Danskernes Historie Online
Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliserings-projekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: https://slaegtsbibliotek.dk
Danske Slægtsforskere: https://slaegt.dk

Sydthy Årbog
2019

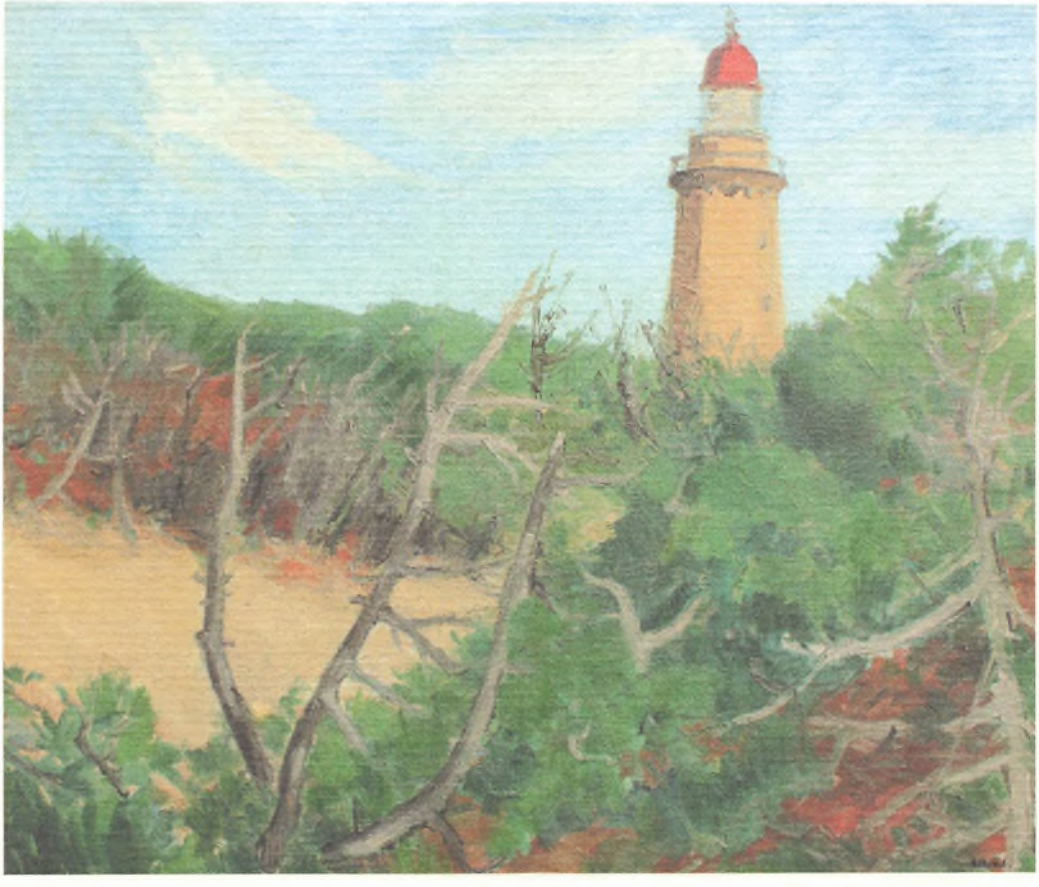

SYDTHY ÅRBOG
2019

Udgivet af:
Egnshistorisk Forening for Sydthy

Redaktionsudvalg:
Jenny Kobberø, Syrenvej 3, 7755 Bedsted Thy, tlf. 51 31 64 35
E-mail: jennykc47@yahoo.dk

Helge Thinggaard, Klostergade 34, 7770 Vestervig, tlf. 97 94 12 42
E-mail: helge.thinggaard@hotmail.com

Bjarne Madsen, Gisselbækvej 5, 7752 Snedsted, tlf. 97 94 58 03
E-mail: agj410@sol.dk

Jens Handrup, Tøttrupvej 5, Koldby, 7752 Snedsted, tlf. 97 93 66 10 - 30 50 69 92
E-mail: handrup@outlook.dk

Egnshistorisk Forening for Sydthy
(se side 110)

EAN 978-87-88919-41-7
ISSN 0900 2103

Forsidemotiv:
Lodbjerg Fyr, maleri af Leo Estvad, venligst udlånt af Nationalparken Thy

Bagsidemotiv:
Æ FEESKHAJLER, træsnit af Gustav Nielsen-Refs

Bogens typografiske tilrettelægning, sats, tryk og reproduktioner
er udført af Dantryk A/S - 97 95 20 00
Skriften er 10,6 punkt Focus

Omslaget er Antik Cover og papiret Profi Silk 115 gr.

Indbinding er udført af Centrum-gf

SYDTHY ÅRBOG

2019

Udgivet af

Egnshistorisk Forening

for Sydthy

INDHOLDSFORTEGNELSE

Forord
Redaktionen 5

Aspekter af Morup Mølles historie indtil ca. 1870
Bjarne Madsen 6

Morup Mølle Kro
Ema Jessen og Jens Handrup 11

Mejner Christian Sørensens erindringer
Hanne Jensen og Thea Skindhøj Gravesen 17

Lodbjerg Fyr under krig og besættelse
Jens Andersen 25

Æ Feeskhajler
Gustav Nielsen-Refs 42

"Korsgaard"
Gertrud Søndergaard og Ellen Weisbjerg 43

Bondeplagerens børn – de fire ældste
Winni Østergaard 54

Sukkerordningen 1939-1952
Henrik Eriksen 59

Osteriet på A/M Frem, Hurup 1979-84
Jarl Ingerslev 63

Varsler, mirakler, spøgelser og "det uforklarlige"
Jenny Kobberø 67

Fra Hassing-Refs Herredsprotokol år 1708
Knud Rs. Handrup 68

50 år med KFUK Spejderne – De Grønne Pigespejdere i Bedsted
Agnethe Jensen 71

Huma – en virksom del af Sydthy i 80 år
Jens F. Munksgaard 78

Nordens Dronning og Den Jyske Høg
Jacob Oschlag og Brian Wind-Hansen 91

Landboliv
Grethe Christensen og Rita Christensen 93

Sommerudflugt til Han Herred
Helge Thinggaard 98

Fra museets arbejdsmark
Jytte Nielsen 101

Egnshistorisk forening for Sydthy
Henrik Eriksen 108

Kontakt til foreningen
Redaktionen 110

Forord

Redaktionsudvalget

Kære læsere!
Denne årbog byder på en varieret række artikler, der spænder vidt i både tid og sted – fra 1708 til i dag og fra Boddum til Lodbjerg. Bogen indleder med to artikler om Morup Mølle Kro: én om aktiviteterne i tiden før 1870 og én om tiden derefter med fokus på familien Jessen, hvorfra et medlem fortæller sin historie om livet på kroen. Denne kro-fortælling ligger i forlængelse af sidste års fortælling om Thinghuskroen i Vestervig.

Som en årbogsklassiker er der erindringsbilleder om livet på landet i det tyvende århundrede fra hhv. Vilhelmsminde Mark/Adbøl, et husmandssted i Horsfelt/Ulsted og Korsgård i Grurup.

Vi har modtaget en fyldestgørende beretning om forholdene under den tyske besættelse på det strategiske sted, Lodbjerg Fyr, som netop i år har gennemgået en omfattende restaurering. Fra samme periode fortælles i et andet bidrag om sukkerordningen for biavlerne. En bidragyder har gravet i de gamle retsprotokoller og fundet en makaber drabssag fra Boddum, hvor domsafsigelsen, med nutidens øjne, nærmest overgår selve drabshandlingen. Vi bringer i år 'Bondeplagerens børn - de fire ældste', som er den næstsidste artikel i serien om familien Moldrup på Vestervig Kloster.

I en anden større artikel kan du læse historien om den betydningsfulde madrasfabrik, Huma i Hurup.

Der er desuden modtaget en beskrivelse af arbejdet på andelsmejeriet Frem i Hurup, hvor der på den beskrevne tid var et ostemejeri. Blandt meget andet findes også en fortælling om spejderbevægelsen i Bedsted, hvor især pigespejderne blev et tilløbsstykke.

Tak for mange gode bidrag – uden dem ingen årbog. God læselyst.

Lodbjerg Fyr. Postkort, fundet på Lokalhistoriske billeder fra Thisted kommune. Billedet er formentlig fra omkring 1950, plus-minus nogle år. Betonbeskyttelsen lavet under krigen på rundgangen øverst på fyret er endnu ikke fjernet, mens fyret fremtræder nymalet og istandsat, et arbejde der blev bevilget penge til efter tyskernes hærgen på fyret.

Aspekter af Morup Mølles historie indtil ca. 1870

af Bjarne Madsen

Vandmøller generelt

Teknikken med vandmøller som drivkraft for kornmaling m.m. blev kendt efter danskernes erobringer i England i 900 - 1000-tallet. Et bevis herpå er, at der i Vestjylland er fundet rester af en vandmølle fra 900-tallet. I løbet af de næste par århundreder blev vandmøller anlagt, og kendt er, at Valdemar Atterdag midt i 1300-tallet påbød, "at åerne (ikke) skulle løbe i stranden uden først at have gjort landegavn." Kongemagten, stormænd ja selv bønder byggede vandmøller.

Kornkværning med vandkraft var en stor teknisk forbedring, men det blev hurtigt fra kongemagtens side genstand for skatteudskrivning - specielt i 15 - 1600-tallet. Her blev vandmøller (ligesom vindmøller) sat i hartkorn - ligesom agerjord og enge blev det - efter deres ydeevne. Efter Enevældens indførelse i 1660 skete der en magtkoncentration hos kongemagten, der bl.a. betød, at mange mindre vandmøller blev forbudte, og i op til en mils afstand blev bønderne påbudte at søge de resterende møller.

Møllenæringen blev indtil 1862 et privilegeret erhverv. Hovedindtægten ved mølledrift var retten til som betaling for malingen at tage told. Mølleren måtte tage en pot af hver skæppe malet korn. En pot var af rumfang ca. en liter og en skæppe ca. 17,5 liter. Dvs. at mølleren måtte beholde ca. 5,5 % af det malede korn.

Da korn dengang var forholdsvis dyrt, blev mølleren ofte en velhavende person i lokalsamfundet.

Møllegæsterne, der kom kørende i deres hestevogne hver med nogle sække korn, der skulle males til grutning, mel eller gryn, blev i ventetiden beværtet med mad og drikke, hvorfor mølleejeren fik privilegium på krodrift med udskænkning af stærke drikke.

Morup Mølle

Møllen i Maarup eller Maarup Mølle, som den snart blev kaldt, ejedes af Ørum. Det kongelige len: Ørum Slot og Len, administreredes fra borgbanken i Hvidbjerg Å nær det nuværende Gl. Ørumgård. Ørum Len var meget stort. Det omfattede alle fire herreder i Thy. Det har været oplagt med kendskab til den nye mølleteknik at få anlagt en vandmølle i nærheden af borganlægget ved Ørum. Her var man begunstiget af, at åen er ganske vandrig og, at der var et passende fald på åen i nærheden - nemlig i området Maarup, nogle hundrede meter længere oppe ad åen.

Hvornår møllen er anlagt, står hen i det uvisse. Måske vil en arkæologisk undersøgelse af det gamle møllested kunne give et fingerpeg herom. Indtil vider kan man jo gætte på, at anlægget stammer fra o. år 1000, da kongemagten på denne tid havde store interesser i Nordvestjylland, bl.a. i forbindelse med erobringstogterne rettet mod England.

Møllens placering og sogneinddelingen

Af sognekortene over Bedsted og Ørum sogne fremgår det, at vandmøllen og det tilhørende agerland/eng (matrikelnummer 70 i Bedsted By) tilhørte Bedsted sogn. Som det fremgår af kortudsnittene var møllens jordtilliggende placeret på begge sider af åen. Da sogneinddelingen blev gennemført i 1000-tallet, var vandmøllen sandsynligvis allerede etableret og blev placeret som en helhed i Bedsted sogn, selv om der allerede på det tidspunkt var jordtilliggende på begge sider af åen. Af det forstørrede udsnit af mølleområdet fremgår, at vandmøllen er placeret på en kunstig lille ø midt i åen.

Åens forløb øst om mølleøen er det oprindelige, snoede åløb. Sydøst herfor var der et

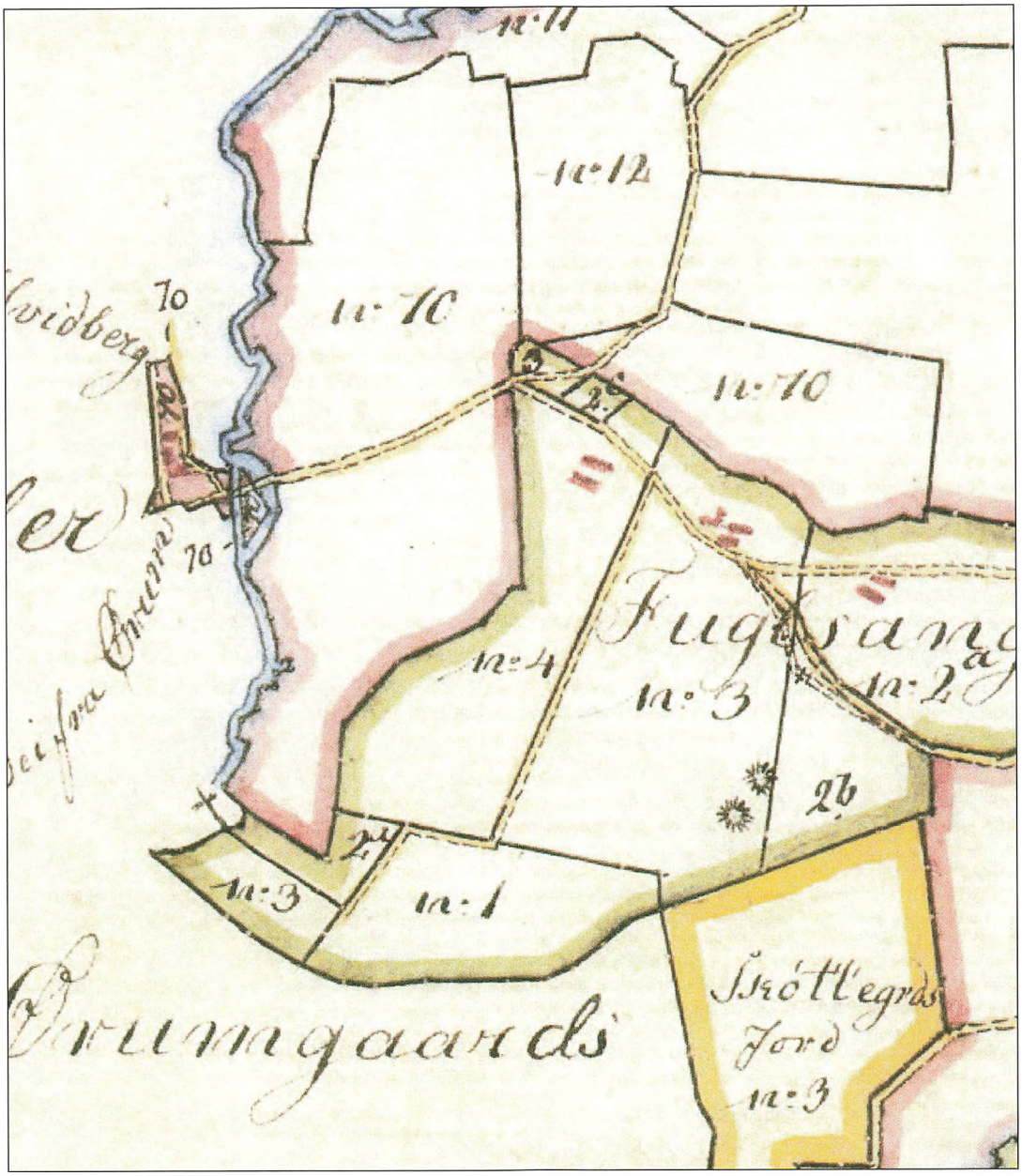

større, lavtliggende engområde, som tidligere sikkert har været oversvømmet af den vandrige å. Selve vandmøllen har været anlagt med møllehjul gående i en kunstig kanal, der blev gravet i en lige nord-sydgående retning vest om mølleøen. Ved at opstemme vandet på begge sider af øen har man fået en tilstrækkelig faldhøjde samtidig med, at man altid har kunnet lede åens store overflødige vandmasser videre via det gamle, østlige åløb. Avlsgården til vandmøllen havde avlsbygninger, stuehus og krostue placeret på det højere liggende område vest for den kunstige kanal. Måske har vejen over det gamle åløb og møllekanalen været en pælebro, der senere over det gamle åløb blev ændret til en vejdæmning. Se kortet.

Matrikeloplysninger fra 1600-tallet

Markbogen til 1688-matriklen, der efter opmålingen blev nedskrevet i sommeren 1683, nævner under Bedsted sogn "Maarup Wandmølle", der ejes af Ørum Slot og er fæstet af Peder Ejlersen.

Vandmøllen er sat i hartkorn til 10 tønder 5 skæpper "af sin maaling", hvilket er udtryk for en stor ydeevne sammenlignet med mange mindre møller på egnen. Møllen er anført med to sæt kværnsten.

Til yderligere forsørgelse af møllefæsteren var der udlagt "et stykke jord" ansat til 2 tønder, 1 skæppe, 1 fjerdingkar og 1 album, der viser, at det var en lille gård. Men det interessante ved Morup Mølle var ikke jordbruget men mølleviksomheden, der jo blev ansat til en ca. fem gange så stor en indtægtskilde for fæsteren. Det placerede møllefæsterne over de almindelige gårdfæstere.

Om Peder Ejlersen ved vi, at han samtidig med møllehvervet var herredsskriver ved Hassing herred fra 1672 til herredssammenlægningen i 1688. Vi mødte ham, da han forsvarede Ejler Madsen efter dennes slagsmålet i Gisselbæk i 1706 mod herredsfogeden, Valentin Beyer. Peder Ejlersens forhold til Valentin Beyer blev dog ikke derfor dårligt. Det ses af, at han senere købte Nørhedegaard af Beyer.

I den reviderede matrikel fra 1708 hører "Maarup Vandmølle" stadig under Ørum. Fæsteren hedder nu Jens Christensen Myg. Mølleskylden er uændret 10 tdr. 5skp. Nu kaldes jordstykket for: "Noget ejendom bruges til Ørum, kaldes "Slottens Jord". Hartkornsansættelsen er også her uændret på godt to tønder.

Problemer med bagvande

Vandmøllen i Maarup fik rigeligt med vand tilført fra Hvidbjerg Å til sin drift. Men en ting er adgang til tilstrækkeligt med vand. En anden ting er, at møllen også skal af med vandet igen. Det fik møllen flere gange problemer med.

I begyndelsen af 1600-tallet var sandflugten i de kystnære egne blevet et alvorligt problem - også i Agger sogn. Det bevirkede, at det gamle vestlige åløb vest om Aggergård - "æ Æver" - sandede til. Det forhøjede vandstanden i Flade Sø, hvilket fik konsekvenser helt op i åen ved Morup Mølle, så møllen kom til at gå i bagvande. Således udtrykte Oluf Lauridsen, som boede på stedet, at "Maarup Mølle er aldeles fordærvet af søens opstemmelse og bagvand, så der ganske ringe ting kan males med den." Senere fremgik det på Hassing herredsting 14/4 1631: "Mourup Mølles fordærvelse med vandopstemmelse formedelst sandflugt ved Agergaard, at samme mølle ikke kan have sin fuldkommen maling."

Det naturskabte problem blev løst ved, at kongen - Chr. IV - gav ordre til gravning af en ny kanal længere mod øst i Tåbel - "Kastet Aa". Denne kanal afvander Flade Sø ud i Limfjorden.

Mere end 100 år senere opstod igen et problem med bagvande ved Morup Mølle - denne gang menneskeskabt. Den energiske Niels Pedersen Moldrup på Westervig Closter var ikke tilfreds med kapaciteten af de to gamle vandmøller på engen syd for klosteret - i det nuværende Vestervig.

Der var generelt for ringe vandmængde i den beskedne å, der havde sit udspring i de store

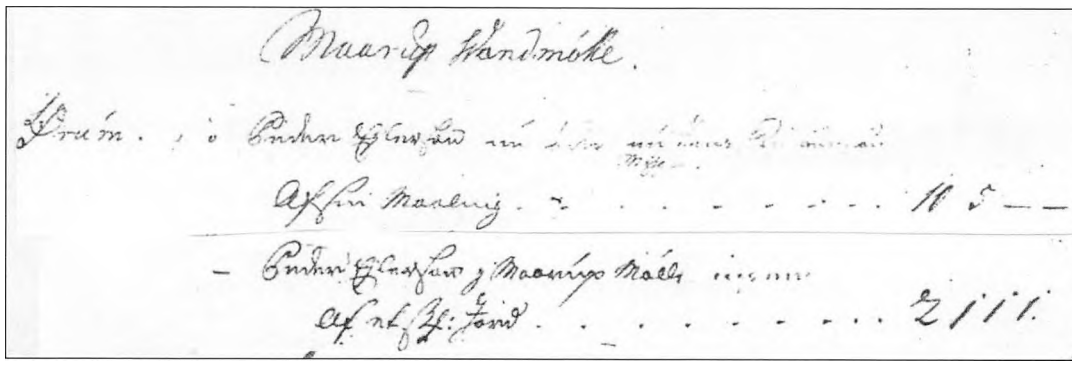

Optegnelse paa Folketallet den 1ste Februar 1870 i Gjerde Distrikt (Bj Bedsted Sogn Hassing Herred Thisted Amt.

Nr.	Husholdninger	Personer	Navn	Stilling i Familien	Civilstand	Alder	Erhverv	Fødested	Hvis Fødested er Udlandet	Hvis Fødested er Udlandet	Hvis Fødested er Udlandet	Døvstumme	Blinde	Bemærkninger
Bedsted Sogn														
1	1	1	Niels Nielsen	Husfader	gift	42	Gaardbruger	Hjerkind						
		2	Ingeborg Jensdatter	Hustru	gift	37		Bedsted Annex						
		3	Nielsine Nielsen	Barn		9		Do						
		4	Jens Nielsen	Do		8		Do						
		5	Jens Nielsen	Do		6		Do						
		6	Niels Nielsen	Do		4		Do						
		7	Ane Nielsen	Do		2		Do						
		8	Ane Kirstine Nielsen	Do		1/12		Do						
	2	9	Christian Nielsen	Husfader	gift	33	Gaardbruger	Hassing						
		10	Ingeborg Nielsen	Hustru	gift	33		Bedsted Annex						
		11	Niels Nielsen	Barn		6		Do						
		12	Ane Nielsen	Do		4		Do						
		13	Christian Nielsen	Do		2		Do						
	3	14	Niels Christensen	Husfader	gift	36	Gaardbruger	Bedsted Annex						
		15	Ane Kirstine Nielsen	Hustru	gift	34		Hassing						
		16	Niels Nielsen	Barn		8		Bedsted Annex						
		17	Christian Nielsen	Do		6		Do						
		18	Ane Nielsen	Do		4		Do						
		19	Jens Nielsen	Do		2		Do						
		20	Ane Kirstine Nielsen	Do		1/12		Do						
	4	21	Niels Christian Nielsen	Husfader	gift	34	Gaardbruger	Bedsted Annex						
		22	Ane Kirstine Nielsen	Hustru	gift	34		Hassing						
		23	Niels Nielsen	Barn		8		Bedsted Annex						
		24	Christian Nielsen	Do		6		Do						
		25	Jens Nielsen	Do		4		Do						
		26	Ane Nielsen	Do		2		Do						
		27	Ane Kirstine Nielsen	Do		1/12		Do						
	5	28	Christian Christensen	Husfader	gift	44	Gaardbruger	Bedsted Annex						
		29	Ingeborg Marie Nielsen	Hustru	gift	41		Hassing						
		30	Niels Nielsen	Barn		16		Bedsted Annex						
		31	Ane Nielsen	Do		14		Do						
		32	Jens Nielsen	Do		11		Do						

kær - Hvidkær og Røjkær - i Ulsted-området. Derfor byggede han en stor vandmølle - Gårdhus Mølle - ved den ovenfor nævnte Kastet Å. For at få tilstrækkelig niveauforskel, opstemmede han vandet så meget, at bøndernes engarealer langs Flade Sø blev delvist oversvømmede, og møllehjulet i Morup Mølle igen gik i bagvande. Det kom der en længere retssag ud af, hvorfra vi har vores viden.

Senere ejere og bruger af Morup Mølle

Fæstegården Morup Mølle blev sammen med det øvrige Ørum gods solgt til Vestervig Kloster senere i 1700-tallet. Andre ejere har været Tandrup, Abildgaard og Kjølbygaard.

Med de nye folketællinger får vi et mere detaljeret indtryk af hvem, der boede og arbejdede på Morup Mølle.

Ved folketællingen i 1787 var Mads Møller 60 år, møller og gårdbeboer. Af tjenestefolk var der to karle og en pige.

Af folketællingen i 1801 fremgår, at Sidzel Sømand, enke på 54 år, var møller. Hun havde sin søn Søren Madsen hos sig. Det er nærliggende at formode, at Sidsel var enke efter tidligere møller, Mads Møller. Sønnens navn Søren Madsen kan kun bekræfte denne antagelse.

Som en følge af de kaotiske forhold i begyndelsen af 1800-tallet får vi først den næste folketælling i 1834. Heraf fremgår, at Morup Mølle blev drevet af Andreas Lychegaard, 34 år, fra Hjørring. Der var en møllersvend på 34 år ved navn Mads Pedersen. Dertil var der to karle og to piger.

Andreas Lychegaard købte først nogle år senere, 30. november 1839, Morup Mølle af sin svigerfar, Mads Schou til Kjølbygaard for i alt 3700 rigsdaler. Andreas Lychegaard havde allerede i 1836 opført en vindmølle, som blev vurderet til 4 skæppe i mølleskyld.

Ved folketællingen i 1840 havde Lychegaard udvidet folkeholdet til 3 karle, 2 piger og to ugifte betjente ved møllen på 25 og 33 år.

Andreas Lychegaard solgte møllen 10. januar 1843 til Christian Brønnum fra Brønderslev for 12.000 rigsdaler. Denne ejede møllen indtil 1862. Andreas Carius Nielsen købte da møllen for 20.000 rigsdaler. Af skødet dateret 20. juni 1862 fremgår, at der til møllen nu hørte en stampemølle, der blev brugt af Farver Jensen fra Tåbel for årlig 350 kr.

I denne periode voksede virksomheden til nye højder, som det fremgår af folketællingen i 1870.

Her optræder Andreas C. Nielsen, 48 år, som møller og gæstgiver. Der er ikke færre end 8 børn mellem 1 og 14 år i familien. Hertil optræder en købmand på 29 år, en handelsbetjent på 34 år, en møllersvend på 22, 2 karle, en lærerinde, en kokkepige, en stuepige, en barnepige, en saddelmager og en smed på 45 år.

Denne virksomhed blev i 1870 købt af Ane Marie Jessen fra gården Ulnitz i Bedsted sogn. Købmandsforretningen fungerede til 1884, hvor der i skødet 1884 fra Ane Marie Jessen til dennes søn blev forbudt fremover at drive detailhandel og købmandskab.

Historien om Morup Mølle Kro i nyere tid - fra 1870 til 2019 - kan du læse mere om i den efterfølgende artikel.

Morup Mølle Kro

Af Jens Handrup - Erna Jessen fortæller sin historie

Efter mølleren, Niels Laursens død i 1771 skete der store omvæltninger på én af egnens fæstegårde, Morup Mølle. Gården hørte på det tidspunkt under Tandrup Gods, som satte den til salg under auktion, hvor den blev splittet op. Fæstebruget, Morup Mølle med tilhørende vandmølle, blev købt af godsejer Moldrup på Vestervig Kloster, der overdrog driften af gården til sin betroede ladefoged, Mads Christensen, mod, at han giftede sig med den 20 år yngre møllerenke med to børn. Han fik således på én gang hele pakken. Han blev kongelig privilegeret møller på en mølle med to kværne, han blev fæstebonde på en gård med en givtig ålekiste og en varmestue med udskænkning mod at betale landgilde (afgift) på 53 rigsdaler 2 mark til godsejer Moldrup samt mølleskat til kongen, og han fik en ung kone og i medgift to små bonusbørn. Nogle af godsets fæstebønder var forpligtede til at bruge godsets egen mølle, hvilket betød fast indtægt for ham. Mads Christensen blev - som fæstebonde – desuden fritaget for at skulle udføre hoveriarbejde for godsejeren på Ørum.

Sidsel Sørensdatter medgik i overdragelsen som medfølgende møllerenke, som godsejeren havde en vis rådighed over. Han kunne derfor gifte hende væk til sin ladefoged i en form for menneskehandel.

I Maarup (Morup Mølle) var der på det tidspunkt for længst etableret en vandmølle med krostue, hvor bønderne kunne 'varme' sig, mens kornet blev kværnet. Vandmøllen fortsatte med at fungere helt frem til 1901, hvor driften blev indstillet. Formaling af kornet blev overtaget af den nyere teknologi til at drive kværnene - nemlig vindmøller.

Forhistorien til Morup Mølle Kro er uddybet i ovenstående artikel om mølledriften og folkene der boede og arbejdede på stedet op til 1870 - fortalt af Bjarne Madsen. Der kan desuden henvises til artiklen *Rundt om Morup Mølle* af Elly Mardal i Sydthy Årbog 2004

Familien Jessen

Men nu til den navnkundige Jessen-familie, som nærmest har været indbegrebet af Morup Mølle Kro gennem en 100-årig periode.

I 1826 købte Søren Jessen (1790-1860) gården Lyngholm, der ligger tre kilometer længere oppe ad Hvidbjerg Å. Han drev gården til sin død i 1860, hvor sønnen Jens overtog efter faderen. En anden søn, Jes Chr. Sørensen (1824-1869) blev gårdejer på Ulnitz i Bedsted. Her fik sønnen, Christen Sørensen Jessen (1855-1926), sin opvækst. Året efter faderens død købte Christens mor, Ane Marie Jessen, i 1870 gården Morup Mølle og afhændede Ulnitz. Da Christen nogle år senere var blevet gammel nok, overtog han Morup Mølle efter sin mor. Med den beskrevne familiebaggrund var det ikke fremmed for Christen at blive ejer af en større gård. Det var helt naturligt og forventeligt, og det blev da også en rolle, han kom til at udfylde særdeles godt. Han blev en anerkendt person, der bl.a. var aktiv i det lokale sogneråd (kommunalbestyrelse). I 1889 fik han foruden titlerne: møller, gæstgiver og gårdejer også titlen som postsamler, da Brevsamlingsstedet på Morup Mølle Kro blev oprettet. De havde eget poststempel, og under sig havde han et landpostbud til at varetage postdistriktets omdeling og indsamling. Som 44-årig gifter Christen sig med Inger Maria Larsen fra Grøntoft.

Set indefra giver Erna Jessen, Morup Mølle, os en del af historien, hvor hun fortæller om sin farfar, Christen, at han først og fremmest var en driftig landmand, der udvidede, opkøbte og bortforpagtede landbrug. Hun fastslår, at Morup Mølle var en stor gård, og at hendes farfar var landmand hele livet - selv om han ofte ses tituleret som gæstgiver og på sin gravsten som kroejer. Efter Christens død i 1926 overdrages Morup Mølle Kro til sønnen, Jes Jessen (1902-1983) - altså Ernas far. Her fremviser Erna et par gulnede breve, der vidner om en forudgå-

ende brevveksling, som Jes havde haft med sine to udrejste brødre i USA - om ikke én af dem ville overtage gården. De havde begge søgt lykken i Detroits bilindustri men havde fået deres afsked pga. af den generelle nedlukning af arbejdspladser. De havde derfor ikke mange penge på kistebunden og pegede begge på Jes som arvtager til den fædrene gård.

Lille Erna med sin mor Kristine ca. 1942

Gårdens store stuehus, den gamle karakteristiske toetagers rødstensbygning på Morup Mølle Kro, blev opført i 1864 efter en brand. Herefter blev bygningen/kroen i mange år omdrejningspunktet for landsbyfællesskabet Morup Mølle. Her boede familien Jessen i lejligheden oven på stueetagen, og her voksede Erna op sammen med sine to brødre, Fritz og John. Hun rejste først hjemmefra som 18-årig og uddannet laborant fra Thisted. Erna arbejdede derefter i 14 år i København, dog afbrudt af flere ophold i udlandet. Efter tiden i hovedstaden vendte hun tilbage til kroen for at hjælpe sin aldrende far, Jes Jessen, med kroens regnskab og personale.

Hun fortæller, at der i slyngelstuen under lejligheden blev drukket tæt, når bønderne sad og ventede på at få deres mel og grutning med hjem. Det gik voldsomt og højrøstet for sig og endte ofte i slagsmål, som dog foregik uden for krostuen. Hun bedyrer, at hendes far var god til at holde justits med kroens gæster i krostuen, men også når der var fest og bal i den nye sal, gik han jævnligt sin runde. Det havde folk respekt for, da de vidste, at dårlig opførsel havde konsekvenser. Jes gik ikke af vejen for at bortvise balladeмagere i en måned, et år eller for altid, alt efter balladens karakter og hvilket humør, han i øvrigt selv var i, fortæller Erna med et glimt i øjet. "Han var god til at styre gemytterne, når de bankede hinanden sønder og sammen", som hun udtrykker det.

Hun beretter videre, at hendes farfar holdt sig til at drive landbruget, møllen og krostuen, og at det først var under hendes far, Jes, at der kom gang i den egentlige krodrift med mad og værelser, selv om hun understreger, at også han i bund og grund var landmand.

Erna fortæller videre om sine forældre: "Far var om muligt endnu mere driftig end sin far. Han var fyldt med ideer, han var jo handelsmand og købte alle gårdene her omkring, han havde slet ikke regnet med at blive kromand, han opførte tilbygninger, han indrettede værelser og en stor ny festsal, han var pelsdyravler med opdræt af sølvræve, ja, han havde nærmest anlagt en hel minizoo med en stækket, men aggressiv svane i parken, der gik rundt og nappede folk, og der var vaskebjørn og aber i bur, som blev et yndet udflugtsmål for egnens børnefamilier for en lille søndagstur. Men han var der for det meste for os om aftenen, hvor det næsten altid var ham, der læste godnathistorier for mig og mine to brødre. Jeg var og blev fars pige. Mod slutningen af sin tid som kroejer havde han efterhånden frasolgt al sin jord for at hellige sig krodriften. Mor (Kristine, 1910-2002) så vi ikke så meget til. Hun var en meget arbejdsom og nøjsom kvinde - men også en kærlig mor. Det var hendes fortjeneste, at der kom så godt gang i kroens kødgryder. Hun arbejdede for det meste i det store køkken neden under vores lejlighed til langt ud på aftenen. Vi blev derfor altid passet af barnepiger."

Det blev Jes Jessen, der for alvor fik opbygget Morup Mølle Kro, og det var ikke mindst hans fortjeneste - sammen med sin dygtige Kristine i køkkenet - at kroen fik sit gode ry. Men spiritusbevillingen - som den eneste uden

Fra Ernas konfirmation - mellem far og mor.

for Thisted - spillede også en rolle. Her havde kroen et ikke uvæsentligt forspring i forhold til egnens mere bagstræberiske afholdshoteller.

Med kroens beliggenhed ved den store, idylliske å og til tider en masse berusede mennesker skete det da også, at nogen fik sig en ufrivillig dukkert. Erna fortæller (først fra den muntre afdeling): "Engang da nogle unge fyre fra Kuwait var på familiebesøg i Bedsted, var de taget til krobal i Morup Mølle, og da de skulle gå tilbage til Bedsted, gik én af dem direkte ud i åen. Han blev selvfølgelig fisket op under stor morskab for de andre tilstedeværende". Erna finder det overvejende sandsynligt, at også andre har været en uønsket tur i åen i forbindelse med en cocktail af spiritus og slagsmål.

Men åen var ikke en nabo, man skulle spøge med.

"På kroen havde vi en familie med to små børn. Faderen var kok og moderen servitrice. En dag, da børnene legede på cementbroen, faldt den lille pige i vandet. Hendes bror prøvede straks at redde hende, men strømmen var for stærk, og pigen druknede. Det var en stor sorg for os alle", beretter Erna.

Også en anden tragedie står stærkt i hendes erindring. Den skete på en bidende kold dag sidst i 40'erne, da møllerens kone kastede sig i åen og druknede.

Den seneste ulykke, hun husker, var ved en konfirmationsfest på kroen, hvor et lille barn faldt i vandet. De andre børn løb straks ind til selskabet og slog alarm. Her var der til alt held en falckredder, som styrtede ud af salen og videre ned langs åen, hvor han fik indhentet den nødstedte. Han fik fat i barnet og bragte det, hængende livløst over skulderen, tilbage til kroen. Stemningen var trykket og festen ødelagt. Folk begyndte at tage hjem, mindes Erna. Barnet blev kørt på sygehus, og ingen vidste jo, hvad det ville ende med. Men det endte godt, barnet overlevede.

Adspurgt om hun husker andre mindeværdige ting fra sine ungdomsår på kroen, mindes hun barndomsårene, hvor de havde bygget en børnerede i hængebøgen ved åen. Her sad

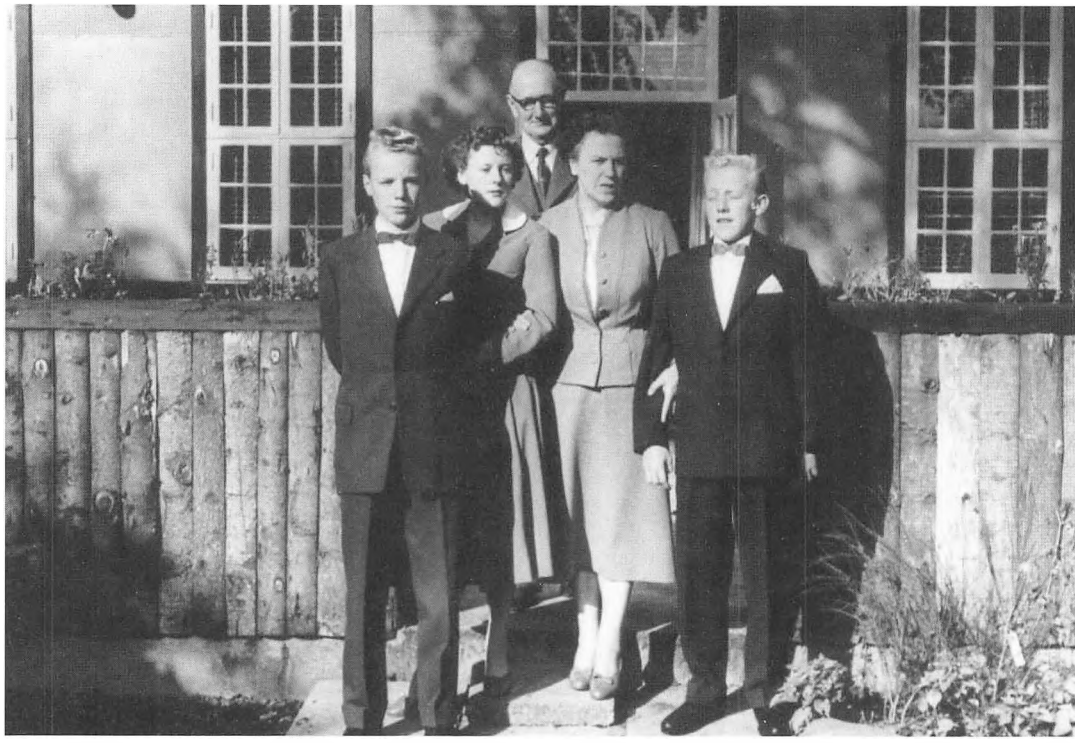

Familien Jessen ved drengenes dobbeltkonfirmation. Fra venstre: John, Erna, Jes, Kristine og Fritz.

Erna ofte sammen med sine brødre og udspionerede kyssende, nyforelskede, unge par, der var gået i skjul på et romantisk sted ved vandet under bøgens hængende grene med det tætte løv.

Hun fortæller også om ålekisten ved Svanedammen, hvor der gik friske, lokale ål til krokøkkenets berømte stegte ål. Ålekisten har således været i brug til langt op i 1900-tallet.

"Min barndom var en skøn tid. Dengang var der mange børn i Morup Mølle. Vi holdt meget til ved åen, og vi legede i kostalden og i laden, hvor vi lavede huler. Vi havde engang lavet et par tunneller ind til en stor hule, hvor vi hyggede os, indtil vi fandt på, at vi skulle have stearinlys derinde. Det kom Ajs, gårdens 1. karl, for øre, og så fik vi godt nok en ordentlig omgang skældud".

"Fra kroen sejlede der både ud til Ørum Sø, og folk badede gerne i det dengang så rene og klare åvand", fastslår Erna.

Af særlige personer husker hun Hans Bakgaard fra Ydby, der ofte kom forbi i sine gummistøvler og slask-i-røv-frakke. Når han holdt sit indtog på kroen, var hans standardreplik: "Du skjønne fru Jessen, hvad har du i din gryde i dag?"

I en periode i tresserne kom også den kendte skuespiller, Clara Pontoppidan, hver sommer og boede på kroen. Hun blev efterhånden en god ven af familien og kom ofte op i lejligheden og så fjernsyn sammen med os. Hun købte senere et sommerhus i Thy, beretter Erna om som et af sine mange gode barndomsminder.

Af andre kendte personer, der har lagt vejen forbi Morup Mølle Kro, nævner hun i flæng:

Prins Henriks far, grev André de Laborde de Monpezat fra vinslottet Le Cayrou i Frankrig, har boet der.

Dronning Margrethe, der engang på sin vej til Hanstholm kom ind for at spise frokost.

Også skuespilleren Elga Olga samt fløjtespilleren Van de Torek har været der.

Ikke så længe efter at Erna vendte tilbage til Thy, overtog hendes bror, Fritz, kroen. På det tidspunkt var al jorden efterhånden frasolgt, og

Lystfisker på ålekisten iført habit og slips i august 1936 – og med en cigar i munden.

stedet var nu helt og holdent en kro - og en meget anerkendt én af slagsen. Landbrugsbygningerne var en klassisk gård med en lade og to staldfløje. Fritz fik nedrevet de to staldfløje og byggede i 1973 en ny værelsesfløj med 18 store dobbeltværelser. Den gamle lade blev ombygget til et hyggeligt sted til afholdelse af baller med udskænkning. Den nedbrændte i 2004 og blev ikke genopført. Også Fritz havde fremdrift og nye ideer, men han snublede i det store byggeri og udenlandske lån. Han var oppe imod en uforsonlig bankdirektør i Bikuben, der, ifølge Erna, nærmest ville have fat i kroen, og som også beholdt den i en periode, hvor der blev gjort flere, mere eller mindre mislykkede, forsøg på at videreføre eller genskabe krodriften til fordums højder.

Nye ejerskaber - nye formål

Under Bikubens ejerskab beholdt Erna Jessen sit arbejde på kroen, først under én forpagter, så under en anden, som hun betegner som en meget ubehagelig mand. Efter et halvt år hos ham stoppede hun derfor med at arbejde i sit kære barndomshjem og startede sin egen blomsterforretning i Bedsted, som hun drev, til ryggen sagde stop.

Det skal dog siges, at i perioden, hvor kroen senere fungerede som flygtningecenter for bosniske flygtninge, kom hun der igen og havde nattevagter. "Det var en god tid", siger hun.

Efter Bikuben blev kroen overtaget af Globefisk Hanstholm i 1983.

Globefisk videresolgte i 1984 til Nordvestjysk Højskole, som i 1985 rykkede ind i de fine rammer, som kroen og dens omgivelser havde at byde på til formålet, men højskolen fik ikke bidt sig fast og lukkede allerede året efter, hvor kroen blev solgt til Dansk Hotel Invest.

Også dette ejerskab blev en kort parentes i kroens historie, og i 1988 overtog Hanne Stryhn skødet på en tvangsauktion. Heller ikke hendes ejerskab holdt mere end et par år, og i 1990 overtog Kreditforening Danmark kroen. Kreditforeningen videresolgte samme år til Anne Grethe Gaardbo, der sammen med sin mand Johannes Gaardbo skulle stå for den videre drift af kroen. De forsøgte sig i deres ti år lange ejerskab med forskellige driftsformer. Blandt andet blev stedet efter balkankrigene i begyndelsen af 90'erne indrettet til flygtningecenter i 1992-93.

I 1999 stod Fritz Jessen igen som ejer, indtil han senere på året solgte Morup Mølle Kro til Møllekroen i Hurup v/ Bent Egebjerg Olesen.

På auktion blev kroen i 2003 solgt til Søhøjlandets Ejendomsselskab, der, med Gurli fra Vildsund Strand Hotel som forpagter, genvandt en del af kroens renommé. "Det gik godt i den periode", fortæller Erna Jessen.

Fire år senere i 2007 solgte Søhøjlandet kroen til et selskab fra Herfølge v/Johnny André. Han havde ifølge Nordjyske store ambitioner om at videreføre krodriften på Morup Mølle Kro. Efter flere mislykkede forsøg stod kroen ubenyttet hen i 2010-2012 - under ejerskab af

Kurt Grove, Aalborg - før den endnu engang endte på tvangsauktion, hvor den i 2012 blev købt af Håbet Aps v/ Lone og Poul Sørensen, Svankjær. Efter en omfattende istandsættelse driver de i dag stedet som en udlejningsvirksomhed, der udlejer værelser, stort køkken og diverse lokaler til større eller mindre arrangementer og selskaber. I 2014 havde firmaet Naturevents deres base på stedet.

I perioden fra 1997 - 2012 oplyses det på ois.dk, at kroen har været handlet til meget svingende priser lige fra 0,6 mio. til 3,4 mio. kr.

Efter Jessen-familiens tid var der således ingen, der formåede - og måske heller ikke ønskede - at bringe krodriften tilbage i en god og længerevarende gænge som egnens eftertragtede sted for især afholdelse af familiefester. Lige siden da har Morup Mølle Kro ført en turbulent og meget omskiftelig tilværelse under forskellige ejere med forskellige former for virksomhed. Men nu har den gamle idylliske kro tilsyneladende genfundet en stabil driftsform, så den i dag fremstår som et velholdt sted, hvor der sker noget.

Ejerliste/skøder:

1870	Ane Marie Jessen, enkefrue på Ulnitz,
????	Christen Sørensen Jessen, Anes søn
1926	Jes Laurits Jessen, Christens søn
1972	Fritz Christian Jessen, Jes' søn
1982	Bikuben, Hurup
1983	Globefisk, Hanstholm
1984	Nordvestjysk Højskole
1986	Dansk Hotelinvest (navneforandring efter konkurs)
1988	Hanne Stryhn (købt på tvangsauktion)
1990	Kreditforening Danmark (overtager skødet)
1990	Anne Grethe Gaardbo
1997	Johannes Gaardbo (Anna-Grethes mand)
1999	Fritz C. Jessen
1999	Møllekroen v/Bent Egebjerg Olesen
2003	Søhøjlandets Ejendomsinvest Aps
2007	Johnny André, Herfølge
2010	Kurt Grove, Aalborg
2012	Håbet Aps v/ Lone og Poul Sørensen, Svankjær

Kilder:

Erna Jessen: samtaler, billeder og dokumenter
Rundt om Morup Mølle v/ Elly Mardal, Sydthy Årbog 2004
SAVE - kortlægning og registrering af bevaringsværdier / 01, Thisted Kommune
https://nordjyske.dk/
https://www.ois.dk/
https://www.sa.dk/da/

Mejner Christian Sørensens erindringer

Fortalt til sine to døtre, Hanne og Thea i januar 2019

Min barndom:

Min far hed Søren Poulsen Sørensen, og min mor hed Johanne Marie Sørensen. De blev gift den 3. november 1916 og boede på et husmandssted i Horsfelt på Thybovej 8 syd for Bedsted. Der var ca. 10 hektar jord til ejendommen, og besætningen bestod af 4 køer, 6 grise og 2 heste.

Jeg blev født den 26. juni 1917 som den første af ni søskende. Derudover var der tre døde. En døde ved 8-års alderen. Han hoppede over en grøft og faldt i og var død på stedet. To børn døde som helt små, formentlig af lungebetændelse.

Høet køres hjem i Horsfelt i løs vægt. På læsset ses far med tre af mine mindre søskende. Manden i forgrunden er ukendt.

Legen som barn foregik mest ude og var boldspil, tagfat og spring over snore. Vi legede meget sammen med nabobørnene. Ofte foregik det i vores have, hvor der var en dam (mergelgrav) og træer. Om vinteren måtte vi gerne løbe på skøjter på isen på markens vandhuller, men på dammen kun efter at far havde været ude og mærke, at isen kunne holde.

Mit barndomshjem på Thybovej 8 i Horsfelt o. 1950 i høstens tid. Negene er kørt i tre stakke og venter på tærskemaskinen.

Læsset skal køres ind i laden, men først skal det lige fotograferes, hvorfor mor er kommet ud på gårdspladsen fra køkkenet.

Høsten hjemme i Horsfelt

Hvis der ikke var korn nok, indtil der kom tærskeværk, brugte vi plejl til at slå kornet af med.

Der blev lejet selvbinder og tærskeværk. Den dag, tærskemaskinen kom, skulle der startes tidligt om morgenen. Der skulle fyres op, så dampmaskinen var klar til at trække tærskeværket fra morgenstunden. Der var omkring 12 mand til arbejdet, og alle var på fuld kost. Det var derfor også travle dage for mor, der i forvejen havde gang i gryderne. Vi var jo til daglig 10 – 12 børn og voksne.

Det var for øvrigt en meget svær tid i trediverne, så far i denne periode ikke ville bruge penge til bindegarn i høsten, så de høstede det hele med le og bandt negene med strå.

Selvbinderen forspændt tre heste.

Skolegang m.m.

Fra 1. til 3. klasse gik jeg i Habæk skole, og fra 4. til 7. klasse blev Habæk og Hunskjær skole slået sammen, hvor jeg gik i Kirkebyskolen ved Bedsted Kirke. Hele min skoletid gik vi i skole hver anden dag.

Mor ved komfuret.

Skolegangen foregik på bare fødder fra april til oktober. Vi gik med "pløser", som er strømper uden fod.

Mor syntes engang en vinter, at vejret var for slemt for mig til at gå i skole, men næste dag nev lærerinden mig i kinden, for hun troede, jeg havde pjækket.

Der blev også holdt lidt børnefødselsdag med små gaver: tit 1 eller 2 kr.

Hjemme hos os fik vi også julegaver, selv om de selvfølgelig ikke var som nu til dags.

Min bedstefar strikkede strømper til os.

Da jeg havde lært at læse, sad jeg tit hos nabokonen og læste Familie Journalen. Hun var væver, og min far cyklede til Bedsted Farveri

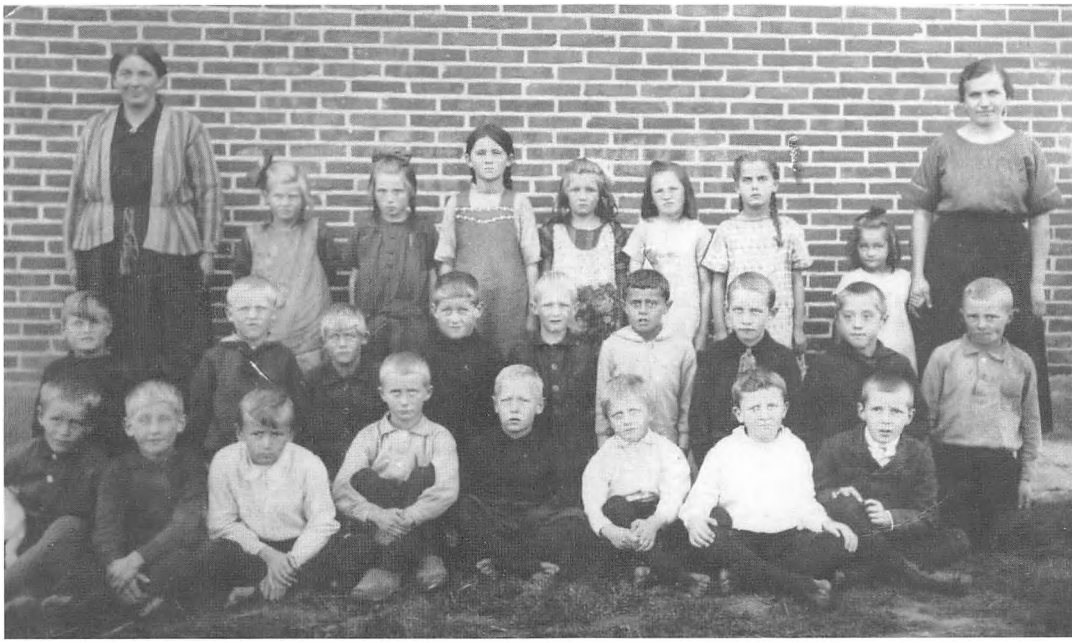

Her er jeg i 1. klasse i Habæk Skole (ca. 1924). Jeg sidder med hunden i forreste række helt til venstre. De fleste er i "pløshoser", nogle i træsko og en længst til højre i fine lædersko. Den sociale spredning i klassen var stor. Vi er 24 elever i klassen. Lærerinden til venstre og til højre en tjenestepige med lærerindens datter.

for hende med stoffet, hvis det skulle farves. Det var også hende, mine forældre holdt avisen - Thisted Amts Tidende - sammen med.

Nyt tøj m.m.

Der kom en syerske fra Svankjær og boede et par dage, når der skulle sys nyt tøj og repareres og forandres på det brugte.

Konfirmationen var med familie om søndagen og naboer og venner i flere dage. Gaverne var også dengang mest penge især til drengene – det var 2 og 3 kr. i et telegram.

Mor og far fik først indlagt el omkring deres sølvbryllup i 1941.

Tjenestetiden på landet

Jeg kom ud at tjene som 14-årig. Min far var kommet ud at tjene som 8-årig. Min mor syntes, børnene skulle være konfirmeret, inden de skulle hjemmefra. Nogle børn kom af sted før.

Mit første tjenestested var hos naboen Niels Dalgaard. Der var jeg i fire år. Min løn var 325 kr. + kost og logi for et helt år. Det andet sted var på Lodbjerggård, der ligger på Grurupvej nær lossepladsen. Der var jeg kun et halvt år. Jeg ville hjem en aften i hver uge, og der var langt at cykle.

Det tredje sted var i Horsfelt hos en enke, hvor sønnen skulle ind som soldat. Her var jeg et halvt år.

Derefter kom jeg til Gl. Ørum, hvor jeg var i fire år. Her blev jeg fodermester og var rigtig glad for at være. Der var flere ansatte, både karle og piger, og om aftenen sad vi inde i folkestuen og spillede forskellige spil som æsel og ludo. Tit var ejerne og deres besøgende også med.

Om sommeren gik vi tit ned og badede i søen, når arbejdsdagen var forbi.

I starten samlede vi mågeæg ude på øen, men det blev senere forbudt.

Kosten var god alle de steder, hvor jeg har tjent. Det satte jeg meget pris på, men der skulle også arbejdes for føden. På Gl. Ørum malkede vi med hånden i starten, men til sidst fik vi malkemaskine.

Luftfoto af ejendommen i Ulsted i 1940-erne.

Selvstændig i Ulsted

Jeg købte ejendommen i Ulsted i marts 1940. Der var omkring 10 hektar til ejendommen, men senere lejede vi en del mere jord to steder i Randrup.

Brudebillede fra den 28. april 1941, et år inde i den tyske besættelse.

Jeg blev gift med Elna Kristine Skindhøj Pedersen d. 28. april 1941. Hun var fra Villerup, og vi mødte hinanden i KFUM og K i Bedsted.

Den første vinter kan jeg huske, at det frøs 26 gr., samtidig med at det stormede. Vi satte blomsterne i stuen ned foran kakkelovnen – stuehusets eneste varmekilde sammen med komfuret i køkkenet. Da jeg kom op næste morgen, stod alle blomster fint, men det var kun, til der blev tændt op i kakkelovnen, så faldt de sammen.

Der var vandpumpe i bryggerset - så den frøs ikke.

Ude var der 6 grise og 4 køer samt 1 hest og nogle høns. Jeg handlede lidt hvert år.

Markredskaber var der også såsom harve (3 små harver sat sammen) og plov, men tærskeværk blev lejet i starten.

Når vi skulle på besøg var det enten på cykel eller med hest for jumben og senere med en ponyvogn, hvor vi kunne være flere.

Jeg gik lidt ud som daglejer og hjalp til ved naboer. I 1941 blev det til en krone i timen som daglejer. Jeg cyklede også indimellem hjem til Elnas forældre i Villerup og mine i Horsfelt og hjalp til begge steder.

Mine svigerforældres hjem i Villerup o. 1955.

Om vinteren var der jo også pligtsnekastning. Det var afhængigt af grundskyld, men alle skulle tage en tørn.

På markerne dyrkede vi græs, korn og roer. Om efteråret skulle toppene tages af roerne, og de skulle tages op af jorden med en rap. Derefter læssede vi dem med en fork op i vognen, og ved roekulen nær stalden blev de læsset af med en roegreb. Roekulen blev dækket til med halm og jord for at beskytte mod frost. Alligevel frøs roerne nogle gange og måtte tøs op i stalden, før de kunne raspes, og køerne kunne æde dem.

Under krigen

Mogens blev født som det første barn den 1. marts 1943. Hans bleer var af jutestof - sækkelærred - en kras ble. Rationeringsmærkerne sparede man op eller byttede sig til, hvis der skulle være fest m.v.

I kakkelovnen fyrede vi under krigen med tørv og brunkul. Tørvene kom fra en nabo, hvor jeg hjalp med at grave dem op i hans eng - for til gengæld selv at få nogle af dem.

I komfuret fyrede vi med grankviste og småpinde (kvas). Vi lejede en kvashugger. Det var nemmere end at hugge det hele med øksen.

Efterkrigstiden – livet på landet

Nogle år efter krigen fik vi gaskomfur.

Vi fik telefon efter nogle få år. Det var en parts-telefon, altså sammen med en nabo. Jeg kan huske vores nr. var 38y.

Fællesskabet ude på landet var rigtig stort i gamle dage. Vi aftalte f.eks. med naboen, Alfred Hyldahl, hvornår vi tog hjemmefra i julen, så vi kunne passe hinandens besætninger. I starten, da vi kørte med hestevogn, tog et besøg ved familien jo lang tid.

Når der skulle være storvask, stod Elna og jeg op kl. 4 om morgenen for at koge tøjet i gruekedlen. Så var det skoldhede vand væk, før børnene kom op. Tøjet blev kogt to gange. Derefter skulle det vaskes i en vuggevasker og til sidst skylles i store zinkbaljer i koldt vand - så ud på tørresnoren.

Vi havde en stor rulle på loftet, hvor bl.a. sengetøjet, håndklæder og viskestykker samt duge blev rullet. Senere lejede vi en halvautomatisk vaskemaskine sammen med et par naboer.

Der kom uldkræmmere ud på landet på cykel. De havde hele varelageret med i store lagner eller tæpper. De fleste kom med toget fra Herning, hvor der blev fremstillet meget tøj. De havde cyklen med i toget og cyklede ud

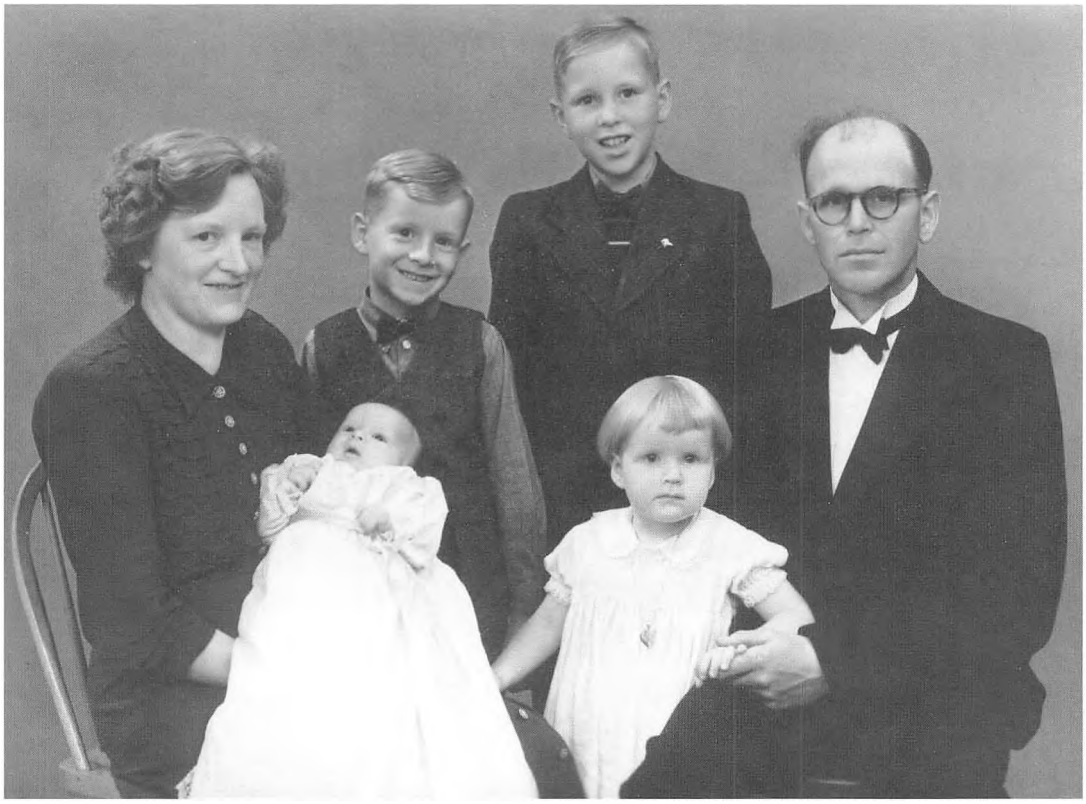

Her er vi ved Theas barnedåb i 1953 med vores tre ældre børn: Hanne født i 1951, Børge i 1946 og Mogens i 1943.

på landet og solgte deres varer. Senere kom de i bil, men det holdt op, da flere og flere af deres kunder selv fik bil og kunne køre ind til byen. Mange skrev også dengang efter varer fra f.eks. Daells Varehus. Vi fik altid en pakke før jul, og nogle af mine børn har stadig en bolsjedåse. Vi fik et bolsje hver adventssøndag.

Der var el lagt ind, da vi kom til Ulsted. Der kom en og aflæste måler hvert kvartal, og så betalte man.

Vi fik slagtet hjemme i starten. Det var Henning Christiansen fra Vestervig, der kom og gjorde det. Senere kørte vi den levende gris til slagtning.

Toilettet var under trappen i bryggerset med et bræt med spand under og kun stearinlys. Vi fik først et rigtigt badeværelse med kloset og badekar, efter vi havde fået alle fire børn.

Mogens kom ud at tjene i 1957 som 14-årig.

Det skete, vi tog toget til f.eks. Thisted og en gang imellem til min søster Emma ved Kolding og Helga på Fyn.

Fjernsyn fik vi i 1959. Det var sort/hvid – en 17" Thor.

Jeg var medlem af skolekommissionen i en periode. I Soldatervenner var jeg i bestyrelsen i nogle år.

Men det var Kristelig Lytter- og Fjernseerforening, der fik de fleste af mine år som bestyrelsesmedlem.

Hen i halvtredserne fik jeg kørekort, og vi fik bil – en brugt Opel Kaptajn. Senere andre biler - men altid i den store ende. Da jeg blev 90 år, indleverede jeg mit kørekort på politistationen.

Mælkekusken hentede vores mælk, og om søndagen kunne vi bestille rundstykker hos bageren i Vestervig, så havde han dem med. Ellers kom bager Andersen fra Gettrup ud på landtur med brød, men det var ikke om søndagen. Fra Stenbjerg kom Karl Svendsen

cyklende med fisk, og senere kørte han med hestevogn. Der kom også en med slagtervarer.

Efter vi fik bil, var vi næsten hver søndag i Vestervig Kirke, hvor det var pastor Fibiger, der var præst. Børnene blev kørt til søndagsskole i Vestervig. Vi kørte også indimellem en søndagstur, gerne til Helligsø eller Krik. Om sommeren badede vi der. Før vi fik bil, cyklede vi tværs over til Randrup og gik ned og badede der i fjorden.

Her er jeg på min nye Grå Ferguson i 1959.

I 1959 fik vi den første traktor – en grå Ferguson 31. Jeg var sammen med Munkholm fra

Ved roekulen i selskab med vores to hunde.

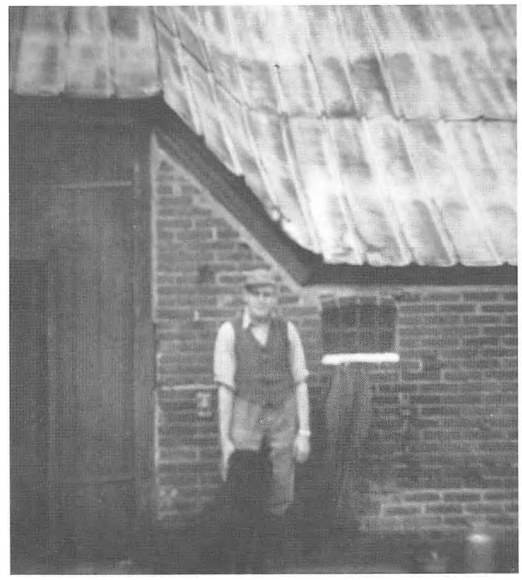

Ved stalddøren, hvor mælkespandene var placeret.

Elna hjælper mig med at sætte negene i traver, 1965.

Gettrup ude at købe den. I 1960 byggede vi ny stald. Så kunne vi have 15 køer samt nogle kalve og flere grise.

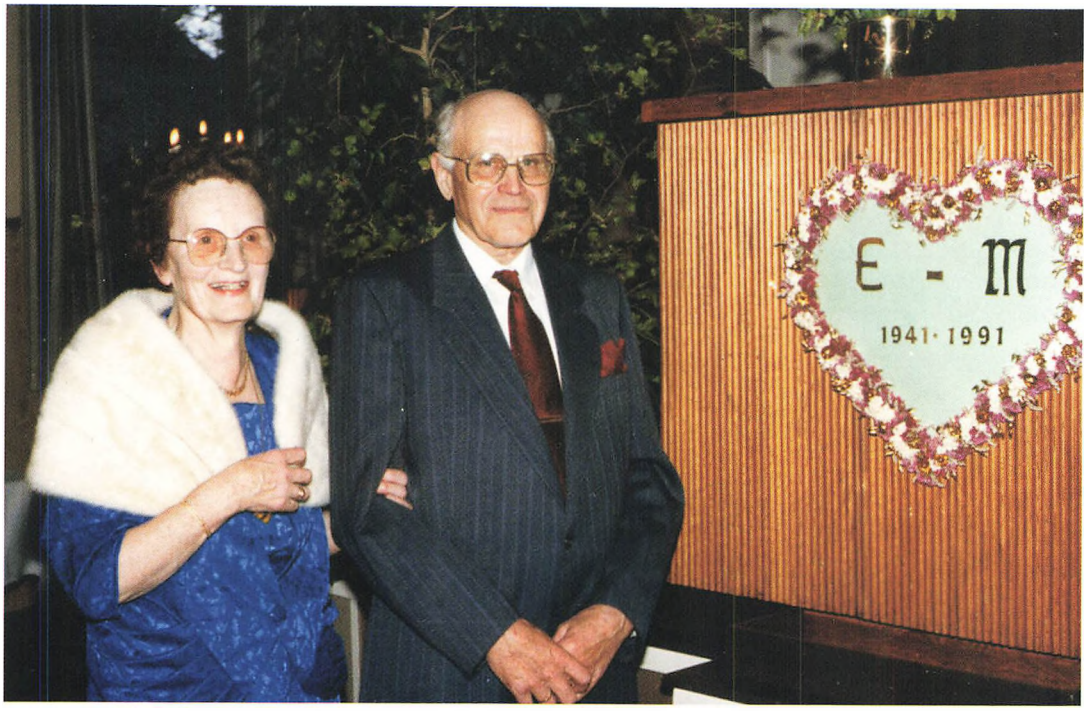

Vores guldbryllup i 1991.

Efter mit arbejdsliv blev fugle og planter min store interesse. Jeg har været på mange ture rundt i naturen med forskellige foreninger.

Elna og jeg boede på ejendommen i Ulsted fra 1940 til 1999. Vi fik holdt både sølvbryllup, guldbryllup og begge vores 80-års fødselsdage der, før vi flyttede til Tranevej i Hurup. Elna døde i januar 2007, efter vi fik holdt diamant- og krondiamant bryllup. Derefter boede jeg alene i huset til januar 2018, hvor jeg kom på Åbakken.

Vi fik 4 børn: Mogens i marts 1943, Børge i oktober 1946, Hanne i 1951 og Thea i juni 1953.

Nu er der så kommet 10 børnebørn, 23 oldebørn og et tipoldebarn til.

Efterskrift

Mejner døde den 1. februar 2019.

Efterfølgende er artiklen lettere bearbejdet af Bjarne Madsen.

Lodbjerg Fyr under krig og besættelse

Af Jens Andersen, Hanstholm

Om formiddagen den 10. maj 1945 cyklede fyrmester Harald Wilster ned ad grusvejen til Lodbjerg Fyr. Han var spændt på, hvad han ville få at se, for han havde ikke set sit fyr, siden han mere end et år tidligere havde været nødsaget til at overlade det til den tyske besættelsesmagt. Havde tyskerne passet godt på hans fyr? Det havde han svært ved at tro på, for det havde de ikke været i de 3 ½ år, hvor han havde været nødsaget til at leve sammen med dem på fyret.

Lodbjerg Fyr havde ind til besættelsen ligget fredeligt og helt for sig selv langt ude i klitterne for enden af sin egen grusvej. Det var et lille isoleret samfund, som bestod af fyrmesteren, en overfyrpasser og en fyrpasser samt deres familier. Der var 2,5 km til nærmeste bebyggelse, 1,5 km til kirken, 6 km til Ørum centralskole, og nærmeste indkøbsmuligheder var i Morup Mølle ca. 6 km derfra.

Alligevel havde fyret ikke undgået at blive påvirket af 2. Verdenskrig og besættelsestidens begivenheder. Generelt viste de danske fyr sig at være interessante lokaliteter for den tyske besættelsesmagt, fordi de udgjorde gode udsigtspunkter og lå tæt på de kyster, som tyskerne ønskede at kontrollere og bevogte mod indgriben fra fjenden.

Fyrmester Aage Harald Wilster (1894-1977). Wilster var fyrmester ved Lodbjerg Fyr fra 1. november 1939 til 30. september 1947. (Hasse Wilster)

Optræk til krig

I august 1939 trak mørke skyer op over Europa, idet der var tegn på, at en stormagtskonflikt var under opsejling. Fyrvæsenet begyndte da også allerede at tage sine forholdsregler, inden krigen rent faktisk var brudt ud. Den 29. august 1939 gav Fyrdirektoratet således ordre om, at der skulle udlægges et beredskabsdepot med 2000 l petroleum ved Lodbjerg Fyr.

På dagen for Tysklands overfald på Polen, den 1. september 1939, udvidedes det danske søværns kystudkigstjeneste, og Lodbjerg Fyr blev udnævnt til kystudkigsstation. Kystudkigsstationerne skulle melde til Søværnet om fremmede skibe, overflyvninger, ilanddrevne miner, samt hvad der ellers måtte være af relevans for bevogtningen af kysten. Kystudkigstjenesten indebar, at der i dagtimerne altid skulle være to mand på vagt; én mand i tårnet og én mand nede, som samtidigt fungerede som telefonpasser.

Tjenesten ved Lodbjerg Fyr var begivenhedsløs og rimeligvis også kedsommelig, men den sikrede fyrpersonalet en ekstra betaling på 4,50 kr. pr. dag.

Bortset fra dette mærkedes krigen ude i Europa på Lodbjerg Fyr mest ved, at Fyrvæsenet indskærpede yderligere sparsommelighed med forbrug af elektricitet og brændstof. Det var ressourcer, som Danmark ikke længere frit kunne importere fra udlandet.

Fyret slukkes

Den tyske besættelse af Danmark den 9. april 1940 førte til, at der allerede samme dag blev indført mørklægning i landet for at gøre det vanskeligere for fremmede fly at navigere om natten. Fyrene var imidlertid i de første dage undtaget fra bestemmelserne om mørklægning, selvom de jo var oplagte hjælpemidler til navigation. Ved syvtiden om aftenen udsendte fyrdirektøren et telegram til alle danske fyr: "Fyrbelysningen må ikke slukkes. Bygninger og skibe mørklægges".

Kystudkigstjenesten blev derimod straks nedlagt, da Tyskland med besættelsen formelt set havde påtaget sig forsvaret af Danmark og bevogtningen af landets kyster. Undtagelsen af fyrene fra mørklægningen varede imidlertid ikke ved. Generelt blev ordningen, at fyrene på vestkysten (til og med Skagen) forblev slukkede, indtil de tyske marinemyndigheder beordrede dem tændt af hensyn til tyske operationer. Langs østkysten og de indre farvande forblev fyrene derimod tændte, men de skulle til gengæld slukkes på tysk ordre i tilfælde af allierede overflyvninger.

Den 17. april 1940 kl. 20.55 måtte fyrmester Wilster modstræbende slukke for sit fyr. Gennem den danske havnefoged i Thyborøn havde han pr. telefon modtaget en ordre fra den tyske kommandant i Thyborøn om, at fyret straks skulle slukkes. Den tyske officer havde ingen direkte autoritet i forhold til den danske fyrmester, og for en fyrmester var det en alvorlig, nærmest naturstridig sag at slukke sit fyr, så Wilster ringede til det danske Marineministerium for at indhente bekræftelse og udbad sig nærmere forholdsordre fra Fyr- og Vagervæ-

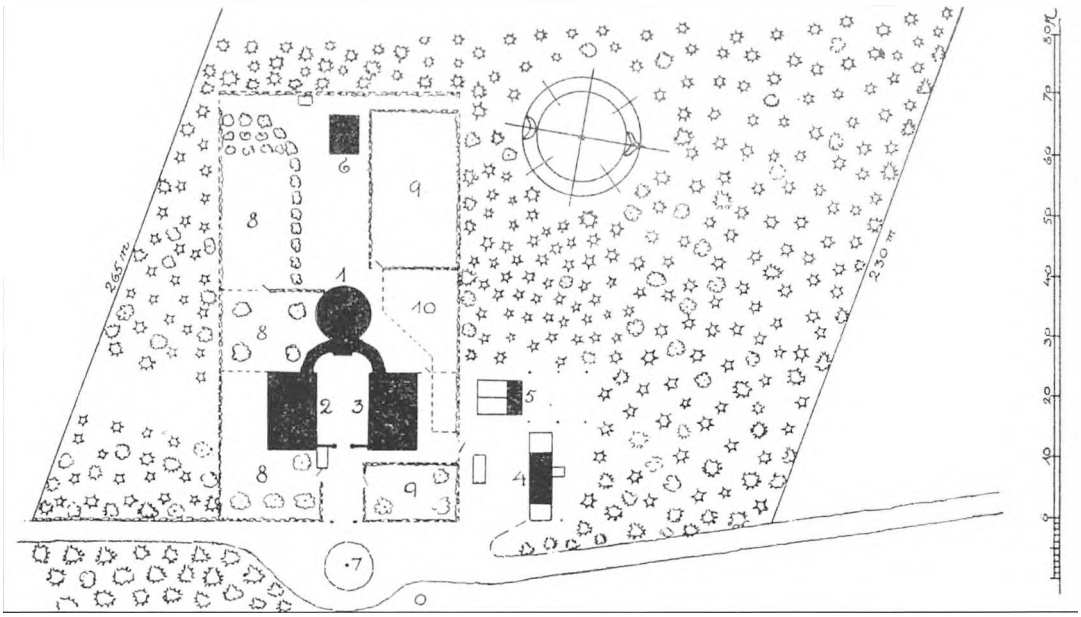

Grundplan af Lodbjerg Fyr fra bogen "Vore Fyr", fra 1946/47. Bogen var forfattet af fyrmester Wilster og var en håndbog til fyrvæsenets personale med alle mulige praktiske oplysninger om de enkelte fyr. Nummerforklaring: 1. Fyrtårn. - 2. Fyrmester- og fyrpasserbolig. - 3. Fyrpasserbolig og fælles vaskerum og gæsteværelse. - 4. Udhus med værksted, garage og medhjælperværelse. - 5. Hønsehus. - 6. Oliehus (depot). - 7. Flagstang. - 8. Fyrmesterens have. - 9. Overfyrpasserens have. - 10. Fyrpasserens have.

senet. Fyrdirektoratet instruerede ham efterfølgende om, at han med hensyn til slukning og tænding af fyret skulle følge de ordrer, som kom fra den tyske kommandant i Thyborøn gennem havnefogeden samme sted.

Fyrmesterens indberetninger til Fyrdirektoratet tyder på, at Lodbjerg Fyr blev tændt forholdsvis sjældent. Den 30. juni 1940 var det tændt knap en time for at assistere ved bjærgningen af et tysk søfly, som var nødlandet syd for Thyborøn. Om aftenen den 24. november samme år kom der fra tyskerne i Hurup ordre om, at fyret skulle tændes en time. Ordren kom imidlertid 40 minutter efter, fyret skulle have været tændt, og da optændingsprocessen ville tage 20-25 minutter, undlod fyrmester Wilster at tænde det. Fyret blev herefter tændt med ujævne mellemrum - et par gange om måneden - på tysk ordre. Ofte foregik det ved, at fyret var tændt i kort tid hver halve og hele time. Slukningen af fyret må for de omkringboende være set som et vigtigt symbol på krigens mørke. Der var i forvejen ikke meget lys ude på landet, men nu forsvandt det helt. For fyrpersonalet må slukningen have føltes meget ubehagelig, for hele deres professionelle liv havde været viet til at holde fyrets lys tændt. Dyrelivet nød dog godt af den manglende tænding af fyret, idet trækfugle ikke blev tiltrukket af fyrets lys og slået ihjel ved sammenstødet med fyret. Således meldte fyrmesteren for årene 1941, 1942 og 1943 til Zoologisk Museum, at der intet fuglefald havde været.

Tyske vagter på fyret

Der skulle gå flere måneder, før de første tyskere viste sig på fyret. Det skete 25.-26. juli 1940, hvor et hold på syv tyske soldater, som stod vagt ved en ilanddreven sømine, blev indkvarteret i fyrmesterens gæsteværelse og i et loftsrum. Midt i oktober 1940 var der imidlertid tegn på, at man måtte forvente en mere permanent tysk tilstedeværelse på fyret. Da dukkede der nemlig nogle tyske officerer op og meldte, at et hold soldater ville blive indkvarteret til udkigstjeneste. I løbet af de næste par uger var der endnu et par besøg, så i begyndelsen af november bad fyrmester Wilster direktoratet om at godkende hans forslag til, hvordan man kunne indkvartere holdet, som antageligt ville omfatte en korporal og tre menige.

De tyske vagter var ikke soldater, selvom de bar militærlignende, grågrønne uniformer og var bevæbnet med geværer. Det drejede sig om civile toldembedsmænd, som var en del af organisationen »Verstärkter Grenz-Aufsichts-Dienst (Küste)«, som i administrativ henseende var underlagt det tyske finansministerium. I forhold til deres daglige bevogtningsopgave var vagterne imidlertid under den tyske marines kommando.

Den 23. november 1940 indledte de tyske kystvagter deres tjeneste på fyret. Holdet på fire mand kom fra kystvagten i Agger, og de blev udskiftet hver dag. Folkene blev ikke bespist på fyret, men medbragte deres egen forplejning. Der var en mand på vagt i fyrtårnet hele døgnet rundt. Af forståelige grunde foretrak vagterne at gennemføre udkigstjenesten bag linserummets glas fremfor fra den vindomsuste, udendørs platform. Det protesterede fyrmesteren imod, da han var bekymret for, at vagterne kunne komme til beskadige den kostbare og skrøbelige linse. Hans protester hjalp dog ikke, men han fik afskærmet glaslinsen ved, at der blev hængt gardiner op foran den.

I første omgang tog vagtmændene fyrets vagtkammer, som ligger lige under linsehuset, i brug som sove- og hvilerum. Det betød imidlertid, at den vagthavende fyrpasser var nødt til at opholde sig på trappen under fyrtænding. Det beklagede fyrmesteren sig over, og ordningen blev siden, at kun den mand, som var på vagt, opholdt sig i tårnet, mens resten af folkene opholdt sig i medhjælperværelset i udhuset nord for fyret, som Fyrvæsenet havde stillet til rådighed. Værnemagten stillede nogle senge op i rummet. I fyrmesterens rum i udhuset blev der desuden anvist plads til cykler og brændsel samt toilet.

Trods beklagelsen af, at tyskerne anvendte linserummet og vagtrummet, konstaterede Wilster dog efter den første måned, at tyskerne havde "vist yderst hensynsfuld optræden ved deres tilstedeværelse i fyret". I de første par måneder drejede hans bekymringer sig pri-

mært om, hvordan udgifterne for det ekstra strømforbrug og den større telefonregning, som fulgte med tyskerne ophold, skulle afregnes.

Klager over tyskerne

Samlivet med tyskerne kom dog ikke til at gå helt gnidningsløst.

I sin indberetning for februar 1941 klagede Wilster således over, at korkparketgulvet i medhjælperværelset var delvist ødelagt. På grund af mangelfuld rengøring og stærk varme var limen løsnet og indtørret, så pladerne bøjede opad i kanterne. Da kystvagten ankom, havde tyskerne fået at vide, at rengøringen påhvilede dem selv, og de havde fået udleveret en spand og en gulvskrubbe. Tyskerne gik med på at betale for regningen, men reparationen ville ikke kunne gennemføres, før tyskerne flyttede ud til en påtænkt barak ude ved kysten. Det blev dog ikke til noget, så reparationen kom til at vente et helt år.

Værre var det, at Wilster opdagede, at de tyske vagter åbenbart ikke gad gå op og ned ad fyrets mange trapper, hvis de havde behov for at komme på toilet. Flere gange havde man i haven og plantagen fundet pakker med "uhumskheder", som var udkastet fra tårnet. Den 24. juli slog det imidlertid hovedet på sømmet, da man fandt "store klatter af urenheder" ved tårnets fod. Wilster indberettede sagen direkte til Fyrdirektoratet, da han en gang tidligere havde påtalt over for de tyske vagter, at der blev spyttet ude på platformen. Han havde forsøgt at få fat i overvagtfører Schroeder i Thisted, da han anså det for formålsløst at påtale sagen over for vagtfolkene. Svineriet var ikke bare ulækkert, men direkte sundhedsfarligt, fordi fyret fik sit drikkevand fra hustagene i form af regnvand.

Klagen blev få dage senere taget op på mødet mellem det danske marineministeriums og den tyske flådes forbindelsesofficer. Tyskeren lovede, at de ville indlede en indgående undersøgelse og straffe de skyldige så strengt som muligt. Denne undersøgelse var formentligt grunden til, at der den 13. september kom en landpolitibetjent fra Hurup ud til fyret for at afhøre fyrpersonalet og deres hustruer om sagen. Hvordan efterforskningen endte, og om nogen faktisk blev straffet, er uvist, men Wilster nævner ikke mere om problemet i sine indberetninger.

De første tyske anlægsarbejder ved fyret

Det første halvandet år af deres ophold klarede de tyske vagtfolk sig med de improviserede forhold. I begyndelsen af februar 1942 opsatte tyskerne imidlertid et lille skur på fyrets platform til brug for udkiggen. I hjørnet af skuret var der opsat en lille kakkelovn. Fyrmesteren har givetvis kunnet glæde sig over, at vagten dermed kom ud af linsehuset, men han var åbenbart ikke blevet informeret om arbejdet på forhånd, så han måtte ringe til Fyrdirektoratet for at få bekræftet, at der var givet tilladelse fra centralt hold.

Et par måneder senere om aftenen den 12. april 1942 fik fyrmesteren at vide, at tyskerne den følgende dag ville begynde at bygge en lille barak på 4 x 6 m til kystpostens mandskab. Den skulle ligge, så den kunne overvåges af udkigsposten i tårnet, og der skulle være let adgang til telefon og elektricitet. Fyrmesteren aftalte med overvagtfører Schroeder fra kompagnihovedkvarteret i Thisted, som havde indfundet sig på stedet, at barakken blev bygget i den vestlige ende af fyrmesterens have, dvs. i havens nordvestlige hjørne ved siden af oliehuset. Denne del af haven var ubeplantet, så her gjorde byggeriet mindst skade. Fyrmesteren var åbenbart ikke den eneste, som blev overrasket over, at barakbyggeriet skulle sættes i gang; i hvert tilfælde bedyrede overvagtfører Schroeder over for fyrmester Wilster, at han selv først umiddelbart forinden havde fået underretning om det. Inden månedens udgang var barakken taget i brug og vagterne rykket ud af medhjælperværelset, som herefter kunne sættes i stand på Værnemagtens regning.

Ganske kort efter opførelsen af barakken, i begyndelsen af maj 1942, fremsatte Schroeder til sine overordnede ønsket om at få udvidet den tyske besætning ved fyret betragteligt, idet han ønskede hele kystvagten i Agger flyttet til Lodbjerg. Sagen var, at tyskerne var i gang

med at flytte en luftmeldepost, som lå i klitterne ca. 1,5 km sydsydvest for Lodbjerg Fyr, til Agger, hvor observationsforholdene var bedre. Det indebar, at luftmeldeposten ville komme til at ligge lige op og ned ad kystvagtposten i Agger, og det fandt Schroeder ikke rationelt. Han foreslog derfor, at man flyttede kystvagten til Lodbjerg Fyr. Det ville indebære, at den nyopførte barak skulle udvides, og der ville også skulle graves en ny brønd, da vandforsyningen ved fyret var utilstrækkelig. Flytningen blev dog ikke umiddelbart til noget, idet der skulle gå et helt år, inden Schroeder fik sit ønske opfyldt. Det kunne se ud til, at flytningen af luftmeldeposten ved kysten heller ikke gik så hurtigt som planlagt, eller at man overvejede at lade nogle få folk blive i den hidtidige stilling ved kysten. I hvert tilfælde fik fyrpersonalet en opfordring om at tage fire mand fra luftmeldeposten ved kysten i kost og logi. Det afviste fyrpersonalet med henvisning til, at man ikke havde plads eller mulighed for at tage dem på kost. Der skete ikke mere i den sag!

Den voksende tyske frygt for allierede angreb medførte, at tyskerne i august 1942 anmodede om, at fremmede ikke fik adgang til fyret, og at fyrets hoveddør blev holdt aflåst. Det gik fyrmesteren med til, og fra 31. august 1942 var fyrtårnet lukket for "fremmedbesøg".

Pejlestation ved Lodbjerg

I løbet af 1940/41 opførte den tyske marine et tungt kystbatteri ved Hanstholm. Batteriets 38 cm-kanoner var ikke blot store, men også meget langtrækkende: med en krudtladning på 300 kg og en let granat på 495 kg kunne man

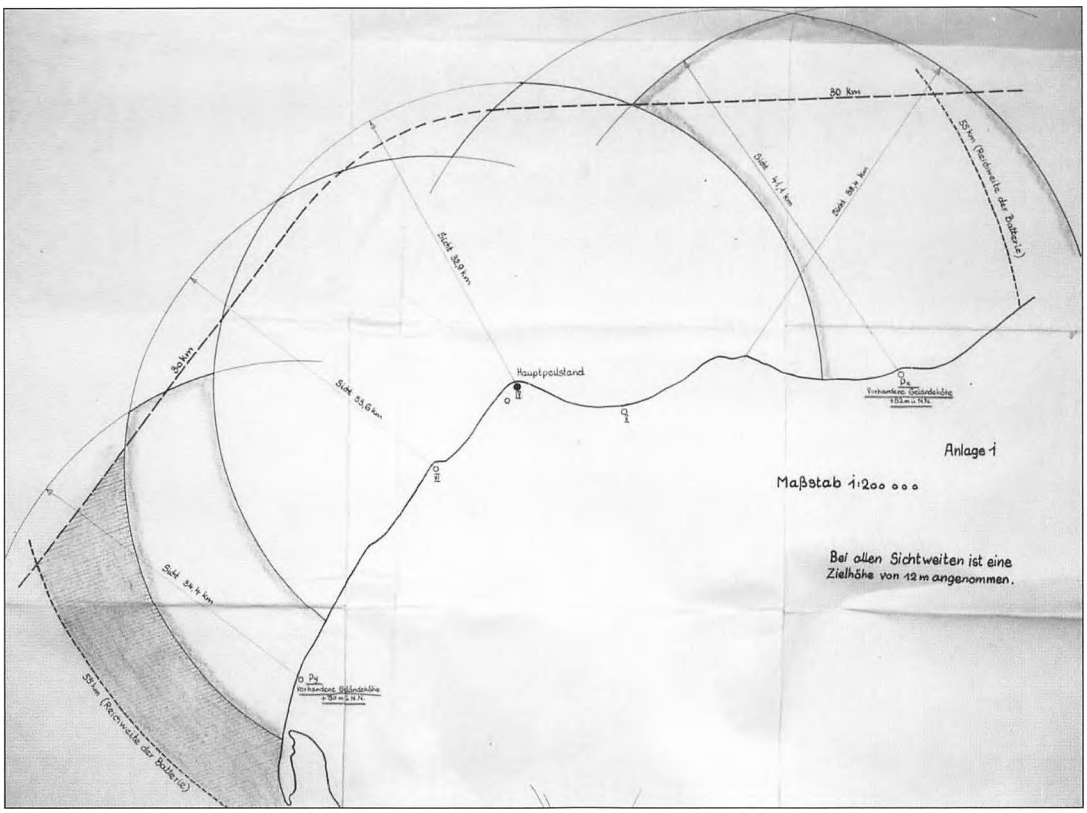

Tysk skitse fra slutningen af april 1942 med indtegnede synsvidder fra de enkelte pejlestationer – eksisterende såvel som planlagte. Den del af 38 cm-batteriets rækkevidde langs kysten, som ikke kunne dækkes af de da eksisterende pejlestationer er markeret med skravering. Synsvidderne gælder ved et skib med en brohøjde over havoverfladen på mindst 12 meter. Bundesarchiv, RM 45 III/57.

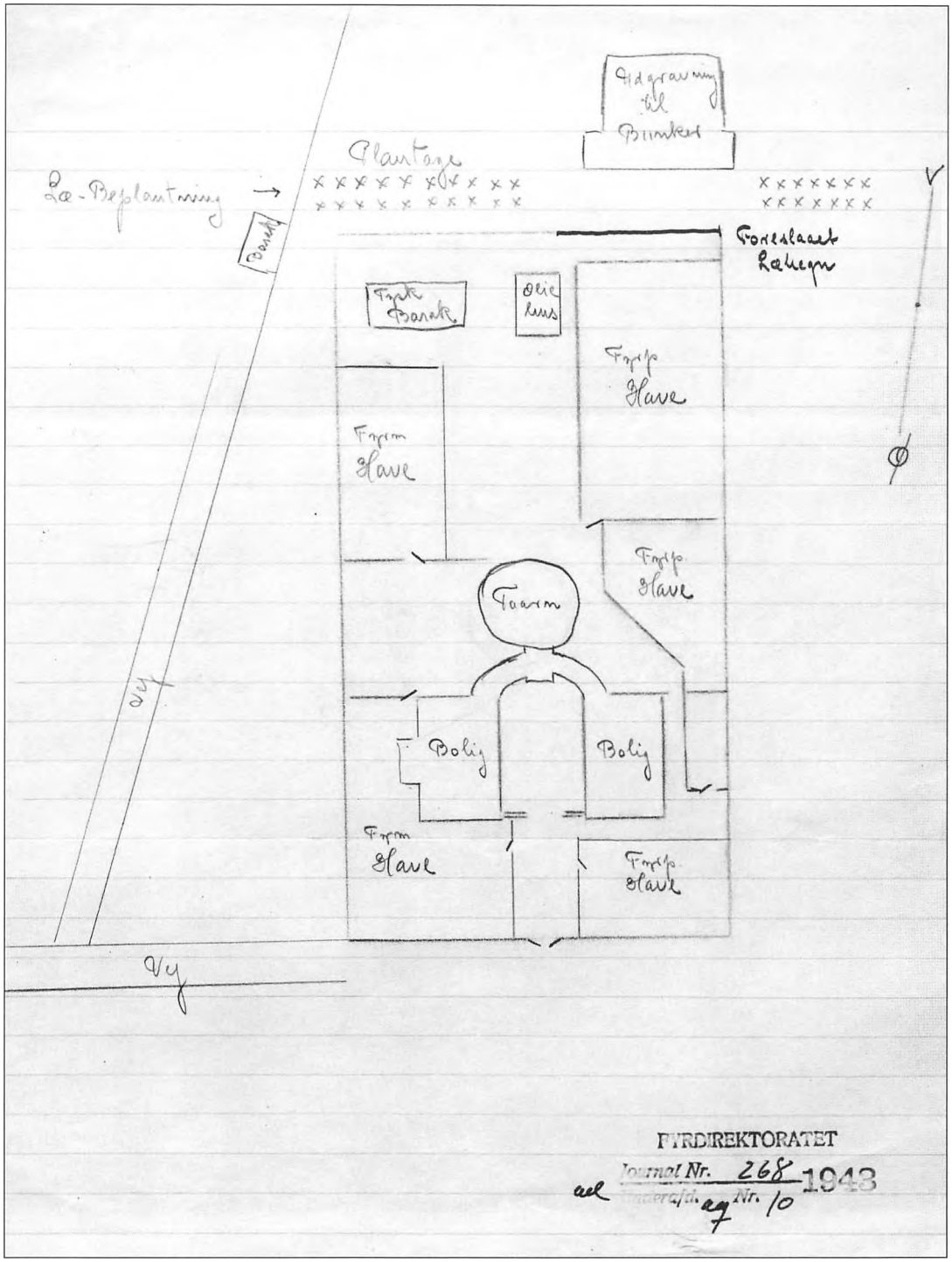

Skitse over Lodbjerg Fyrs nærområde udarbejdet af fyrmesteren den 27. april 1942. På tegningen er de to barakker, bunkerudgravningen og det foreslåede raftehegn markeret. Rigsarkivet, København.

nå helt ud på 55 km afstand. Jordens krumning sætter imidlertid grænser for, hvor langt man kan se ud over havet. Fra ildlederbunkeren i Hanstholm befandt horisonten sig i en afstand af 18,8 km, men man ville dog kunne iagttage et skib med en højde på 12 m ude på en afstand af 33 km.

Hvis skibet var tættere på kysten, men for langt fra Hanstholm til, at det kunne ses fra batteriets ildlederbunker, kunne man udregne dets position ved hjælp af pejlestationer. I pejlestationerne stod en pejlekikkert, som kunne måle den præcise vinkel ud til skibet. Ved at tage vinklen fra to forskellige pejlestationer, "triangulere", kunne man beregne skibets position.

I begyndelsen havde batteriet tre pejlestationer: Klitmøller, Vigsø Bugt (Grønbakke) og Bulbjerg.

Disse pejlestationer lå forholdsvis tæt på Hanstholm, så man kunne ikke udnytte kanonernes alleryderste rækkevidde langs kysten. For at udnytte kanonernes store rækkevidde fremsatte artilleriafdelingen i Hanstholm i foråret 1942 et ønske om at få oprettet to nye pejlestationer i området nær Lodbjerg i syd og Svinkløv/Slettestrand i øst. I løbet af maj 1942 gennemførtes rekognosceringer i terrænet for at finde egnede steder til tre nye pejlestationer – det viste sig undervejs, at der også ville blive brug for en pejlestation ved Lyngby/Stenbjerg.

Længst i syd udpegede man en klittop, Gjævhul Bakke, som lå tæt på kysten, godt en kilometer nordvest for Lodbjerg Fyr. Klittens top lå 29 m over havets overflade, så der var vid udsigt over havet derfra. Der var ingen veje, som førte derud, og til fods var der ca. 25 minutters gang til fyret, men batterichefen mente, at stien uden alt for store omkostninger kunne udvides til en kørevej. Afdelingschefens forslag blev godkendt af admiralen, men alligevel skete der ikke noget før november 1942 på grund af mangel på udstyr og mandskab. Da blev der gennemført endnu en rekognoscering, og i den forbindelse konkluderede man, at klittoppen alligevel ikke egnede sig til placering af pejlestationen. Årsagen var dels, at det havde vist sig at være en ustabil vandreklit, som siden foråret var blevet en meter lavere, dels at marinens overkommando i mellemtiden havde besluttet, at der skulle bygges solide betonbunkere i pejlestationerne. Betonbunkerne krævede et dybere og bredere fundament, end der var plads til på klittoppen, og der ville desuden skulle investeres midler i at etablere en regulær anlægsvej ud i klitterne til transport af maskineri og byggematerialer. Derfor foreslog man, at Lodbjerg Fyr i stedet blev taget i brug som pejlestation. Ganske vist lå fyret ca. 800 m længere inde i landet, men pejleapparatet kunne anbringes 48 m over havets overflade, og sigtevidden ville dermed blive endnu længere end fra klittoppen.

Denne ændring af planen blev godkendt af admiralen den 4. december 1942, og den 8. december 1942 anmodede den tyske marine det danske Marineministerium om tilladelse til at anbringe en pejlestøtte på Lodbjerg Fyr, idet det blev understreget, at det var "militært nødvendigt".

Den 11. december fik tyskerne Fyrdirektoratets godkendelse gennem Marineministeriet, og arbejdet blev straks sat i gang. Den 20. december kunne fyrmester Wilster derfor meddele Fyrdirektoratet, at tyskerne "i de sidste dage" havde opstillet en pejlestøtte på den vestlige side af fyrets platform. Han beskrev pejlestøtten som en Jernopstander med et kikkertpejleapparat. Støtten var godt en meter høj og anbragt på et træristværk.

Den 29. januar 1943 ankom et hold på tre tyske marineartillerister til fyret. De blev i de første 14 dage indkvarteret i fyrets medhjælperværelse, mens man ventede på, at den barak, der skulle opføres på klitvæsenets areal lige uden for sydvesthjørnet af fyrhaven, blev færdig. To dage senere blev pejlestation sat i drift med betegnelsen "P.VIII".

I begyndelsen kunne pejlestationen kun videreformidle sine meldinger via telefon, men midt i juni 1943 blev den også udstyret med en radiosender. Det drejede sig om et danskproduceret apparat fremstillet af firmaet M.P. Pedersen. Radioapparatet blev anbragt på platformen i vagtfolkenes skur, som var blevet udvidet, så det også kunne rumme 12 batterier og en lille benzinmotor til opladning af batterierne.

Bunkerbyggeri ved fyret

Allerede i forbindelse med de nye soldaters ankomst, fik fyrmester Wilster at vide, at tyskerne havde tænkt sig at bygge en betonbunker på klitvæsenets grund ca. 100 m sydvest for tårnet. Da bunkeren ikke skulle ligge på Fyrvæsenets område gjorde fyrmesteren tilsyneladende ingen indvendinger mod byggeriet. Men han fik da også i første omgang at vide, at den skulle måle 4 x 4 m, så noget stort bygningsværk var der ikke tale om. Her var fyrmesteren dog fejlinformeret, for i den tyske korrespondance fra november 1942 var der udtrykkeligt tale om, at der skulle bygges en bunker af typen Regelbau 621 – og det var da også en sådan bunker, der endte med at blive bygget. Der var tale om en bunker med en grundplan på knap 10 x 10 m og et forbrug af jernbeton på 410 m^3.

Fyrmesterens indstilling til bunkerbyggeriet ændrede sig imidlertid snart. Den 20. februar 1943 kom der nogle tyske militærfolk og opsatte pæle, som markerede et område på 10 x 10 m nordvest for fyrets oliehus. Dette var sket uden henvendelse til fyrmesteren, som dog fik opklaret, at det drejede sig om den omtalte bunker, som alligevel ikke kunne bygges på det oprindeligt planlagte sted, fordi der var meget fugtigt, og derfor ønskede tyskerne at bygge på det højere terræn. Fyrmesteren indberettede sagen til Fyrdirektoratet og bad om en forholdsordre, hvilket han fik telefonisk den 23. februar. På ordre fra Fyrdirektoratet nedlagde fyrmesteren protest over for den tyske underofficer på stedet og bad ham bringe den videre til sin chef. Protesten havde dog ingen virkning, for den 25. februar blev der opsat et arbejdsskur, og arbejdet blev påbegyndt. Fyrmesterens protester fik dog de danske arbejdere til at indstille arbejdet. Den følgende morgen havde fyrmesteren en samtale med den lokale, danske entreprenør, som stod for arbejdet. Han gik med på at indstille arbejdet ind til middagstid. Fyrmesteren gentog derefter sin klage over +for den tyske underofficer, som i løbet af formiddagen imidlertid underrettede ham om, at hans kommandant havde beordret, at arbejdet skulle genoptages øjeblikkeligt. Fyrmesterens forslag om i det mindste at lægge bunkeren 3-4 m vestligere af hensyn til et læhegn blev afvist, og ved middagstid påbegyndtes arbejdet. Fyrmesteren kunne dog notere sig en lille sejr, idet det lykkedes ham at forhindre, at fyrets tørreplads og den vestlige del af haven blev brugt som oplagsplads for byggematerialer.

Fyrmesterens klager blev sendt videre op i systemet, hvor den danske forbindelsesofficer til den tyske marine den 26. februar protesterede mod den anvendte fremgangsmåde og henstillede til, at den tyske admiral greb ind til beskyttelse af de lovlige danske interesser, men også i den tyske marines egen interesse. Arbejdet var helt klart sat i værk i strid med de gældende aftaler mellem danske og tyske myndigheder og uden de nødvendige tilladelser. Grunden til, at det danske Marineministerium reagerede så forholdsvis voldsomt, var især, at sagen undervejs gennem systemet var blevet forvansket således, at man troede, det drejede om byggeri af et kanonbatteri og ikke blot en bunker. Man var alvorligt bekymrede for, at rystelser fra skydning med kanonerne eller engelsk beskydning kunne beskadige fyret – der henvistes her til situationen omkring fyrene i Hanstholm og Hirtshals.

Et par dage efter beklagede den tyske repræsentant "meget" over for Marineministeriet, at man ikke i forvejen havde fået indhentet tilladelse til byggeriet. Tyskerne havde dog ikke af den grund tænkt sig at indstille arbejdet, men anmodede om at få tilladelsen på efterbevilling. Godt en uge senere meddelte den danske repræsentant, at Marineministeriet tog til efterretning, at der blev opført en bunker ved Lodbjerg Fyr. Man kom dog med en sidste, spag bebrejdelse ved at påpege, at den tyske byggeleder kunne have udvist større hensynsfuldhed og have flyttet byggepladsen nogle få meter til siden, så man havde undgået at ødelægge læplantningen, som "ved vestkysten kun kan bringes til at vokse sig store ved den omhyggeligste pleje og pasning gennem mange år"

Der var dermed ikke så meget mere, danskerne kunne gøre. Fyrmester Wilster var bekymret for, at fyrhaven skulle blive afsvedet og fik tilladelse til at få opsat et 17 m langt raftehegn til at lukke hullet i læhegnet.

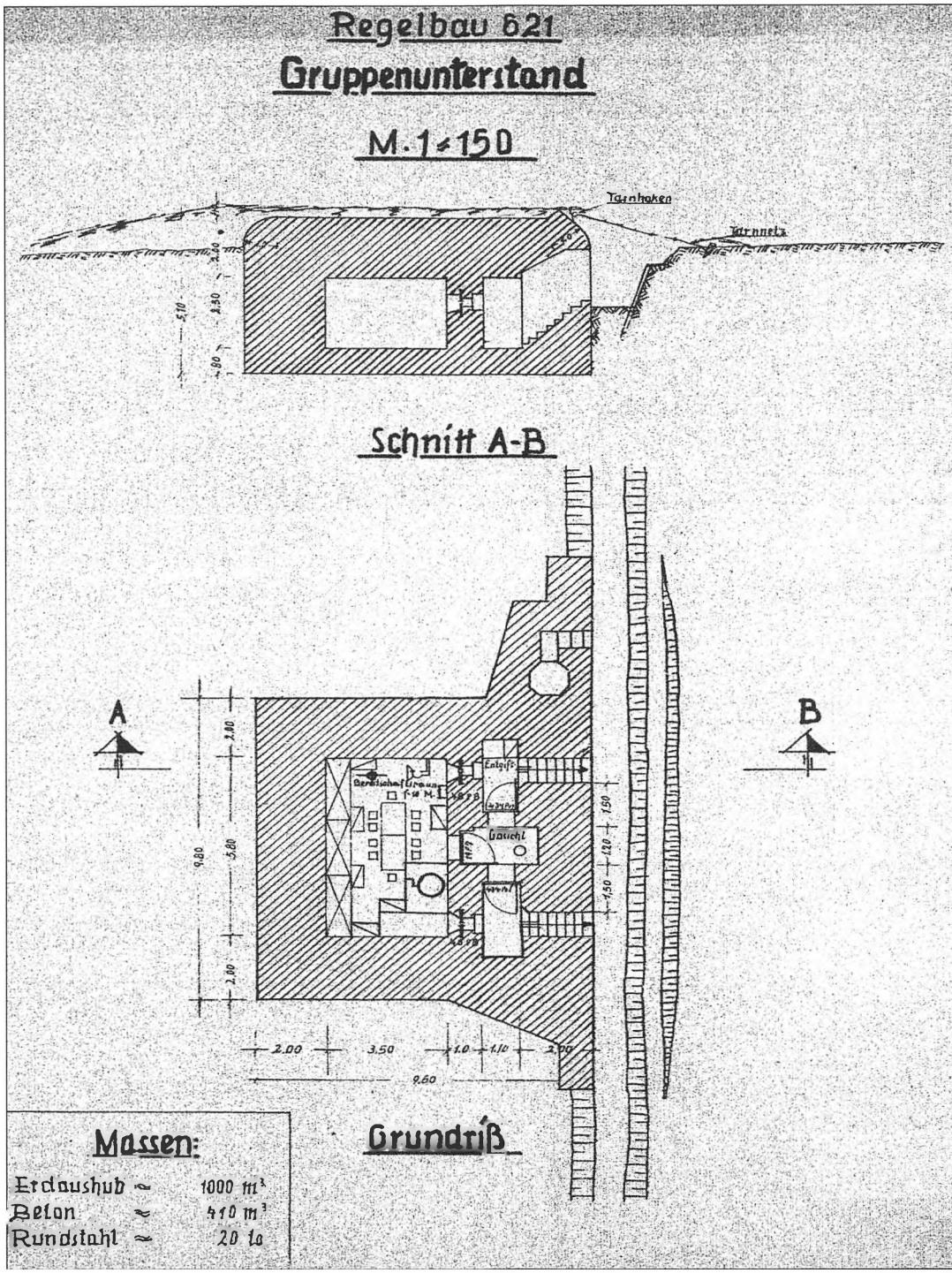

Tysk typetegning af en bunker af typen Regelbau 621, en mandskabsbunker til 10 mand. Lodbjergbunkeren afviger fra typetegningen ved, at der ingen niche er i venstre side af venstre indgang, og der var kun monteret køjer til ni mand.

Hullet til støbningen blev færdiggravet, og derefter lå byggeriet, som ellers havde hastet sådan, af ukendte årsager stille. Først i juli 1943 blev arbejdet med jernbinding og forskalling sat i gang, og selve "råhuset" var færdigstøbt den 6. august 1943. Bunkeren blev meldt færdigmonteret og klar i slutningen af oktober, men den formelle overdragelse til tropperne fandt dog først sted den 15. april 1944.

Den var indrettet med køjer til ni soldater, en jernovn til opvarmning af rummet og et håndrevet ventilationsapparat. Selvom bunkeren var færdigmeldt, blev den reelt aldrig helt færdigbygget, for den ene af de to panserdøre blev aldrig indbygget, men dørhullet blevet stående med udsparing til dørrammen. Den manglende dør skal ses som et udtryk for Tysklands anspændte forsyningssituation og mangel på ressourcer i denne sene fase af krigen.

Flere kystvagter til fyret

Kort efter bunkersagen var "afsluttet", måtte fyrmesteren igen til at kæmpe for sin læbeplantning. Overvagtfører Schroeder i Thisted havde nemlig langt om længe fået imødekommet sit ønske om at få flyttet hele kystvagten fra Agger til Lodbjerg Fyr.

Den 24. maj 1943 fik Wilster af vagtføreren fra kystvagten i Agger meddelelse om, at tyskerne den 26. maj ville begynde nedrivningen af kystvagtens barak i Agger, og at de den 28. eller 29. ville begynde genopførelse af barakken ved Lodbjerg Fyr. Tyskerne ønskede Wilsters tilladelse til byggeriet, men han protesterede og henviste til, at den kun kunne indhentes gennem Fyrvæsenet og skulle være indhentet gennem den tyske forbindelsesofficer i Marineministeriet. Fyrmesteren forventede dog ikke, at hans protest havde nogen effekt, så han udbad sig telefonisk forholdsordre fra Fyrvæsenet. Barakken målte 15 x 5 m, og tyskerne ønskede at anbringe den i fyrets plantage, ca. 50 m nordvest for bunkeren. Fyrmesteren forsøgte at overtale tyskerne til at lægge barakken uden for fyrets plantage, men tyskerne henviste til, at der mod syd var for fugtigt og mod vest var for langt til bunkeren.

Allerede den 25. maj tog den danske marines forbindelsesofficer sagen op over for tyskerne og protesterede over, at man igen ville til at bygge i plantagen. Forbindelsesofficeren påpegede, at der også i dette tilfælde skulle være rettet henvendelse til Marineministeriet, og han anmodede den tyske admiral om at overveje, om barakken ikke kunne lægges et andet sted end i den møjsommeligt fremdrevne plantage. Under mødet ringede den tyske forbindelsesofficer til Hanstholm og talte med en kaptajnløjtnant i marineartilleriet. Officeren i Hanstholm mente, at sagen var i orden, da man havde forhandlet med fyrmesteren, som ifølge ham ikke havde protesteret mod placeringen, og tyskerne havde derfor antaget, at sagen var i orden. Man ville imidlertid sørge for, at der ingen træer blev fældet.

Den tyske forbindelsesofficer indskærpede over for kaptajnløjtnanten, at fyrmesteren slet ikke havde bemyndigelse til at træffe afgørelser i den slags sager, som skulle indberettes til Admiral Dänemark til forhandling med Marineministeriet.

Opsangen synes dog at have haft en effekt, for da placeringen af barakken om eftermiddagen den følgende dag blev indmålt af en officer og en landmåler fra Hanstholm, skete det ved den nordlige side af plantagen på Klitvæsenets grund. Der ville i den forbindelse ikke blive fældet træer.

Som et lille plaster på såret slap fyrmesteren af med den lille barak i sin have i løbet af juni, idet den blev flyttet og sammenbygget med den nye barak.

I løbet af sommeren 1943 blev barakken indhegnet med pigtråd.

Med den nye tilførsel af folk var der nu i alt 17 tyskere ved fyret. Fyrmesteren havde i forbindelse med flytningen af kystvagten påpeget, at fyrets brønd ikke ville kunne forsyne så mange mennesker med vand. Det problem løstes foreløbigt ved, at der blev kørt ferskvand ud til fyret. Da der var gået et par måneder, mente tyskerne, at det var for dyrt at køre vand ud, så de spurgte fyrmesteren, om fyrets brønd kunne graves dybere. Det havde Fyrvæsenet ingen indvendinger imod, men det synes først at være sket i 1944.

Fyrets flagstang

I første halvår af 1943 var der endnu en episode, hvor fyrmesteren var nødsaget til at sætte foden ned over for besættelsesmagten, og her hentede han en symbolsk sejr hjem.

Om morgenen den 20. april bad den tyske underofficer ved fyret på vegne af kommandanten for en tysk enhed, som var på øvelse i området, om tilladelse til at hejse det tyske krigsflag en times tid under en parade i anledning af Hitlers fødselsdag. Fyrmesteren nægtede at give sin tilladelse, men da tyskerne insisterede, ringede han til fyrdirektøren for at indhente forholdsordrer. Så tyskerne måtte vente og gå igen med deres flag. Fyrdirektør Sinding gav besked om, at flaget under ingen omstændigheder måtte hejses i fyretablissementets flagstang. Om nødvendigt skulle flagstangen lægges ned, eller flaglinen skæres over. Wilster var dog ikke nødt til at udføre en demonstrativ sabotage, for tyskerne accepterede ordren fra højere sted. I stedet afholdt de deres parade lidt syd for fyret, og flaget blev hejst op i en interimistisk flagstang af granpæle.

Det var en lille sag, men for de danske embedsmænd var det vigtigt at holde på den sidste flig af national suverænitet. Dermed markeredes, at Danmark fortsat var en suveræn stat og ikke underlagt Tyskland, hvilket et tysk flag på den danske stats flagstang ville havde symboliseret. At få sat sit flag i en bestemt flagstang var ikke en militær nødvendighed, så for tyskerne var sagen af så lille betydning, at de kunne lade danskerne lune sig ved den sejr.

Fyret overbefolkes

Trods de flere tyskere på stedet og konflikterne omkring de tyske byggeaktiviteter synes samlivet mellem fyrbesætningen og tyskerne i almindelighed at have foregået i fordragelighed. I hvert tilfælde anførte fyrmesteren i de fleste af sine månedsrapporter hen over sommeren og efteråret 1943, at "intet særligt er forekommen ved fyret i den forløbne måned".

I slutningen af 1943 var besættelsesmagten i stigende grad bekymret for en allieret invasion, og forsvarsforanstaltningerne blev skærpet. I de sidste dage af december 1943 rykkede der større tyske troppestyrker ind i en række bebyggelser langs Thys kyst, herunder også Lodbjerg Fyr.

Den 23. december indfandt en gruppe tyske officerer sig på fyret og forlangte at få forevist alle fyretablissementets lokaler, inklusive boliger. Baggrunden var, at der den 27. december skulle komme ca. 35 soldater, som skulle indkvarteres.

En del af dem ville kunne indkvarteres i bunkeren, men resten skulle man finde plads til i fyrets bygninger. Efter nogen parlamenteren, hvorunder fyrmesteren anførte, at fyrpersonalets boliger ikke var for store, nøjedes tyskerne med at beslaglægge medhjælperværelset og fyrmesterens garage. Ifølge officererne skulle der senere komme i alt 140 mand (et kompagni) og bygges en eller flere barakker. På 3. juledag ankom det første hold bestående 30-40 soldater, primært russere i tysk hæruniform. Bag fyrets udhus blev der opstillet et skur til feltkøkken.

Fyrdirektør Sinding skrev straks til fyrmesteren med ordre om, at han skulle protestere mod beslaglæggelsen overfor tyskerne. Beslaglæggelsen af dansk statsejendom "kan kun ske efter Forhandlinger herom med Marineministeriet." Det var dog en ordning, som var overhalet af udviklingen: dels var den danske marine blevet opløst den 29. august 1943, men Marineministeriet eksisterede dog stadig, og dels var Værnemagten generelt gået over til blot at udstede beslaglæggelsesdekreter. Wilster fulgte ordren og præsenterede Fyrvæsenets protest over for officeren på stedet og forlangte, at protesten blev videreformidlet til hans overordnede.

Den annoncerede hovedstyrke nåede næppe at ankomme til fyret, og den 9. januar 1944 fik fyrmesteren meddelelse om, at de tyske soldater ville flytte til et sted ca. 2 km syd for fyret, hvor det var meningen, at hovedstyrken skulle stationeres. Det drejede sig formentlig om støttepunktet ved kysten ved nordenden af tangen foran Flade sø, som blev indrettet på samme tid. Soldaterne flyttede nok kort efter, at fyrmesteren fik beskeden, selvom han i sin månedsberetning for januar 1944 skriver, at

"forholdene ved Lodbjerg Fyr er siden sidste indberetning ikke undergået nogen forandring" – det må vist være en forglemmelse.

Evakuering af fyret

Den stigende tyske aktivitet i området omkring Lodbjerg Fyr indebar indlysende, at risikoen for, at fyret blev ramt af krigshandlinger. var øget. Derfor begyndte også overvejelser om at lade fyrets danske besætning evakuere. Første gang, disse overvejelser dukker op i materialet, er den 10. januar 1944, hvor idéen var fuldstændigt modnet. Wilster havde en samtale med kontorchefen i Fyrdirektoratet om at finde alternativ beboelse til personalet, og med udgangen af måneden kunne han melde, at der uforbindende var sikret bolig for ham selv og de to fyrpassere med familier andre steder i Jylland.

Det trak dog ud med at få sat evakueringen i værk, og den 31. januar fik Wilster besked om, at evakueringen foreløbigt var udsat. Fyrmesteren anmodede derfor den 19. februar direktoratet om tilladelse til at indrette et beskyttelsesrum til fyrpersonalet. Hans begrundelse var, at fyretablissementet med alle de tyske anlæg måtte anses for et "krigsvigtigt mål", så personalet - 7 voksne og 6 børn – var i stor fare, hvis der kom en invasion eller krigshandlinger. Da Wilster mente, at kælderrummene under fyrbygningerne ikke ydede tilstrækkeligt beskyttelse, foreslog han, at der på Klitvæsenets område, 2-300 m øst for fyret, blev gravet et beskyttelsesrum i jorden, afstivet med granrafter eller brædder.

Byggeriet af beskyttelsesrummet blev dog aldrig til noget, for Wilsters rapport gjorde indtryk. Den 25. februar skrev Fyrdirektoratet til Marineministeriet og anmodede med henvisning til Wilsters brev ministeriet om at overveje en evakuering af fyret. Beslutningen om evakueringen må være truffet umiddelbart efter, men præcist hvornår fremgår ikke af dokumenterne. Den 3. marts bad Wilster imidlertid om, at han og fyrpasser Nielsen fik forudbetalt et beløb til udgifter "til brug under personalets forestående flytning". Den 7. marts sendtes Lodbjerg Fyrs beredskabsbeholdning af 1920 kg petroleum afsted til Sletterhage Fyr, og samme dag opsagde Wilster fyrets telefonabonnement.

Den 25. marts 1944 blev fyret forladt af sin danske besætning, og anlægget blev overtaget af den tyske Værnemagt.

Værnemagten alene hjemme

Efter at fyrbesætningen havde forladt etablissementet, kunne tyskerne uden indskrænkninger råde over fyrets anlæg. Og de satte nogle pro-

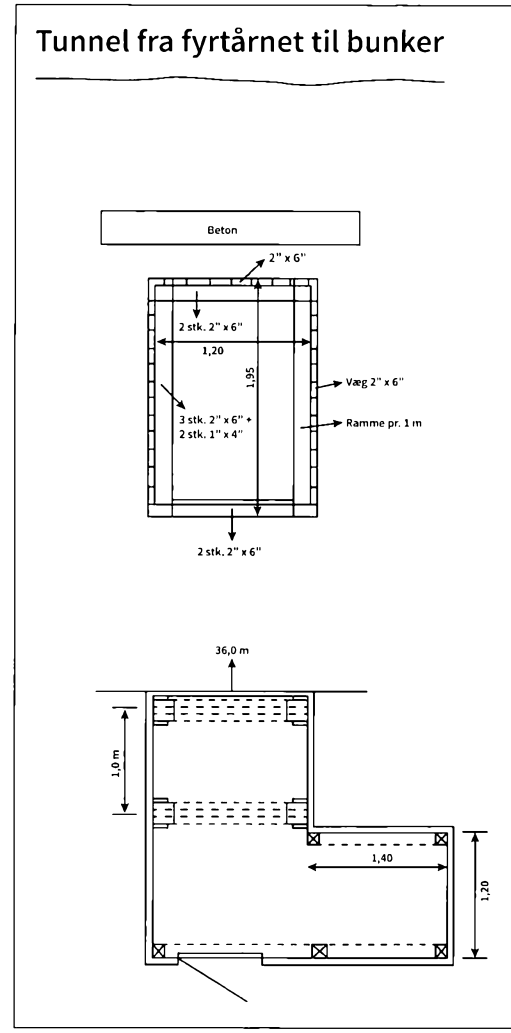

Rentegning af blåtryk med en dansk opmåling af tunnelen mellem fyrtårnet og bunkeren. Øverst snittegning. Nederst plantegning af indgangspartiet mod vest. Rigsarkivet, Viborg. Rentegning: Karin Fredsøe.

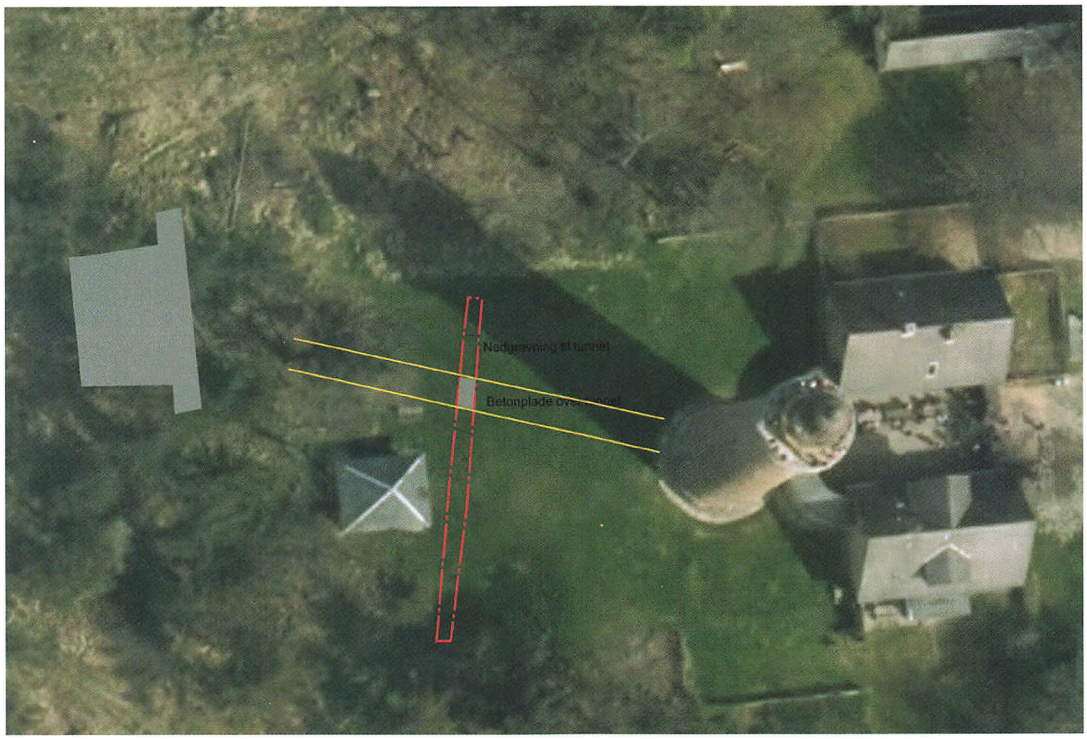

Luftfoto af Lodbjerg Fyr med indtegning af den arkæologiske prøvegrøft fra juni 2018 (rød), tunnelens forløb (gul) samt bunkeren (grå). Museum Thy.

jekter i gang, som fyrmesteren med god grund ville have protesteret voldsomt imod, nemlig en tunnel mellem bunkeren og fyrtårnet samt forberedelser til sprængning af fyret.

Det kan ikke fastslås præcist, hvornår tunnelen blev bygget, men det må være sket mellem fyrets evakuering den 25. marts og midten af december 1944, hvor en dansk efterretningsrapport nævner den. Formålet med tunnelen var at sikre, at pejlestationens mandskab i sikkerhed kunne komme frem og tilbage på strækningen på ca. 50 m mellem bunkeren og fyrtårnet.

Af opmålinger lavet efter krigen og en mindre i udgravning i fyrhaven i sommeren 2018 fremgår det, at tunnelen var anlagt i en ca. 4 m dyb grøft, som foroven var 8,25 m bred. Tunnelen var af træ og blev for hver meter afstivet af rammer opbygget af 2 x 6 tommers brædder, to i loftet og tre i bunden. Tunnelens sider og tag var udvendigt beklædt med brædder af samme format; bundens brædder var anbragt indvendigt og udgjorde tunnelens gulv. Tunnelen målte indvendigt 1,96 x 1,2 m. Brædderne i tunnelens tag lå ca. 1,8 m under overfladen. For at beskytte tunnelens træloft mod granatnedslag, var der 20 cm over loftet støbt en 20 cm tyk og 2,5 m bred betonplade. Tunnelen havde en samlet længde på 37 m.

Hvordan den sluttede sig til fyrtårnet og bunkeren, fremgår ikke af opmålingerne. Fyrmester Wilster skrev efter sin tilbagekomst i maj 1945, at tunnelen var "gravet under fyret og op i midten, og udmundende i bunden af lodskakten". Den må altså være gravet ind under fyrets fundament. Den slags gør man jo ikke ustraffet, og undergravningen af fundamentet fik også til følge, at fundamentet sank sammen. Allerede i efterretningsrapporten fra midten af december 1944 bemærkedes: »Udgravningen ... har undermineret fyret, så murene slår revner, og man frygter, at fyret skal falde sammen." Fyret holdt dog, men Wilster konstaterede, at tårnet havde fået en hældning på 3-4 cm.

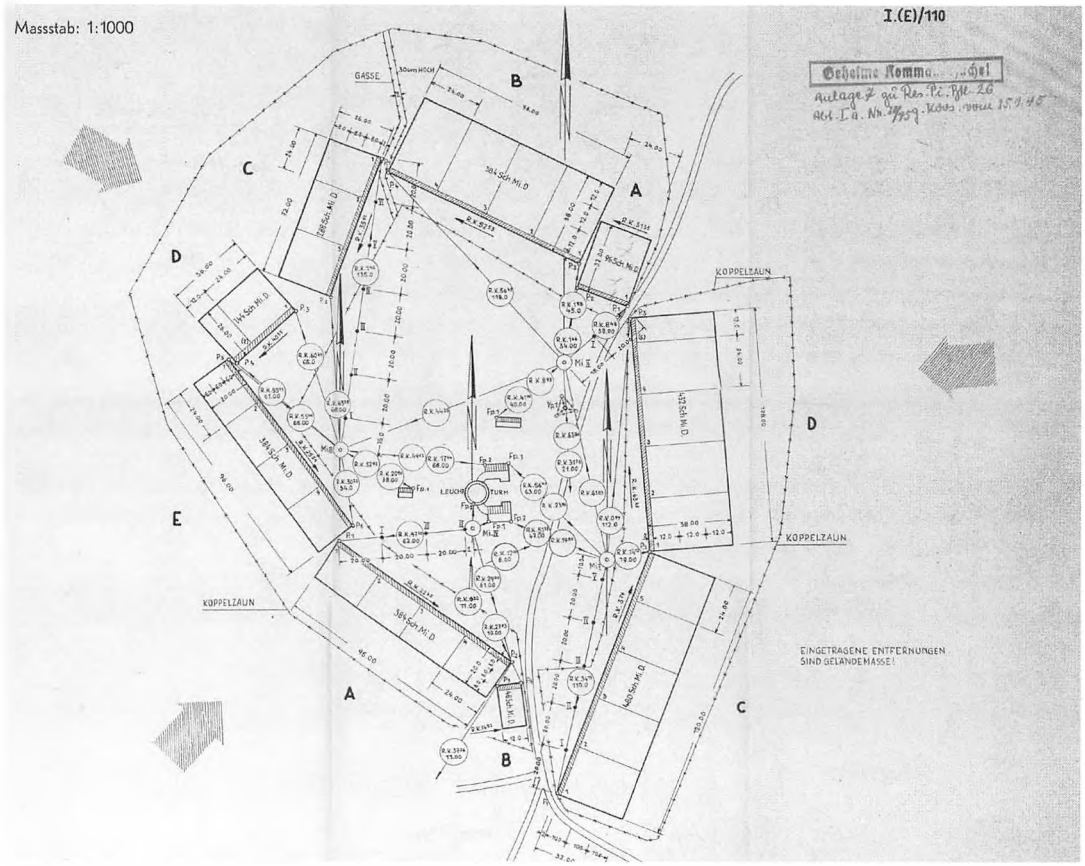

Tysk oversigtskort over minefelterne omkring Lodbjerg Fyr. Teksten på kortet angiver, at minerne blev lagt "1.2.-15.11.1944"; "1.2." må imidlertid være en skrivefejl for "12.11.", da fyrmesteren jo helt sikkert ville have indrapporteret en udlægning af miner omkring hans fyr. 2 EOD Bataillon, Skive.

Tunnelens anden ende må være udmundet ca. 10 m fra bunkerens sydlige indgang.

Tyskerne havde også benyttet fyrmesterens fravær til at erstatte det hidtidige jerngelænder på platformen med et 30 cm tykt og 1,20 m højt brystværn af beton. På vestsiden var brystværnet over en strækning på ca. 7 m forhøjet til 2,2 m og havde "smalle vinduer til udkig". Partiet var lukket foroven og udgjorde således et rum med trægulv og trædør, hvor pejleapparatet og radioen stod.

I fyrtårnets ydermur blev der indhugget syv huller til sprængladninger, så man i givet fald kunne sprænge tårnet. Den samlede vægt af sprængladningerne var 750 kg sprængstof af typen Donarit Nr. 1. I bunkeren stod der tilsvarende en kasse med 50 kg til sprængning af denne. Også selve fyrtårnet indrettede tyskerne til forsvar. I døråbningen mellem forstuen og selve tårnet fjernede de dobbeltdøren af træ. I stedet blev der støbt to betonpiller med en grundplan på 80 x 65 cm, som stod forskudt i forhold til hinanden. I pillerne var der "skydehuller".

Midt i november 1944 blev der rundt om hele fyranlægget lagt en minespærring. Minespærringen bestod af ni enkelte minefelter med i alt 2.640 fodfolksminer. Minerne var af typen "Schützenmine Dänemark", som bestod af en lille trækasse med en sprængpatron med 100 gram dynamit. Minespærringen var på begge sider indhegnet med et almindeligt pigtrådshegn for at forhindre, at man forvildede sig ind i det ved en fejl. Endnu en gang gik den tyske aktivitet ud

over fyrets plantage. For at anlægge den vestlige del af spærringen, lod tyskerne nemlig hugge et 30 m bredt bælte gennem bevoksningen. Til de mindre skadelige aktiviteter hørte, at tyskerne havde ladet grave en ca. 15 m dyb brønd ved siden af fyrmesterens havestakit. På brønddækslet var anbragt en pumpe, men vandet stod kun i 10-20 cm højde. Til gengæld fyldte de den gamle brønd i fyrets gård op med jord.

Desuden blev kystvagternes barak nord for plantagen fjernet inden besættelsens afslutning – rimeligvis fordi kystvagterne efter fyrpersonalets evakuering tog dets boliger i brug. Pejlestationens lille barak syd for fyrhaven blev derimod stående.

Oprydning efter tyskerne

Om eftermiddagen den 5. maj 1945 fik fyrmester Wilster et telegram fra Fyrdirektoratet om, at han skulle være klar til med kort varsel at rejse afsted til sit fyr. Ved middagstid to dage senere kom så ordren om at tage ophold nær fyret, så han kunne overtage det, når tyskerne forlod det. Om aftenen den 9. maj ankom Wilster til Lodbjerg og indkvarterede sig hos klitplantøren, og den følgende dag inspicerede han så sit fyr – og han var meget lidt glad for det, han så.

Udover de ovenfor nævnte indgreb i bygningerne var hele anlægget ramponeret og præget af manglende vedligeholdelse og rengøring. I første omgang måtte Wilster dog nøjes med at hyre et par lokale folk til at gennemføre den nødvendige rengøring af lokalerne. Det mest positive var, at det meste af fyrets petroleums beholdning var til stede – tyskerne havde ikke brugt ret meget af den. Halvdelen af petroleummen var dog ikke umiddelbart brugbar, for Wilster havde gennemført en lille sabotageaktion, inden han forlod sit fyr mere end et år tidligere. Til halvdelen af petroleumsbeholderne tilsatte

Luftfoto af Lodbjerg Fyr set fra syd i 1949. De eneste synlige spor efter besættelsesmagtens aktiviteter på stedet er det noget uelegante brystværn og raftehegnet for enden af haven (længst til venstre). Det kongelige Bibliotek, Sylvest Jensen Luftfoto.

han nemlig et kvantum sukker, idet han havde forventet, at tyskerne ville bruge brændslet til andre formål.

Den 15. maj forlod tyskerne fyret for at drage mod grænsen. Samme aften kunne Wilster tænde for lyset i sit fyr igen.

I samme omgang hejste han også i fyrets flagstang et splitflag, som han havde lånt af klitplantøren. Først var fyret tændt på improviseret vis, men efter nogle dage kom fyret stort set til at køre normalt.

Minefelterne blev i dagene 17.-18. august 1945 ryddet af en gruppe tyske soldater under dansk opsyn. Ifølge mineryddernes rapport fandt de alle miner, og den 5. september blev minefeltet erklæret for frigivet.

Fyrmesteren var imidlertid utryg ved minerydningens kvalitet og skrev den 18. oktober til Jydsk Pionerkommando i Århus, som havde ansvaret for arbejdet. Han berettede, at minørerne havde udtalt, at der ville blive gennemført kontrolmarch gennem minefelterne - men der havde ingen minører været ved fyret siden august. Minørerne havde desuden udtalt, at alle miner på nær én var optaget. Imidlertid havde man i de dynger af minelegemer af træ, som lå uden for felterne, fundet flere sprængladninger og detonatorer. Hvad der videre skete i sagen, fremgår ikke af dokumenterne, for fyrmesteren fik i hvert tilfælde intet skriftligt svar.

I løbet af november 1945 blev tunnelen mellem bunkeren og fyrtårnet fyldt op af et arbejdshold på otte mand, som arbejdede for Kampsax. Tømmeret nærmest indgangen blev rimeligvis bjærget, men næppe det længere inde i tunnelen, for det ville have været livsfarligt af fjerne det. Under udgravningen i 2018 konstateredes det nemlig, at fyldet i omkring tunnelen var så løst, at udgravningsgrøftens sider straks skred sammen.

I begyndelsen af december lavede en lokal murermester understøbning af tårnfundamentet. Understøbningen skulle sikre tårnet mod yderligere udskriden, men der blev ikke gjort noget for at rette fyret op, idet det havde vist sig, at tårnets hældning ingen praktisk betydning havde for fyrets virkning.

I samme måned gik murermesteren i gang med at nedhugge betonen på tårnets platform. Den beton, som blev hugget ned, var dog kun den højeste del omkring vagtskuret. Resten af brystværnet blev rettet til, og der blev hugget til afløb for regnvand. Det tyske brystværn af beton blev således stående frem til midten af 1970'erne, hvor tårnplatformen atter fik et jerngelænder.

I foråret 1946 var reparationsarbejderne nået så vidt, at alt stort set var vendt tilbage til det gamle.

De eneste mindelser om krig og besættelse var en knap synlig hældning af fyrtårnet, et anderledes brystværn omkring platformen, en tildækket bunker for enden af haven og en noget forpjusket plantage.

Litteratur og kilder

Jens Andersen: Agger som tysk pindsvinestilling. Sydthy Årbog 2016, s. 46-54.

Willy Mardal: Fuglefald omkring fyrene i Lodbjerg og Hanstholm. Historisk Årbog for Thy og Vester Hanherred 2017, s. 43-57.

Torben Vils: Lodbjerg Fyr 1883-1983. Hurup 1983.

Harald Wilster: Vore Fyr. København, 1946(?).

Rigsarkivet, København

Fyr- og Vagervæsenet, Ekspeditions- og Kassererkontoret: Indkomne skrivelser,
pk. D-756, j.nr. 268, 1940-41,
pk. D-793, j.nr. 268, 1942,
pk. D-826, j.nr. 268, 1943
pk. D-855, j.nr. 268, 1944.

Marinestaben, Gruppeordnede sager, Forhandlinger med tyske marinemyndigheder,
pk. 7, 1940-41,
pk. 8, 1942-43.

Stockholmarkivet,
pk. XV

Rigsarkivet, Viborg

Lodbjerg Fyr,
pk. 1-4, Journal for indkomne skrivelser, 1938-1949,
pk. 4B, Journal for udgåede skrivelser, 1921-42,

pk. 4C, Journal for udgåede skrivelser, 1943-46,

pk. 7, indkomne breve, 1924-40,

pk. 14, Regnskab 1933-1950

Thisted Amtsråd, Amtsvejsinspektøren, Journalsager (1817-1970),

pk. 1991-522 og 523: Opfyldning af tankgrave m.v.

Bundesarchiv, Abteilung Militärarchiv, Freiburg

Kommandant im Abschnitt dänische Westküste
RM 45 III/49 - Akte G-I. Allgemeines, Bd. 5,12.10.1942-1.2.1943.
RM 45 III/57 - Akte G.Kdos. 6, 3.3.-10.7.1942.
RM 45 III/60 - Akte G.Kdos. 9, 19.11.-2.12.1942.
RM 45 III/338 - Akte G-XIII Waffen und Munition, Bd. 3, 6.10.1942-März 1943.
RM 45 III/347 - V.G.A.D.(K), Band 1, 1.10.1941-Nov. 1943.
RM 45 III/348 - Akte Sg., Bd. 1, Feb.-Sept. 1943.

Museum Thy

THY 6442 Lodbjerg Fyr, jordvarmesag forundersøgelsesrapport, 2018.

2 EOD Bataljon, Skive Kaserne

Æ Feeskhajler

Af Gustav Nielsen-Refs

Krejsten han kyer ront mæ fesk,
de war hans bestelling –
måeg te fesk de wa dæ ett
ætter hans formening.

Dæe wa bodde sill å tosk
å skropper a di gue –
di wa bodde løwn å blank:
Å sikk som di æ stue.

Såen såå han krejler Krejsten,
fo han wa så wall tepas –
de wa sann hver uer han såå,
helsen mott di kall ham Maes.

En dåå da kam æ tømrers kuen,
hun kikked o hans fesk:
Ka æ mon kyeb en jenle tosk,
hvis den æ gue å fresk.

Ja, de æ bodde wees å sann,
dæe ka do wærklig trow mæ,
fo måeg te fesk de æ dæ ett,
de ka æ da betrow dæ.

Ja, hvis di wærklig æ såå gue,
som do fotæller omem,
så ka æ snårr ett ånten trow,
te do well siel beholl dem.

»Korsgård« i Grurup

Af Gertrud Søndergård, Bedsted og Ellen Weisbjerg, Karby Mors

Vi har samlet beskrivelser og papirer fra vores barndom i Korsgård.

- Far gemte alle sine papirer og regnskaber – så der er rigtig meget gemt helt fra ca.1945.
- Mor har også skrevet nogle erindringer ned, som hun bl.a. brugte, når hun hjalp os med skoleopgaver eller fortalte på Bedsted Centralskole om krigens tid. Hendes brudekjole af faldskærmssilke fra 1946 var med på en udstilling på Odense Centralbibliotek.
- Vores søster Mette har skrevet meget nøjagtige og fortællende skolestile, mens hun gik i sjette klasse.

I forbindelse med at mors brudekjole, fars tøj syet af skrædder Barslev og resterne af brudebuketten af liljekonvaller fra 1946 blev overdraget til Søndbjerg Museum på Thyholm i 2015 – så fik de også nogle af mors fortællinger med:

"Jeg hedder Elly Margrethe Weisbjerg, født Riis 30-08 1920 på Overgård i Uglev. Blev gift med Adolph Lund Weisbjerg den 22-02-1946.

Det var Året efter 2. Verdenskrigs ophør, og der var ikke stof at købe, men mine brødre var frihedskæmpere, så de havde Faldskærmsstof, som havde ligget i Halm i Jorden til Krigen hørte op.

Faldskærmene havde de fået ved at Englænderne i Nattens Mørke havde smidt store kasser med Våben ned på et ret øde Sted nord for Hvidbjerg - de havde pr. Kode i Radioen sagt hvornår de kunne ventes - Modstandsfolkene kunne så hente Våbnene når

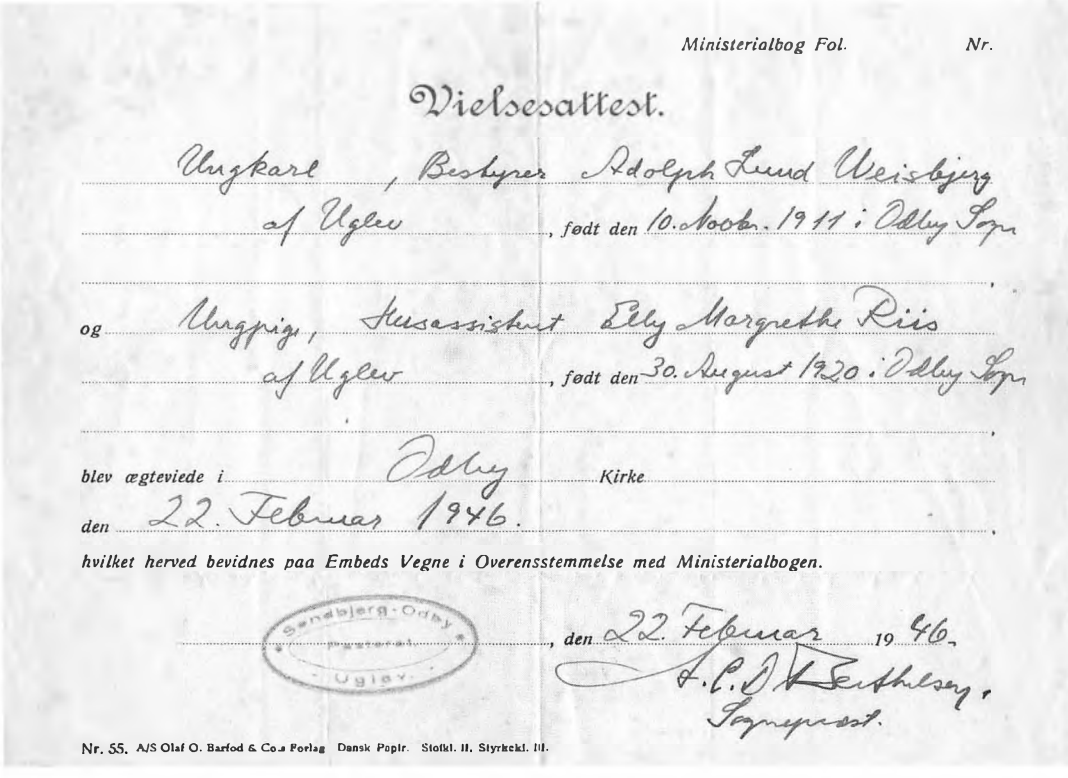

Ministerialbog Fol. Nr.

Vielsesattest.

Ungkarl, Bestyrer Adolph Lund Weisbjerg
af Uglev, født den 10. Novb. 1911 i Odby Sogn

og Ungpige, Husassistent Elly Margrethe Riis
af Uglev, født den 30. August 1920 i Odby Sogn

blev ægteviede i Odby Kirke
den 22. Februar 1946.

hvilket herved bevidnes paa Embeds Vegne i Overensstemmelse med Ministerialbogen.

Søndbjerg-Odby Pastorat Uglev
, den 22. Februar 1946.
A. C. Matthiesen
Sognepræst.

Nr. 55. A/S Olaf O. Barfod & Co.s Forlag Dansk Papir. Stofkl. II. Styrkekl. III.

Mor og fars vielsesattest.

Flyene var væk. Det var selvfølgelig meget farligt, da der var tyske Soldater indkvarteret på hele Egnen. Våbnene blev gemt i Roe- og Kartoffelkældre rundt om på Gårdene og Faldskærmene blev gravet i Jordhuler foret med Halm og brugt til forskellige Ting efter Krigen.

Dengang jeg boede i Thisted, oplevede jeg et eksempel på, hvordan man fragtede Våbnene fra et gemmested til et andet. Jeg så en dag Jens Kirk – en kendt Gårdejer - komme kørende ved højlys dag på en gammel stiv Vogn – tilsyneladende en Karl i Arbejdstøj med Vognen fyldt med Roer. Ingen kunne se, at der var gemt Våben under Roerne.

Min Svigerinde og jeg fik altså syet Brudekjoler af faldskærmsstof (dengang var stoffet hvidt), der blev syet Dåbskjoler, Skjorter, ja sågar et Sengetæppe og meget andet.

Min Brudekjole blev syet af en såkaldt Sypige, som gik omkring i Hjemmene og syede. Hun var meget dygtig.

Kjolen blev bagefter farvet og brugt som Selskabskjole, det var heldigt da Kjolestof jo ikke kunne købes.

Adolf kunne ikke få Stof til sort Tøj, han fik til gengæld syet to Jakkesæt, som Skrædderen havde gemt Stof til, og så lånte han Skrædderens Kjolesæt til at blive gift i."

"- Da vi blev gift i 1946 var min Kjole syet af en Faldskærm – Frihedskæmperne gravede de Faldskærme, som kom med Våben, ned i Jorden med Halm omkring – de kunne jo først tages frem efter 5. Maj og Adolf, min mand var i Skrædderens Kjolesæt, som han var så venlig at låne ham, for han havde jo ingen sort Tøj at sy af.

Vi fik et fint Gilde ved Hjælp af Venner og Bekendte, som kom med det de kunne undvære - og det var vistnok sådan at Købmændene fik en lille Smule ekstra til Svind, som de så hjalp med ved sådan en Lejlighed –

Der var ingen Benzin, og det midt vinter. Der var ikke så langt til Kirken - og min Svoger tømrer Poul Lund havde en Værkstedsvogn og han kørte så først med Adolf og bagefter mig. Gæsterne gik til Kirken."

Der findes intet bryllupsbillede af mor og far. Der var snestorm den 22. februar 1946, så de

Dette billede er det nærmeste vi har et "brudebillede" af mor og far!

Bente lånte mors brudekjole til sit bryllup i 1986.

Mors indkøb i tiden lige før brylluppet! Disse kvitteringer havde mor gemt mellem sine papirer.

DANMARK
KØBEKORT
Kvinder
Stilling: Husassistent
Navn: Elly Margrethe Riis
Adresse: Asylgade 22, Thisted
Fødselsaar: 1920
Fødselsdato: 30/8
Udfyldes af Kommunalbestyrelsen.
Købekortet er strengt personligt. Overdragelse af Kortet er for
De til Kortet knyttede Mærker — der hverken samlet eller enk
maa fraklippes Kortet, før Købet finder Sted — bliver først g
efter nærmere Bestemmelse af Handelsministeriet.
Mærkerne skal afklippes af Sælgeren eller i Overværelse af
Løse Mærker er ugyldige.
København i April 1944.
Handelsminis
Paategninger og Afstemplinger
12/9-44
Kvistgaard, Thisted
2-11-44.
DANMARK
KØBEKORT
Mænd
Stilling:
Navn:
Adresse:
Fødselsaar:
Fødselsdato:
Udfyldes af Kommunalbestyrelsen.
Købekortet er strengt personligt. Overdragelse af Kortet er forbudt.
De til Kortet knyttede Mærker — der hverken samlet eller enkeltvis
maa fraklippes Kortet, før Købet finder Sted — bliver først gyldige
efter nærmere Bestemmelse af Handelsministeriet.
Mærkerne skal afklippes af Sælgeren eller i Overværelse af denne.
Løse Mærker er ugyldige.
København i April 1944.
Handelsministeriet
Paategninger og Afstemplinger
23. 3. 45 Ø 4 MARTIN ØSTERGAARD Skolej - HVIDBJERG - Ekviperin
19. 8. 45 Ø 4 MARTIN ØSTERGAARD Skolej - HVIDB... - Ekviperin

1940 10 098658 1940
LANDBRUGSMINISTERIETS
SVINEREGULERINGSUDVALG
AXELBORG KØBENHAVN
Svinekort
Oktober-Regulering
Dette Svinekort giver
IHÆNDEHAVEREN
Ret til Levering og Slagtning af
1 SVIN
i Tiden 30. Septbr. 1940 til 26. Oktbr. 1940.
(Efter 26. Oktober 1940 er Kortet ugyldigt.)
Leveret af .....
Eftertryk forbudt, medfører Strafansvar efter Loven
Ugyldig efter 26. Oktober 1940
Ugyldig efter 26. Oktober 1940

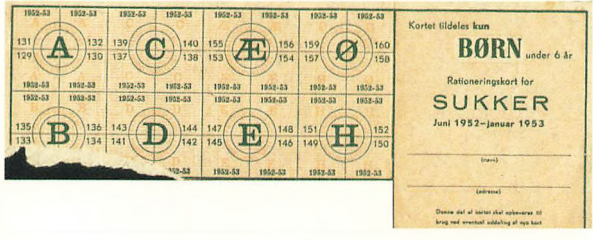
A
C
Æ
Ø
B
D
E
H
Kortet tildeles kun
BØRN under 6 år
Rationeringskort for
SUKKER
Juni 1952–januar 1953

Rationeringsmærke A 14
Rationeringsmærke A 13
Rationeringsmærke B 14
Rationeringsmærke B 13
Handelsministeriet

Købekort.

kunne ikke komme til fotografen. Mor har fortalt, at loftet på stuehuset i "Overgård" i Uglev var lavet til festlokale. Der var hængt lagner op for at dække tagstenene, og der blev båret mælkejunger med varmt vand op på loftet for at give varme. Det varme vand kom fra mejeriet eller elværket.

Føromtalte og viste billede er taget på "Helleriis" - måske i forsommeren 1946. Mor og far står sammen med bedstefar, Martin Riis. Far er i det tøj som skrædder Barslev syede.

"Vi fik jo ret hurtig en Pige og 1 1/2 år efter fik vi en mere.

Nu var der jo ikke længere Rationeringer, så der var en ordning, hvor man kunne gå på Kommunekontoret og få nogen Mærker, som vi så kunne købe lidt Bleer for. Der var jo ikke Papirsbleer dengang. Man fik lov at købe et par lagner og Svøb og lidt undertøj - men det var celluld – erstatningsstof, så når de små Undertrøjer var vasket, var de blevet så lange og så brede. Da Nr. 2 kom allerede 1 1/2 År efter var Reglen, at man kun fik Mærker til halv så meget - jeg fik dog mærker til en hel Pakke, da jeg spurgte hvem af Pigerne der kun skulle have Tøj på det halve af Tiden ".

Mor og far med Gertrud i barnevognen sommeren 1947.

Mettes fristile: En bondegård

Da jeg skal fortælle om en bondegård, vil jeg fortælle om den gård, jeg kender allerbedst, nemlig min fars gård, "Korsgård".

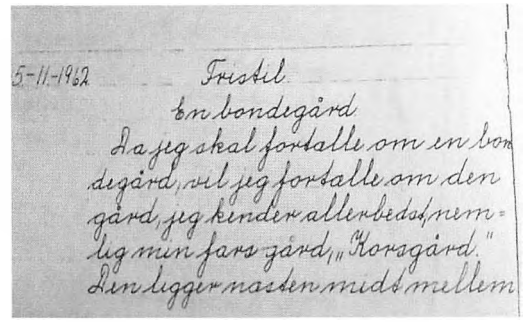

5-11-1962

Fristil.

En bondegård

Da jeg skal fortælle om en bondegård, vil jeg fortælle om den gård, jeg kender allerbedst, nemlig min fars gård, "Korsgård".

Den ligger næsten midt mellem

Den ligger næsten midt mellem Hurup og Bedsted. Jeg har boet her lige siden jeg blev født, og kunne ikke tænke mig at bo andre steder.

Gården er firlænget med fritliggende stuehus. Stuehuset er stort og solidt bygget fra ca. 1914. På sydsiden er der en stor have med mange blomster og buske. Op ad huset gror der blåregn, som snor sig omkring de høje tofagsvinduer. Huset har i alt fire yderdøre, de er malet i to farver, ligesom de jo nok altid har været.

Udhusene er gamle. Staldene kunne godt trænge til at fornyes, for det kniber med, at kreaturerne kan være der. I år var det helt galt. For at kreaturerne og heste alle kunne få plads, måtte far sende to køer og en stud. På grund af de dårlige priser kom den ene ko tilbage igen.

Det kom til at gå ud over hesten, som vi kalder Sonja. For nu måtte den tilbagesendte ko

Hesten Sonja i gården.

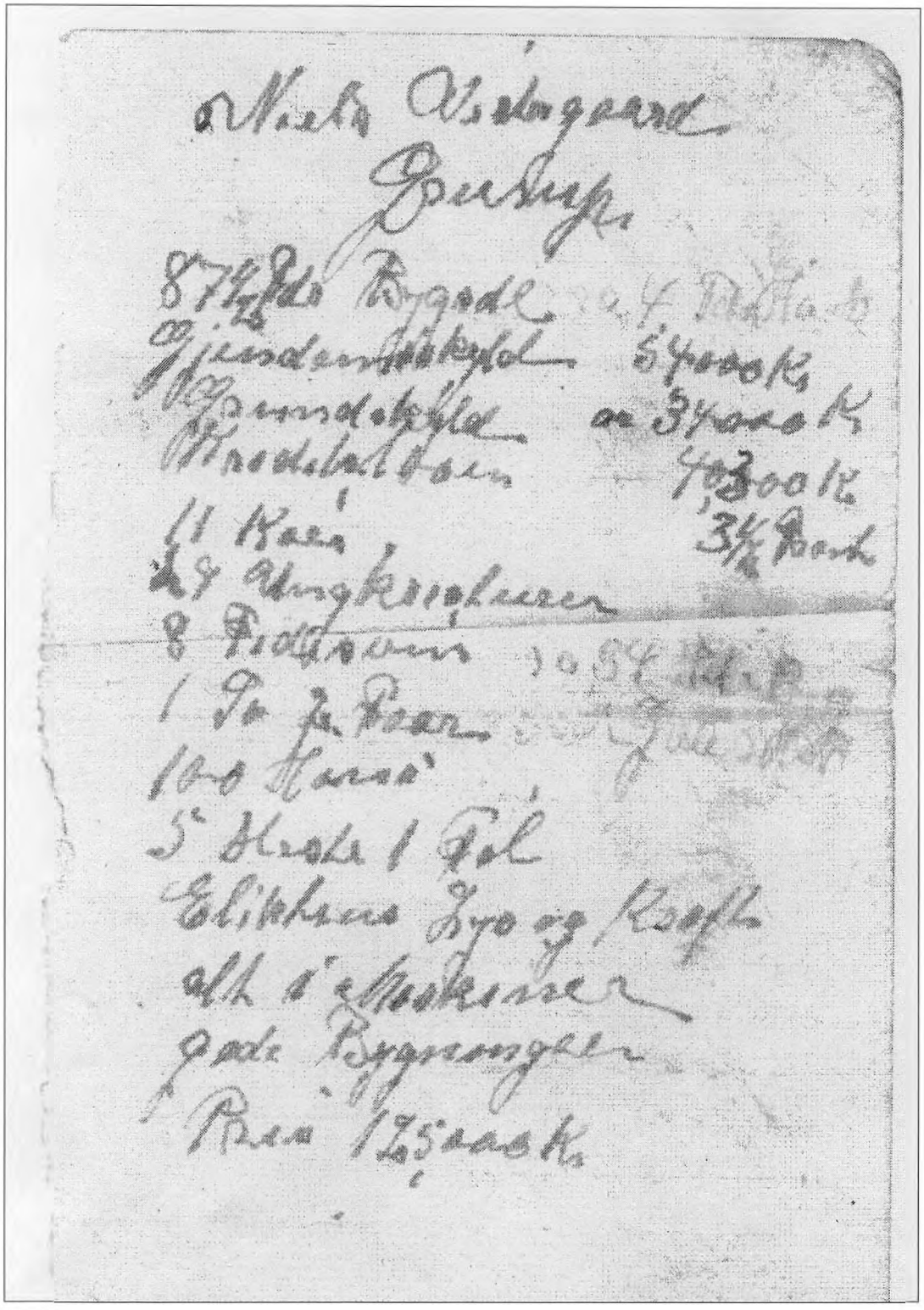

Niels Vestergaard
Gaarbye
87½ Td Byg
Gjødenstakke 5 Vogne K.
Hønsestakke 3 Vogne K.
Kvædestakken 4,300 K.
3½ Td
11 Kors
2 Ølingkornkors
8 Fodtrevne
1 Td Jordbær
100 Hanekamb
5 Stude 1 Tyr
Elitekors Syg og Kalk
alle i Stalden
gode Byggninger
Rem 125 Vogne K.

Niels Vestergaard
Grurup

87½ Tdr. Bygsæde
Ejendomsskyld 54.000 Kr
Grundskyld .. 34.000 Kr
Kreditslaaen 40.300 Kr 3½ Procent
11 Køer
29 Ungkreaturer
8 Fedesvin
1 So 2 Faar
100 Høns
5 Heste 1 Føl
Eliktrisk Lys og Kraft
Alt i Maskiner
Gode Bygninger

Pris 125.000 Kr

Salgsopstilling på "Korsgård" i Grurup. "Oversat" efter bedste formåen. (Vi tror, det er ejendomsmæglerens håndskrevne opstilling) Salgspris 125.000 kr. Mor og far købte "Korsgård" i efteråret 1946 - et halvt år efter deres bryllup.

"Korsgård" i Grurup i halvtredserne (5 børn der kigger efter fotoflyveren og en barnevogn i haven).

have dens bås. Derfor måtte stakkels Sonja gå ude på marken både dag og nat, til der blev lavet en ny bås til den.

Hvis der engang skal bygges ny stald, skal der også bygges ny lade, for den er ikke bedre end stalden. Laden er stor og rummelig, og når den er fuld af korn og halm, er det meget sjovt at lege skjul derinde, for det er næsten ikke til at finde hinanden igen.

Heste og svinestald er samlet til en stald. I gamle dage var der syv eller otte heste på gården, men i dag er der kun én hest og en traktor + en ekstra traktor.

Gården ligger hyggeligt ved landevejen. Den er let kendelig på den trekantede have med den mægtige blodbøg.

Høsten 1960

Høsten er en dejlig tid, selv om der er meget at bestille. Kornet skal høstes og sættes sammen til tørring. Så skal det hjem i laden. Det sjoveste er at køre komet ind, vi kører både med heste og traktor. Jeg kan bedst lide at køre traktor, men det får jeg ikke så tit lov til, for mine små søskende vil køre den. I år havde vi jo en lang sommerferie, så jeg kunne hjælpe en masse, mest med at lægge læs på. Så var det om at gøre det ordentlig, så læsset kunne nå hjem uden at vælte. Om aftenen var det dejligt at få et varmt bad og komme i seng.

Blodbøgen i haven.

Fortæl om dig selv 1960

Jeg er tolv år og bor i Grurup og går på Bedsted Centralskole. Om morgenen, inden jeg går i skole, hjælper jeg min mor med at få mine små søskende i tøjet. Vi er otte børn, så der er meget at bestille. Når jeg kommer hjem fra skole, skal jeg først bytte mit tøj og så lære lektier. Når det er gjort skal jeg hjælpe min far med at røgte køerne, først får de roer, de skal raspes. Svinene skal have grutning og halm, så skal der fejes efter det. Hønsene skal have korn og æggene samles ind, og gøres rene før de sendes med æggekusken. Alt dette skiftes vi store søskende til. Jeg får musikundervisning på klaver en time om ugen. Jeg er begyndt at spille julesalmer, det er hyggeligt, for så ved man, at det snart er jul.

Juleaften.

Juleforberedelse. 10-12-1960

Der er meget, der skal laves inden jul. Vi skal på juleindkøb og i går var jeg og mine små søskende til tandlæge, for det er bedst, at tænderne er i orden nu til jul.

Far var kørende med os, og så længe vi var til tandlæge, købte mor og far julegaver til mange af os.

Der skal også bages til jul, og der skal gøres rent. Vi skal ud i skoven og hente gran til

Fotograf i hjemmet 1958 -59. Mette sidder nr. to fra højre.

juledekoration, og dagen før juleaften skal vi hente juletræ.

Fridag før jul 1960

Det er dejligt at have fri fra skole en gang imellem. Der er meget der skal ordnes, for nu er det jo snart jul. Om formiddagen hjalp jeg med at køre roer, vi kan blive færdige i dag, hvis roerne ikke er frossen. Om eftermiddagen bagte vi nødder og lavede karameller. Mine søskende ville have været i Bedsted for at købe julegaver, men far og mor havde købt alle deres julegaver, så de ville ikke køre med dem. Om aftenen lavede vi julepynt, de små lavede musetrapper, det var det, de kunne bedst, vi store lavede roser, det var lidt svære-rere. Så var klokken allerede ti og vi nåede ikke mere den aften.

Juleaften 1960

Vi havde kun en gæst juleaften. Det var min farbror Christian, han var med os bøm i kirke,

Familien på udflugt i Chevroleten ca. år 1954.

så længe far røgtede og mor lavede maden. Da vi kom hjem fra kirke, skulle vi allerede til at spise, vi skulle have grisesteg og risalamande. Vi havde en mandelgave, den havde jeg købt. Det var min broder Christen, der vandt den, det har han gjort de sidste tre år. Da vi var færdige med at spise, skulle vi til at danse om juletræet. Vi sang julesalmer, så blev pakkerne delt ud, vi fik mange gaver alle sammen. Gertrud og jeg fik ens, vi fik en lampet til at

Vi ni søskende sammen med mor ved hendes 90års fødselsdag den 30. august 2010. Bagerst fra venstre: Bente, Grete, Gertrud, Povl, Mette, Martin, Ellen og Bodil, foran Christen og Mor!

hænge over vore senge, det er dejligt om aftenen, når vi vil læse, at der er lys. Vi var tre, der fik sko. Der var også en flot trøje fra mor og far, lampetten og skoene var alt sammen fra dem. Jeg fik farver, men det fik min store søster ikke. Jeg kan kun huske en ting de andre fik. Vi fik ti kroner hver af farbror Christian, mor fik en stor æske chokolade af ham. Så skulle vi have lidt godter, og aftenen var ved at være gået. Vi havde en dejlig juleaften.

En skøjtetur. 4-2-1961

Når jeg kommer fra skole, skal jeg først have kaffe, så vil jeg gerne på skøjter til det bliver mørkt. Jeg løber på smedens is og sommetider på andet is. Der kommer mange børn fra Bedsted og Grurup. Vi leger mange ting, vi leger stjæle æg. Der skal trækkes to hold op, og så ser vi, hvem der vinder. Om aftenen skal vi lære lektier, somme tider er der meget der skal læres, der er også nogle dage, der kun er lidt, der skal læres.

Den ældste søn, Christen overtog "Korsgård" i 1983.

Alle vi søskende med familier samles stadig i "Korsgård" flere gange hvert år:

Til påske gemmer og finder vi malede æg i den store have og laver "røræg" bagefter. Det har vi gjort, lige siden vi var helt små.

Til Sct. Hans bliver der lavet heks og brændt bål af – i vores barndom skulle vi overgå naboerne både i størrelse af bål og i mængde af røg!

Siden 1986 har vi hver sommer slået lejr og leget indianere i en hel weekend.

Far blev 83 år, og mor blev 93 år. De er begravet på Grurup Kirkegård. Gravstenen er samlet op på en af "Korsgård"s marker.

Mor og fars gravsted på Grurup Kirkegård.

Bondeplagerens børn - de fire ældste

Af Winni Østergaard

Ejer af Vestervig Kloster, kammerherre Peder Mollerup, og hans hustru Mette Låsby fik i alt 14 børn, hvoraf seks døde. De overlevende otte voksede op og fik - på nær én - selv børn. Som en fortsættelse af sidste års artikel om "boneplagerens hustru" kommer her en skildring af de fire ældste børns liv. Maren, Jens, Niels og Mette Marie hed de. De fire yngste børn vil blive beskrevet i en artikel i næste nummer af Sydthy Årbog.

Maren

Parrets første barn blev født den 2. april 1696 - omkring halvandet år efter forældrenes brylllup. Pigen blev opkaldt efter parrets mødre, der begge hed Maren. At få en uddannelse har været utænkeligt, boglig lærdom var forbeholdt sønnerne. Maren blev gift som 19-årig, og man kan undre sig over, hvordan hun har mødt sin tilkomne, Søren Balle, der var stadskonduktør i København. Embedet blev oprettet i 1690 og var kun brugt i hovedstaden. Det indebar at holde orden på byens matrikler og opdrive ejendoms- og grundskat. Marens tilkomne fik også sin indkomst som brygger. Hans alder er ikke kendt, men en usikker oplysning på nettet skyder ham til at være omkring 40 år ved brylluppet[1]. Man kan gætte på, at godsejer Peder Mollerup har truffet den solide herre på en af sine mange rejser til hovedstaden og har ment, at den ølbryggende embedsmand var et godt parti for hans ældste datter. Praktisk har det sikkert også været, at den jyske herremand havde et centralt sted at overnatte, når han var i København. Efter brylluppet i Vestervig den 3. oktober 1716 bosatte Søren Balle og Maren sig på Christianshavn.

I kirkebogen for Vor Frelsers kirke kan det konstateres, at der blev født to børn hurtigt efter hinanden. Allerede året efter - den 1. december 1717 - døbes en lille Mette Birgitte Balle, og knap to år senere ser en Peder Moldrup Balle verdens lys. Men derefter forsvinder alle oplysninger om den lille familie. Vi må formode, at Maren dør i en tidlig alder, heller ikke Mette Birgitte er der yderligere spor af i Vor Frelsers kirkebog. Kun kan jeg på nettet se, at Søren Balle dør omkring 1740 i København. Eneste yderligere livstegn fra familien findes i et skifte efter Marens ugifte bror, Niels, der dør i 1766 og efterlader sig en formue på 4.439 rigsdaler. Pengene skal deles mellem Niels' syv søskende eller - hvis de er døde - mellem deres børn eller børnebørn. Og man kan se, at Peder Moldrup Balle må være blevet gift, men er død efter at have fået ét barn. For her optræder en ugift sønnedatter, Marie Balle, som eneste arving.

Jens

Mens historien om Maren således forsvinder ud i det uvisse, findes der lange beretninger om det næste barn, der blev født på Vestervig Kloster. Opgaven her bliver nærmest begrænsningens kunst. Jens blev født den 9. maj 1697, og der har sikkert været jubel over, at der denne gang kom en søn. Som 17-årig blev han sendt til Aalborg for at læse latin, og to år senere blev han student i København. Han opholdt sig derefter et par år i hovedstaden for - som der står et sted - *at øve sig i alle adelige håndøvelser som ridning, fægtning, dans og deslige*. September 1719 var hans lillesøster Mette Marie blevet gift med en Frederik Kruse, og sammen med sin svoger drog Jens til Hamborg. Dér blev han dog ikke længe. Allerede samme år nedsatte han sig i Haderslev og *trådte som volontør udi krigstanden*. Han avancerede hurtigt. Blev året efter kornet og året efter igen løjtnant. Da han i 1730 tog sin afsked fra hæren, var det med titel af kaptajn. Hans far - den gamle Mollerup - var fyldt 80 og bad sønnen komme hjem og overtage driften af godset.

Det første arbejde, Jens kastede sig over, var genopbygningen af Vestervig Klosters ho-

vedbygning, der var ødelagt af en brand i 1703. Da bygningen stod færdig, må den må have taget sig overvældende ud i det øde landskab. I 1745 gav en gæst denne beskrivelse af huset: I stueetagen var der en lang gang, som både i øst og vest endte i en stor sal. Mellem disse to sale var mange andre stuer og værelser. På første sal var der ligeledes en lang gang med nummererede døre ind til 12 gæsteværelser. I kammer nr. 2 kunne gæsten i det fjerne skimte Vesterhavet.

Året efter Jens' overtagelse af godset blev han sammen med sin tretten år yngre bror, Johan Rantzau, adlet. De havde begge gjort karriere inden for militæret og kom derfor til at tilhøre den såkaldte sværdadel - eller lavadel[2]. Brødrene skiftede navnet Mollerup ud med efternavnet "de Moldrup", som de må have ment passede bedre i adelige kredse.

Fine efternavne skortede det ikke på. Den 28. oktober 1732 giftede Jens sig med en - formodentlig velhavende - enke fra Kolding. Hun hed Hedevig Sabina von Pretzlen, var ét år ældre end sin mand og bragte tre teenagedøtre ind i det nye ægteskab. Som 38-årig blev hun igen gravid og fødte den 26. april 1735 en søn, der blev døbt Peder de Moldrup. Men det gik galt, hun døde i barselsseng. Mange år senere skriver Peder sådan om sin fødsel: *"... hvilken er mig uværdige navnlig Peder Moldrup, for hvis ringe Liv at frembringe, min allerkjæreste Moder maatte tilbringe sit dyrebare Liv, thi hun døde 10ende Dagen efter min Fødsel i en hidsig Feber..."*. Der blev holdt skifte, men ægtemanden *"profiterer ej derved formedelst den Ægtepagt, der var oprettet"*. Sagen var den, at ejeren af Vestervig Kloster trods sin tilsyneladende velstand sad hårdt i det. Ombygningen af godset havde været bekostelig, og Jens skyldte mange penge væk. Det lykkedes ham dog tilsyneladende efterhånden at få økonomien nogenlunde på fode.

Dér sad så Jens alene tilbage med et ti dage gammelt spædbarn og tre steddøtre. Han måtte hurtigt finde sig en ny hustru. Valget faldt på Anna Margrethe Lautrup. To år efter sin første hustrus død ægtede den nu 40-årige Jens en 25-årige etatsrådsdatter fra København. Anna Margrethe var selv fra en børnerig familie, så da børnene begyndte at komme, gik det stærkt. Hans Christian kom til verden i 1740, Anna Magdalene i 1741, Johan Peter i 1742, Balthasar i 1743 og Frederik i 1745. De mange fødsler må have svækket den unge kvinde, for året efter døde Anna Margrethe fra sine fem småbørn. Den hårdt prøvede godsejer giftede sig ikke igen, men det har måske været en trøst i nøden, at han i 1747 fik titel af oberstløjtnant. Økonomien var i mellemtiden kommet så meget på fode, at Jens havde råd til at købe Ørumgaard, så han nu var stamherre til to godser.

Et hårdnakket rygte på nettet vil vide, at Jens i 1747 bliver far til en datter født uden for ægteskab. Der står intet navn ud for barnets far i kirkebogen, men præsten var dengang en svoger til Jens, så han har valgt ikke at notere enkemandens eskapade. Den lille pige - Anna Cecilia Thorup - bliver senere gift med en norsk præst, og det er fra ham oplysningen stammer. Der er i norske kilder nævnt en Jens Pedersen "den rige herremand fra Vestervig" som far til Anna Cecilia[3].

Jens de Moldrup døde 74 år gammel nytårsaftensdag 1771, men allerede i 1763 havde han overdraget den daglige drift af de to godser til den da 28-årige søn Peder, der året før var blevet gift med sin kusine Mette Marie Lucie de Moldrup.

Peder

Oprindeligt var det min plan her kun at berette om de fire første børn på Vestervig Kloster. Imidlertid er der en interessant sidehistorie til denne gren af efterslægten, så nu kommer beretningen om Jens' førstefødte søn, der blev morfar til en historisk kendt dansker.

Peder de Moldrup blev hårdt ramt af skæbnen allerede som spæd. Hans mor døde, da han var ti dage gammel, og da han var 12 år, døde hans højtelskede og meget fromme stedmor. Sådan beskriver han hende i sine erindringer: *Men da nu denne for min Fader yndige og for os Børn gunstige Perle mest blinkede, blev den os berøvet og med Muld bedækket... O, en stor Bedrøvelse, see, vort Huus*

Maane 2de Gange formørket, ja, helt dalet under Dødens mørke Dale.

Ikke underligt at Peder i sit voksne liv foretrak det stillesiddende, videnskabelige og intellektuelle arbejde med at beskrive Thys geografi, Vestervig Klosters og sin egen slægts historie frem for at udvise den praktiske sans, det krævede at styre den daglige drift af og økonomien for to godser. Som ung overtog han gården Brandtlund ved Vejle efter sin onkel, Johan Rantzaus, død. På gården boede Peders to forældreløse fætre og en kusine. Peder og kusinen, Mette Marie Lucie, blev glade for hinanden, giftede sig og fik to døtre, mens de boede på gården.

Og her er det så, kimen bliver lagt til, at der i familien Moldrup snart skal indfinde sig en spændende personlighed. Peder og Mette Marie Lucies datter nummer to, Cathrine Elisabeth de Moldrup, gifter sig med en kaptajn Casimir von Scholten, der senere bliver oberst og kommandant på De vestindiske Øer. Parret får syv børn, hvoraf nummer to er født i Vestervig og får navn efter sin morfar. Peter von Scholten kommer han til at hedde og ledsager som 20-årig sin far til De vestindiske Øer, stedet der skal blive Peters skæbne. Han har kong

Frederik den Sjettes gunst, avancerer hurtigt og ender som generalguvernør over øerne. Men den store berømmelse får han i eftertiden for at være manden, der på eget initiativ - omend hårdt presset - frigiver øernes slaver i 1848. Kongen - der nu er Christian den ottende - har befalet, at slaveriet skal vare 12 år endnu. Kun børn af slaver bliver født frie. Enhver kan sige sig selv, hvilke spændinger denne bestemmelse er årsag til. For at undgå blodsudgydelser giver Peter von Scholten efter i den truende situation, der opstår. Men at gå imod kongens ønske er så belastende for generalguvernøren, at han får et nervesammenbrud. Da han vender hjem til København, bliver han anklaget for "vaklen og fejhed", dømmes til at have forbrudt sit embede og taber retten til pension. To år senere bliver han imidlertid frifundet ved Højesteret af et enigt dommerpanel. Historien er så dramatisk, at der er lavet film om begivenhederne og skrevet mange bøger.

Peter von Scholten.

Senest optræder von Scholten i Mich Vraas fremragende trilogi om De vestindiske Øer. Bog nummer to hedder "Peters kærlighed" og handler blandt andet om generalguvernørens mangeårige forhold til en farvet kvinde.

Efter denne udflugt til varmere himmelstrøg skal vi tilbage til det kolde, vindomsuste gods i Thy. Her flyttede Peder de Moldrup med hustru og to småpiger ind i 1764. Hustruen var igen med barn, og selv om en gift kvinde dengang i gennemsnit fødte otte børn, virker det alligevel voldsomt at konstatere, hvordan Mette Marie Lucie skulle igennem en fødsel hvert år i seks år. Her er tallene: 1763 Hedevig Sabine, 1764 Cathrine Elisabeth, 1765 Jens, 1766 Mette Marie, 1767 Johan, 1768 Jens Johan. Nu var fruen fyldt 32, og der blev lidt længere mellem fødslerne: 1770 Margrethe, 1774 Niels Henrik, 1776 Nielsine Henrikke. Og så gentog historien sig, to måneder efter den sidste fødsel døde fruen juleaftensdag 38 år gammel. Tilbage sad en sikkert sønderknust ægtemand. Han havde nu titel af etatsråd, men hvad hjalp det, når han var enkemand med fire børn på 13,12, 2 år og 2 måneder. Hvor var resten af børnene? Ikke underligt døde de - især drengene - som små,

nogle af dem nåede kun at leve få uger. Der må have hvilet en tung skygge over den fine bygning med de mange værelser.

Peder finder en ny hustru godt et år senere. Da bliver han i huj og hast uden foregående trolovelse og lysning viet til den 33-årige jomfru Charlotte Amalia von der Licht på Vranderup hovedgård i Seest sogn, Vejle amt. Parret får ingen børn. I 1787 bliver der i Danmark foretaget den første folketælling, så dér kan vi se forholdene på Vestervig Kloster. Her bor nu Peder med Charlotte Amalia og de to yngste døtre på henholdsvis 16 og 10 år. Desuden er der ansat fire karle og tre modne tjenestepiger samt en 70-årig, ugift mand, der *"nyder Ophold i hans Alderdom"*. I juleferien samme år foretager Peder en rejse til Aalborg, men undervejs dør han pludseligt kun 52 år gammel uden sønner til at overtage godset.

Hans Christian

For at følge beretningen om godset til dørs kommer her et kort view over den efterfølgende nedtur. Da Peder ikke efterlod sig mandlige arvinger, blev de to godser overdraget til hans halvbror, Hans Christian, fra Jens' andet ægteskab med Anna Margrethe Lautrup. Snarere end at være en gevinst, blev arven en tung byrde. Skatterestancer og gæld var nu så omfattende, at Hans Christian blev nødt til at sælge Ørumgaard for i det mindste at redde Vestervig kloster. Heller ikke Hans Christian blev gammel. Ved sin død 55 år gammel i 1795 efterlod han sig en 25-årig datter, Grethe, og en søn på 17, Christian.

Christian

Grethe de Moldrup var blevet gift med amtsforvalter, senere sandflugtskommissær og justitsråd Lauritz Thagaard. (En plantage i Thy Nationalpark er opkaldt efter ham). Som formynder for den 17-årige arving så Thagaard ingen anden udvej end at afhænde den gældsplagede herregård. I 1799 blev den solgt og delt i to. Moldrupslægtens hundredårige residens på Vestervig Kloster var dermed slut. Da Christian døde i 1842 uddøde den ældre linje af slægten på mandssiden.

Historien om degnen Moldrup, der stadig boede i Vestervig, og hvis hustru endte i fattighuset, hører til slægtens yngre linje.

Niels

For at komme tilbage til den gamle Mollerups fire ældste børn, hvoraf jeg nu har beskrevet to, og hvoraf Jens og hans efterkommers historie blev meget lang, skal der nu berettes om det tredje barn, tvillingen Niels. Den historie bliver til gengæld ganske kort. Som den eneste af Peder Mollerup og hustrus otte overlevende børn blev Niels aldrig gift og boede hele sit liv på Vestervig Kloster. Modsat sine to brødre tog han ingen militær uddannelse og blev derfor ikke adlet som sine brødre i 1731. Det ses dog på nettet, at Niels tog studentereksamen i Aalborg som 24-årig. Den omstændighed, at han tog sin eksamen så relativt sent, kunne tyde på, at han måske havde et lidt tungt nemme. Han kan have taget skade under fødslen. Hvis fødsler dengang var en farlig affære, så var tvillingefødsler dobbelt farlige. Men hans upåagtede livsførelse kunne måske også skyldes et fysisk handicap.

Det mest interessante ved Niels er et omfattende skifte efter hans død den 3. marts 1766. Da han ikke fik børn, skulle hans arv deles mellem de syv søskende. Skiftet afslører, at kun to af Niels' søskende stadig levede, nemlig hans storebror Jens (der døde seks år senere) og hans tvillingesøster Mette Marie (der blev firs). Hans ældste søster Maren og alle fire yngre søskende var døde. Til gengæld skulle de resterende rigsdaler deles mellem 17 nevøer og niecer. En enkelt nevø havde kun efterladt én datter, den lille Marie Balle i København. Så summen på 4.439 rigsdaler har været temmelig udvandet, da pengene endelig nåede den enkelte arving.

Mette Marie

Mens det kan undre, hvordan storesøster Maren mødte en mand fra København, er der i Peder de Moldrups erindringer et lille hint om, hvordan Mette Marie kan have mødt sin tilkomne. Peder skriver nemlig, at hans far - Jens - rejser til Hamborg med en regimentskvarter-

mester Frederik Kruse i 1719. Så her kan kærlighedshistorien være den klassiske: Storebror inviterer den otte år ældre soldaterkammerat med hjem til Vestervig Kloster, og lillesøster taber sit hjerte til den formodentlig charmante fyr i den flotte uniform.

Parret bliver gift i Vestervig Kirke den 27. september 1719 og bosætter sig i Vejle. Når man tager den øvrige Moldrupfamilies frodighed i betragtning, er bidraget fra familien Kruse beskedent. Parret får juli 1725 én eneste datter, som får navnet Christiane Benedicte. Til gengæld kommer der mange børnebørn. Efter datteren er blevet gift 20 år gammel, sætter hun med vanlig fart syv børn i verden. Det sidste barn er dødfødt, og Christiane Benedicte selv dør to måneder senere 30 år gammel. Den tragiske historie gentager sig.

Jeg vil ikke gå videre med Mette Maries efterslægt, da navnet Moldrup forsvinder efter hendes bryllup med Frederik Kruse. Dog skal det nævnes, at Mette Marie fik en usædvanlig alderdom. Da hendes mand døde kun 52 år gammel i 1742, flyttede hendes mor, den aldrende Mette Laasby, i nogen tid til Vejle for at trøste datteren i hendes enkestand. Nogle år senere blev Mette Marie Kruse priorinde på Estvadgaard Frue- og Frøkenkloster. Fra denne periode er der blevet lavet et kobberstik af hende. Karakteristisk sidder hun med en opslået bog på skødet. Tilværelsen i et kloster var en af de få måder, hvorpå kvinder dengang havde mulighed for at beskæftige sig med studier og andet intellektuelt arbejde. I modsætning til det

Mette Marie Kruse, født Moldrup, afbilledet som priorinde ved Estvadgaard Frue- og Frøkenkloster.

kobberstik, der findes af hendes mor (se bagsiden af Sydthy Årbog 2018), er billedet af Mette Marie Kruse stukket, mens hun endnu levede, nemlig i 1772, så her er stor chance for lighed med den virkelige person. Mette Marie døde 80 år gammel i 1779.

[1] *Som slægtsforsker skal man være varsom med at tage oplysninger på nettet for gode varer. Der er mange fejl i oplysningerne. Især skal man være skeptisk, hvis oplysningerne stammer fra amerikanske forskere. Der er tydelige fejl opstået på grund af dårlig oversættelse eller af mangel på viden om Danmarks geografi.*

[2] *Adelen var en stand, som var karakteriseret ved at have en række privilegier og særrettigheder, men inde for adelstanden var der store forskelle. Den del af adelen, som stod socialt og økonomisk svagest og som kun havde ringe eller ingen politisk indflydelse, er af historikere blevet betegnet som lavadelen.*

[3] *Endelig kan nogle oplysninger måske være ren og skær ønsketænkning, som for eksempel at Anna Sophie Thorup skulle være datter af "den rige herremand fra Vestervig".*

Sukkerordningen 1939-1952

Af Henrik Eriksen

Den 17. juli 1939 indviede Kong Christian X og Danmarks daværende statsminister Thorvald Stauning Vildsundbroen. Broen blev det første år passeret 500 gange i døgnet af cyklister, hestevogne og biler - i dag er tallet ca. 10.000 køretøjer i døgnet. Ellers var det småt med lyspunkter i Thy, Danmark og Europa, for den 1. september 1939, tidligt om morgenen, slap Hitler sin hær løs mod Polen, hvis uafhængighed Storbritannien og Frankrig var garanter for. Den britiske regering gav den tyske regering et ultimatum, der krævede tilbagetrækningen af de tyske tropper inden for tre dage. Da tyskerne ikke havde svaret den 3. september, var 2. Verdenskrig en realitet.

Da biavlerne skulle i gang med vinterfodringen i september måned, var butikkerne tømt for sukker. Det gjorde ikke situationen lettere, at året 1939 var "det dårligste år i mands minde". Årets honninghøst var grundet elendigt "bivejr" på meget få kilo honning. Mange bifamilier var i slutningen af august nær "hungerdøden", hvis de ikke blev fodret med sukker. Danmarks Biavlerforening (DBF) henvendte sig den 2. september til De Danske Sukkerfabrikker og den 4. september til Handelsministeriet. Allerede den 11. september blev der truffet en ordning, så det blev muligt for biavlere, efter ansøgning, at købe sukker til biernes vinterfodring.

I Tidsskrift for Biavl, oktober 1939, kunne man læse følgende: *Ved denne ordning blev det muligt for Biavlere, som søgte derom, at få det til Biernes Efterårsfodring nødvendige Sukker. Biavlere kunde ved henvendelse til DBF's kontor i Roskilde faa en Bestillingsformular, hvorpaa de skulde anføre deres stadeantal, samt hvor mange kg Sukker, Vedkommende manglede til Efteraarsfodringen; dog kunne ingen i noget Tilfælde erholde mere end 10 kg Pr. Stade. Biavleren skulle paa Tro og Love underskrive Formularen og dette attesteret af en Biavler. Sukkeret maatte under Strafansvar ikke anvendes til andet end Bifoder, og ved aflevering af denne Formular, til Biavlerens sædvanlige indkøbssted vilde Sukkeret blive leveret saa hurtigt som muligt.* DBF klarede opgaven flot, og i løbet af 6 uger ekspederede man over 20.000 henvendelser. DBF havde 18.455 medlemmer i 1939. I Sydthy Biavlerforening var der 166.

I 1940 var ordningen helt på plads. Biavleren kunne til hver bifamilie få udleveret 5 kg til forårsfodring og 10 kg til efterårsfodring – i alt 15 kg.

Sukkermærke fra 1940.

Når man søgte om sukkerkort, skulle man oplyse, hvor stor honninghøsten havde været sidste år, samt hvor mange bifamilier man havde fået sukkerkort til. Det var også et krav, at halvdelen af den enkelte biavlers honninghøst skulle sælges til købmændene. Til eget forbrug måtte man højest beholde 2 kg honning til hvert medlem af husstanden. Fra 1941 blev der fastsat maksimalpris på honning. Prisen på honning til købmænd var kr. 3,80 pr. kg – salg fra biavler til private var kr. 4,00 pr. kg. Først i 1947 blev disse priser ændret, så biavleren efterfølgende nu kunne få kr. 4,80 pr. kilo ved salg til købmanden samt kr. 5,00 pr. kilo ved salg til private. Der kom selvfølgelig mange klager over denne ordning – både fra købmænd og biavlere. Købmændene mente, at biavlere holdt honning tilbage til privat salg. Det skal lige tilføjes, at langt de fleste biavlere i Thy havde 2-5

Johannes Dahlgaard med børnene Mary og Henry – billedet er taget i 1952.

bifamilier, så de kunne nemt afsætte al deres honning til familie og venner.

Frem til 1943 var tildelingen 15 kg sukker pr. bifamilie, men sukkerroehøsten i 1943 var historisk lav, selv om arealtallet med sukkerroer var steget – eksporten til Tyskland var stor! 2 modsætninger, der er vanskelig at forklare. På grund af den dårlige sukkerhøst i 1943 blev der i 1944 i første omgang kun bevilget 5 kg pr. bifamilie. Dog kan man i Tidsskrift for Biavl i juli 1944 læse, at DBF efter vanskelige forhandlinger yderligere havde fået gennemført, at biavlere kunne få 5 kg sukker mere pr. familie. De knappe sukkerrationeringer betød efterfølgende, at enkelte biavlerne lod nogle bifamilier dø for så at sælge sukkeret på det sorte marked, som på mange områder var et stort marked under krigen. Der var dog kontant afregning i form af store bøder samt konfiskation af salgsbeløbet ved en handel, hvis myndighederne opdagede dette. Der var også denne gang lidt landmand i biavlerne, for adskillige gange kunne man høre følgende: *Vi skal mange Aar tilbage for at finde en juni Maaned saa uheldig for Bierne som i Aar.*

Tildelingen i 1945 blev fastsat til 10 kg pr. bifamilie. I 1946 kunne man få 12 kg pr. bifamilie og fra 1947 kunne man igen få 15 kg sukker pr. bifamilie.

I Tidsskrift for Biavl i juni 1945 kunne man læse om glæden ved befrielsen: *For de danske Biavlere har de fem Aars Besættelse været en vanskelig tid at komme igennem.* Problemerne var dog ikke forsvundet: Maksimalprisen var stadig lav trods store prisstigninger på bistader, redskaber og dronninger. Det kneb også med voksmængden samt honningemballagen, der kun kunne fås som papdåser. Sydthy Biavlerforening holdt den 16. marts 1946 generalforsamling på Bedsted Kro. Her kunne formanden, Johannes Pedersen, Hurup, berette, at 1945 ikke havde været et særligt godt honningår, men dog bedre end i 1944. Han kunne endvidere oplyse, at den traditionelle tombola ved dyrskuet i Hurup ikke blev til noget, da det havde været **aldeles** umuligt at skaffe honning

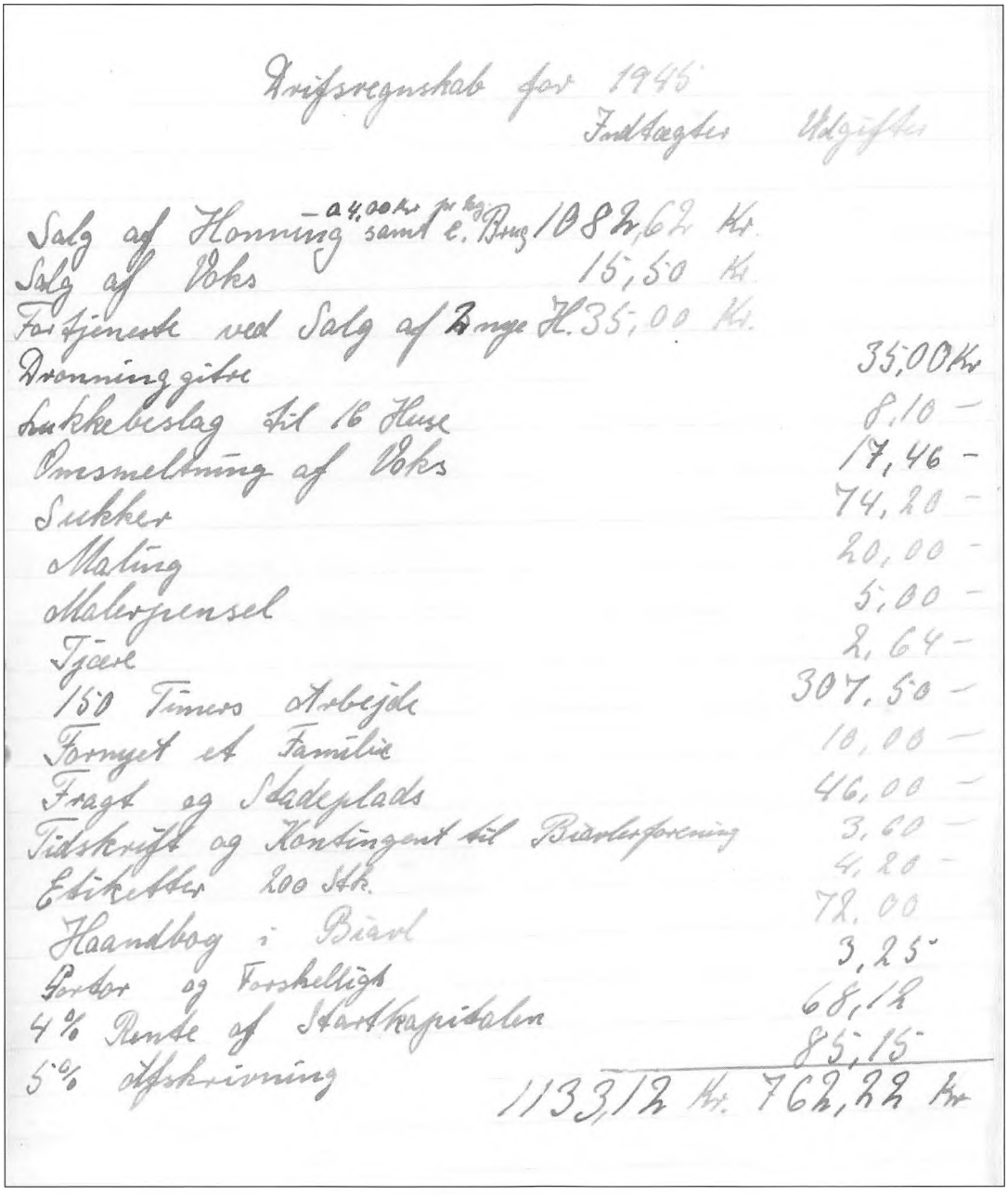

Driftsregnskab for 1945.

Indtægter Udgifter

Salg af Honning – a 4,00 kr. pr. kg. samt e. Brug	1082,62 Kr.	
Salg af Voks	15,50 Kr.	
Fortjeneste ved Salg af Bryg	35,00 Kr.	
Dronninggitter		35,00 Kr.
Lukkebeslag til 16 Huse		8,10 –
Omsmeltning af Voks		17,46 –
Sukker		74,20 –
Maling		20,00 –
Malerpensel		5,00 –
Tjære		2,64 –
150 Timers Arbejde		307,50 –
Fornøjet et Familie		10,00 –
Fragt og Skadeplads		46,00 –
Tidsskrift og Kontingent til Biavlerforening		3,60 –
Etiketter 200 Stk.		4,20 –
Haandbog i Biavl		72,00
Porto og Forskelligt		3,25
4% Rente af Startkapitalen		68,18
5% Afskrivning		85,15
	1133,12 Kr.	762,22 Kr.

Driftsregnskab for 1945.

til bortlodning. Ved samme generalforsamling blev det bestemt at afholde en lille fest i anledning af foreningens 60-års jubilæum, som blev stiftet 19. maj 1886.

Det var dog ikke alle i foreningen, der havde haft et dårligt honningår i 1945. Johannes Dahlgaard, Stenled, Bedsted kunne fremvise et ganske pænt driftsregnskab for 1945 – se herunder!

Sydthy Biavlerforening valgte på generalforsamlingen i 1951 på Vodstrups Konditori i Bedsted Albert Hove, Bedsted, som ny formand, og

Skema over antallet af medlemmer i Thisted Amt/Sydthy Biavlerforening:

	1938	1939	1040	1941	1942	1943	1944	1945	1946	1947	1948	1949	1950	1951	1952	1953	1954
Thisted Amt	612	657	752	864	1010	1156	1367	1448	1538	1511	1447	1454	1409	1387	1318	1085	854
Sydthy BF	142	166	181	189	200	223	249	257	258				229				86

det var ham, der den 24. oktober 1952 kunne give medlemmerne i foreningen den glædelige meddelelse, at Handelsministeriet havde ophævet rationeringen på sukker – de modtagne sukkerkort blev derefter værdiløse fra den 15. november 1952.

Thisted Amt dækkede følgende 5 biavlerforeninger: Morsø BF, Nordthy BF, Thyholm og Jegindø BF, Han Herreds BF og Sydthy BF. Desværre har jeg ikke kunnet fremskaffe alle medlemstal for Sydthy BF, men har alligevel ud fra de eksisterende tal forsøgt at konkludere. Da rationeringen på sukker kom i 1939, steg antallet af biavlerne støt under krigen. DBF havde i 1939 godt 18.000 medlemmer. Dette tal stiger til omkring 40.000 i årene efter krigen for derefter at falde dramatisk efter ordningens ophør - i 1954 var tallet 26.944. Den samme tendens ses også lokalt – se skema nedenfor! I 1954 er antallet af medlemmer I Sydthy BF kun 1/3 sammenlignet med medlemsantallet i 1945 og 1946. Albert Hove kom på generalforsamlingen på Bedsted Kro den 6/3-1954 ind på nedgangen i medlemsantallet: *Skyldes dels for ringe Interesse i Tiden samt Ophævelse af Sukkerkort.*

Albert Hove syner bier på ejendommen uden for Bedsted.

Osteriet på A/M Frem, Hurup 1979-84

Af Jarl Ingerslev, tidligere mejeriarbejder, Vestervig

Som bekendt begynder man fra morgenen af på mejerierne, og Frem i Hurup var ingen undtagelse. Når vi mødte kl 05.30 i osteriet, havde centrifugen allerede kørt nogen tid nede i skummesalen. Før dagens produktion kunne begynde, skulle begge kar skylles med klorvand, derefter med rent vand, så blev tapperøret sat på i loftet, og Jens Dårbak blev adviseret med et hyl: "jooooooo" ned ad trappen til skummesalen. Et øjeblik efter lød et nyt hyl fra Jens; så var han klar, og nu kunne ventilen åbnes, og 3500 liter mælk begyndte at strømme ned i et langt stålkar med buede ender. Når det så var fyldt, flyttedes røret over i det andet kar og samme procedure gentoges.

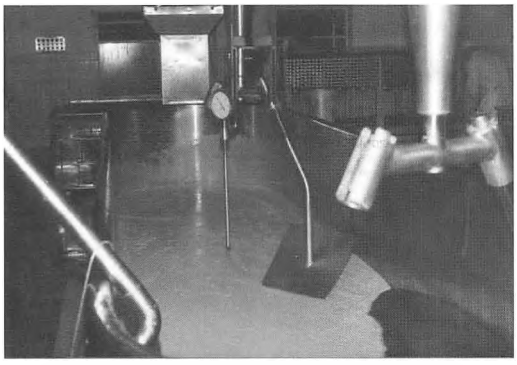

Fyldningen af karret er lige begyndt med tapperøret til venstre. Her brugtes rørepladen, indtil løben var tilsat.

Der kom to slags mælk op, en bestemt mængde af skummetmælk og fløde. Vi havde en målepind hængende på karret. Når der skulle skiftes, ja, så hylede man igen ned til Jens, så skiftede han over. Røreværket drejede pladerne rundt, og samtidigt kørte det frem og tilbage, så det hele blev blandet godt sammen med den mælk, der havde stået natten over med ostekultur, som var det, der gav ostene smag.

Ostekar, der er ca. 5 m langt.

Det kom op i spande med 30 liter i hver, som vi bar op ad trappen. Det var medhjælperens arbejde. Efter et stykke tid blev der tilsat ostekløbe, og røreværket blev standset. Nu skulle mælken løbe sammen. Den lignede tykmælk, når den var klar, en sjov gulligblank overflade. Så blev den skåret. Vi satte en ramme med mange lodrette tråde ned i karret og trak det igennem ostemassen. Derefter en anden ramme med vandrette tråde på samme måde. Nu var det skåret ud i masser af små terninger ca. 1 x 1 cm. Rørepladerne blev dernæst skiftet ud med nogle rammer, der lignede en kraftig rist.

De holdt massen i bevægelse, så vallen kunne trække ud. Når det så havde kørt en passende tid, først langsomt, så ostekornene ikke blev knust, så blev en del af vallen tappet af. Den gik retur til andelshaverne. Der tilsattes varmt vand, og igen kørte det en tid, til det, der nu var blevet ostekorn, var hærdet. Det var en fornemmelse, vi fik, når vi tog en håndfuld ostekorn og knugede dem i hånden. Årstiden havde en vis betydning: vinterfoder og græs gav forskellige røretider. Når det føltes rigtigt, blev røreværket standset. Det var også her, kommen blev tilsat. Vi lavede 3-4 kar med kommen om ugen. To store siplader stillet op i hver

Riste, der rørte ostemassen, efter at den var skåret i små tern. Bagest ses kniven, som anvendtes til at skære osten ud, når den var færdig.

sin ende af karret. Så blev ostekornene jævnet ud i et lige tykt lag, et osteklæde blev lagt ned og andre store siplader ovenpå, to lange stålbjælker ovenpå, og så blev det hele presset sammen ved hjælp af trykluft. Derefter blev det sidste valle lukket ud. Det skulle så stå et stykke tid, og da det andet kar kørte forskudt, var der nok at gøre. Skulle der være tid i overskud, gik man ind på lageret og vendte ost. Det gjorde vi tre gange om ugen.

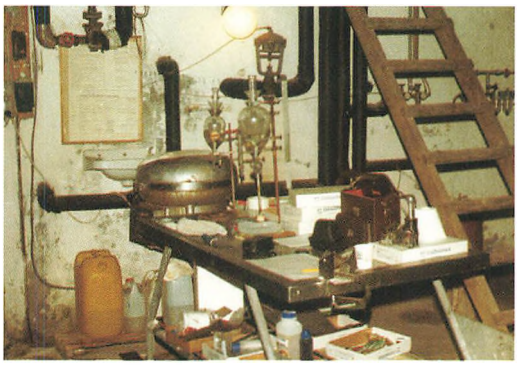

"Laboratoriet" på loftet bag osteriet – her bestemtes fedtprocenten i ostene.

Vi skulle tage fedtprøver af alle kar, en bestemt mængde mælk og lidt syre i et reagensglas med en skala, der angav fedtprocenten, en tur i centrifugen, hvorefter procenten kunne aflæses og noteres ned i en journal, hvor ostenes produktionsnumre også var noteret. Når osten nu var presset færdig, tog vi plader og klæde op. Med en stor kniv, der mest af alt lignede en skovsav, skar vi osten ud i firkanter, først på tværs og så på langs. Vognene med forme var kørt på plads, en på hver side af karret. Vi var to mand på hver side, den ene tog den meget bløde ost med et hurtigt tag op over kanten. Makkeren tog den og lagde den ned i formen. Denne bestod af to kasser, den ene helt lukket, den anden kunne åbnes på den ene side. Her kom osten ned. En siplade i bunden og en ovenpå, en mellemrumsklods og en siplade. Her kom den næste ost så ned. Til slut en siplade igen og et låg.

Vogn med osteforme, klar til at tage oste op fra karret.

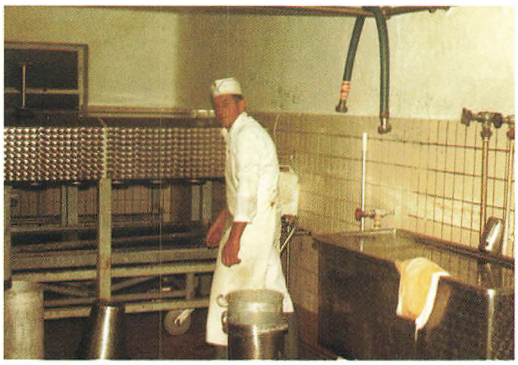

Pressen, hvor ostene stod i pres i ca. 45 min. Henry Jespersen er med på billedet.

Der var 24 forme på hver vogn med 2 oste i hver. Når det ene lag var fyldt, lagde man et lille kaseinmærke på med ostens produktionsnummer. Vognene blev kørt over til pressen, hvor de skulle stå i 3 kvarter. Igen, hvis der var tid, ind og vende ost. Når tiden var

gået, skulle de slås ud. Det vil sige, man tog kassen, løftede den op, vendte den og satte den til side, tog fat i den inderste form, åbnede den, og løftede den op og ned i kassen igen. Makkeren tog sipladerne og klodsen væk. Den tredje mand skar graterne væk fra presningen. De blev siden solgt til smelteost. Osten kom nu op i et kar med koldt vand - 8 i hvert kar. Når vi var færdige med det, blev de kørt over i saltrummet til fortsat afkøling om natten. Der var et tidsur, som åbnede og lukkede for vandet flere gange. Jeg har kørt mange tusinde oste over gården i den gang, der forbinder det gamle mejeri og det nye store lager.

Om morgenen blev de oste, der var lavet dagen før, lagt i saltlage. Der var et kar, som skulle tømmes, og ostene køres ind på modningslageret.

Saltrummet: ostene på vognen er saltede og skal køres ind på modningslageret. Henry Jespersen ses i baggrunden.

I det andet og tredje kar skulle ostene vendes, så alle sider fik salt. Hvis vi havde rifter på fingrene, blev de renset grundigt. Selv om vi brugte handsker, kom der altid lage i dem, og det sved i såret. I alle tre kar skulle saltlagen røres op hver dag, og de nye oste skulle have frisk salt. Mens der blev arbejdet i saltrummet, vendte to andre ost på modningslageret. De nye oste skulle viskes over med rødkit, der var med til at danne en skorpe. Det blev gjort med en lille maskine med et bånd, ligesom et larvebælte, hvor der sad stive børster. Det kørte rundt i en beholder, så der hele tiden var kit på børsterne. Selv om vi vendte hver anden dag, kunne osten sidde godt fast. Vi skulle tage hårdt fat for at løsne den. Det gav smerter i knoerne, der holdt sig flere år efter, jeg var holdt op. Samtidig med at vi vendte, skulle vi lave dagens tredje kar, så der var en konstant renden frem og tilbage. Hver uge blev en anden uges produktion vasket. Ostene blev kørt ned fra modningslageret, lagt i et stort kar med koldt vand, så det yderste lag kit blev delvis opløst, en tur igennem en højtryksrenser, hvor mange dyser spulede dem. Derefter kørte de ud på en rullebane, hvor man tog dem og kørte dem ind på færdiglageret til tørring. Disse oste skulle også vendes for at tørre på begge sider, inden de blev dyppet i gul paraffin. Fredag og lørdag kom der nogle unge mennesker og strøg mærker på. Det var et stykke silkepapir med et fyrtårn (Feuerturm), det blev lagt på osten, og med et strygejern kørte de en hurtig omgang, så paraffinen lige nåede at trække igennem papiret. Derefter blev de pakket ind og var nu klar til eksport til Tyskland. Mange vil sikkert stadig huske mejeriudsalget, hvor en del af produktionen blev solgt sammen med smør og mælk. Inden det åbnede, kom Elin over og tog de oste ud, som hun ville have over. Så blev de læsset på en sækkevogn og kørt over gården. De oste, der skulle sælges til jul, blev lavet om foråret. De blev også vendt, fik skrabet løs voks af og dyppet igen. Dengang kunne man få en god lagret ost til julefrokosten. Når et kar var tømt og ikke skulle bruges før

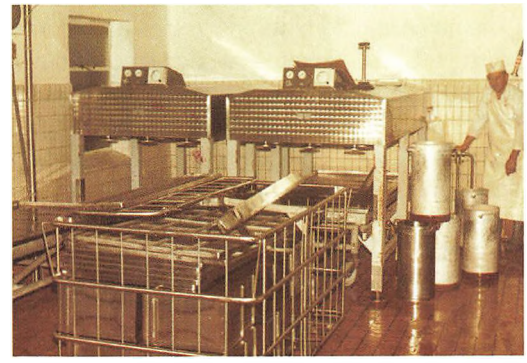

Osteforme i en gittervogn, klar til at blive kogt. Oven på formene ligger rammerne med tråd, som brugtes til at skære ostemassen i små terninger.

næste dag, skulle det vaskes grundigt af både udvendigt og indvendigt.

Når vi havde slået det sidste kar ud, blev alle forme og plader samlet i en gittervogn og sat over i et kogekar med kogende, varmt klorvand. Der stod det et stykke tid, til den anden vogn var klar. Den blev så stående til næste dag. Gulvet blev spulet og skrubbet med en kost, - hygiejnen stod højt. I 1979 havde vi frokostrum nede i kælderen. Det var også her, Jens Dårbaks forgænger sad og førte tal ind i et mælkeregnskab. Senere blev det flyttet over i enden af den tidligere bestyrerbolig, hvor vi også fik baderum. Det havde før været ovre ved smørkammeret - et dårligt rum, hvor man ikke kunne låse døren. Når vi gik til den første pause, som lå ved syvtiden, sad bestyreren inde i det gamle køkken og holdt øje med, om vi holdt for lange pauser. Det var ubehageligt og unødvendigt, for tiden var i forvejen knap, så det gav sig selv. Holdt vi for lang tid, ja, så blev vi det senere færdige. En gang, hvor vi skulle gøre rent, skete der en alvorlig ulykke. Vi skulle vaske gulv. Der var spildt noget paraffin. En kollega gled på det glatte gulv og fik en spand kogende vand over sig. Han blev skoldet på bryst og arme. Han lå først på Thisted Sygehus og senere på Hvidovre og kom aldrig til at arbejde igen.

På et tidspunkt begyndte man at lave fetaost, og da det gav en højere indtjening, valgte bestyrelsen at lukke osteriet og overføre mælken til denne produktion, og vi blev sagt op. Ostemejeristen forblev ansat, idet han kunne være i både skummesal og smørkammer. Når bestyreren var kørt hjem, kunne vi smutte ned til Finn i smørkammeret og få kærnemælk i en karton - og så ind til Jens og spæde op med fløde, eller ind i kølerummet og finde en lille kakaomælk. Fik vi lyst til en smagsprøve, havde vi en speciel kniv, vi stak ind i osten, drejede rundt og trak ud. Så kunne vi spise et stykke, en stump skulle bruges som prop, så kunne det næsten ikke ses, vi havde været der, hvis vi da ikke tog et par skiver af Elins oste med den ostehøvl, der lå på hylden.

Mejeriet havde eget vandværk. En gang om dagen skulle det materiale, der filtrerede vandet, løsnes. Det foregik ved, at der blev lukket for vandet. Nede i bunden var der et par rør, hvor vi kunne lukke trykluft ud, så det hele boblede op. Så blev der smidt 6-8 klortabletter i, og ventilen blev åbnet igen. Det hørte op, da der blev lagt vand ind. Oppe på loftet ud mod Bredgade var mejeristværelserne. De havde ikke været brugt i mange år. På det ene stod der en stak gamle osteforme af træ, som ikke blev brugt mere. Der forsvandt af og til en. Men da bestyreren opdagede det, blev de talt op, og antallet blev skrevet med kridt. Hvor de siden blev af, er der vist ingen, der ved. Åh jo, jeg har da en enkelt af dem. Men de er formentlig blevet solgt til en opkøber. Villy Vigsø var ostemejerist. Henry Jespersen, Hartvig Jensen og jeg var de sidste i osteriet. Jens Dårbak var i skummesalen, Finn Larsen var i smørkammeret og Elin Jensen var i udsalget. Chauffører på tankvognene var Svend Skjolddahl, Orla, en Lodahl og et par, som jeg ikke mere husker navnene på. Orla omkom for øvrigt ved en traktorulykke nogle år senere. Herudover var der nogle private, der kørte mælketure: Andreas Lodahl og konen og deres lille hund i en grøn Fiat varevogn, der hang godt med bagenden, når der var læsset. Landbetjent Olsen må have kikket den anden vej mange gange, når de kom trillende. Børge i en gul kassevogn og Maja fra Ydby.

De unge mennesker, der kom og strøg mærker og pakkede ind, var Per Jespersen, Poul Poulsen, Finn og hans søster (her har jeg glemt efternavnet) – alle fra Grurup. Bestyrer var Eigil Østergaard.

Jeg var ansat fra september 1979 til sommeren 1984. Derefter var jeg i en periode arbejdsløs, før jeg kom på Huma, - men det er en anden historie, som H. C. Andersen ville have sagt.

Varsler, mirakler, spøgelser og »det uforklarlige«

Af Jenny Kobberø

Den 6. marts 2019 var Egnshistorisk Forening for Sydthy gået sammen med biblioteket om et arrangement på Sydthy Bibliotek. Aftenens foredragsholder var historiker og kulturformidler Jimmy Munk Larsen, der er fra Nr. Vorupør. Foredraget var en opfølgning på artiklen i Sydthy Årbog 2018 om "Varsler og spøgelser ved havet".
Tilhørerne fik et godt indblik i emnet, som yderligere blev belyst og formidlet med historiske facts fra menneskehedens tidligere tider.

Ud over de maritime varsler osv. rykkede han også lidt væk fra kysten – nemlig ind på herregårdene, hvor de hvide damer huserede.
Aftenen afsluttedes med en samtale om "det uforklarlige" og dagens syn på dette. Mange bidrog med erfaringer og påvirkninger fra deres egen dagligdag, i form af "arv" fra forældre og bedsteforældre.
Stor tak til Jimmy Munk Larsen for et interessant foredrag.

Fra Hassing-Refs Herredsprotokol år 1708

Drabssag fra Boddum, opslag 166 af 235[1], folio 220
Retsmøde den 26. juli 1708
Afskrevet af Knud Rs. Handrup

Var mødt i Retten Sr Jens Bloch Campmand i gl.bye gaard paa velbaarne H[r] Capitain Thot til BodumBisgaard hans vegne, fremstilled tvende kaldsmend Chr. Christensen i Bodum og Jens Christensen ibm.[2] som ædlig[3] efter loven bestod[4] at de i dag 8te dage stefnede hid til tinget i dag at møde Maren Povelsdatter, afdøde Peder Christensen Balles hustrue i Bodum og hendes moder Karen Sørensdatter ibm. begge med deris louværge at paahøre deris forhen gjorte bekiendelse dend 11 Juli sidst for sognepræsten H[r] Saxo Aschanius og capelanen H[r] Hendrich Beck ibm. om deris grove forøfvede misgierning og drab paa dend afdøde Peder Chr: Balle, sampt og vidre vidner derom at påhøre, saa og spørsmaal at tilsvare, med nærmere bege deris egen bekiendelse for kongl:May[st] ret samme tid at giøre om bemelte forøfvede misgierning og drab den 17 May sidst imellem torsdag og fredag om natten og til dom der paa at lide samme dag, noch stefnede de samme tid og til samme ting nærmeste eftermaalsmand Peder Olufsen i Heltborg samme deris bekiendelse med vidre at anhøre, og talt de med misdederne self i deris fengsil i Bodum og med Peder Olufsens kone. Derpaa Bloch producerede bem. misdederis velvillig gjordte bekiendelse d. 11 July sidst for præsten i Bodum H[r] Saxo og H[r] Hendrich, som nu for retten blef oplest bem: bekiendelse hvilche fire mend hafde underskreven, som mendene nu for retten fremstod, nafnlig Tomas Jensen i Bodum, Balle Nielsen ibm. og Chr. Graversen i Bisgaard som med siels ed og oprakte fingre efter loven bestoede at have hørt forbem: bekiendelse af Maren Povelsdatter og moder Karen Sørensdatter, som dend nu her for retten ord fra ord er oplest udi bemelte Karen Sørensdatter og Maren Povelsdatter, som ledig og løs her for retten er fremstillet deris overværelse, hvilchen bekiendelse de self endnu ydermere ord fra ord tilstoede, ellers fremstod Maren Povelsdatter i hendes alder 46 aar, og bekiendte her for retten af fri forseet forbem: ..... efter hendes moder Karen Sørensdatters tilskyndelse hafde saaledes ombragt hendes sal. mand som foreskrevet staar, og qvelled ham med et kiltebaand på hans tung, og lod hun bede for ham om onsdag og torsdagen som var Christi himmelfartsdag om aftenen tog hun livet af ham med et kiltebaand tillige med hendes moder som hafde ved den ene ende, og gjorde moderen en drag knude som en tyrheel og lagde saa hans hustru Maren Povelsdatter det om hans hals nembl: hendes mands, saa drog de begge til og qvalte ham, og idet de gjorte gierningen, gaf han lyd fra sig og bad om sit lif til om morgenen, saa svarede hendes moder, hand skulle faa en ulyche, og dermed qvalte de ham, og blef kiltebaanet borte, og ej kunne finde det.

Endnu fremkom Karen Sørensdatter, og tilstod at det var Christi himmelfartsdag om aftenen hun tillige med hendes datter Maren Povelsdatter tog livet af hendes datters mand Peder Christensen Balle, med et kiltebaand, som hun med fri forsæt, efter dend undes iskydelse giorte med begge hendes hænder, som hun nu her for retten oprakte og fremviste ledig og løs, og drog hun saa hart til da de qvalte ham at hun falt omkuld paa jorden, og hafde hendes datter ved dend ene ende og hun self ved dend anden ende, og derved qvalt de ham, og tilstod Karen Sørensdatt: at hendes datter klaged sig for hende at hun hafde flyet[5] hende ind til den gl. mand ded spektakel, da svarede

moderen sin datter at hun skulle hielpe hende til at blive af med ham og faa en anden mand om 8te dage, ydermere sagde moderen til datteren, mit kiltebaand er stærk noch at qvelle hendes mand med, og derpaa giorte hun drag lychen som til en tyr heel, og sagde til datteren, tag den nu er den tillavet, og dermed tog datteren kiltebaandet og lagte om mandens hals, og qvalte de han begge tov, hvilche bekiendelse hun nu i hendes alder giorde frivillig i hendes alder 83 aar, og begierede begge misdedere at der med dennem maatte fortfares uden ophold med dom paa deris misgierning saa som de inderlig længes at lide for de begangne mord, /: efter hvilchen fremlagde skriftl:, og nu af misdederne Maren Povelsdatter og Karen Sørensdatter frivillig giorte bekiendelse her for retten, ledig og løs uden nogen tvang, sampt deris attraa at lide for det paa Peder Christensen Balle forøfvede mord. Derpå Jens Bloch paa herskabes velb:[6] H' Capitain Thots vegne satte i rette med formeening at bem: tvende misdedere Maren Povelsdatter og Karen Sørensdatter bør at miste deris lif efter loven Pag. 886 1. Art saaledes efter dommerens egen betenkning og deris meritter efter giorte bekiendelse, andre slig grove og mordiske mennisker til afskye og exempel, dem self til velfortiente Straf med sværd deris hoved at afhuges, det siden paa stage at sættes, ded øfrige indstilles til dommeren, og var da i denne sag uden vidre ophold en forsvarlig dom begierendes, misdederne bad om naade, at deris hoved icke maatte komme paa stagen, hvorpaa dommeren tog de i dag forordnede 8de mend til sig og blef da saaledes dømt og dom afsagt: mordersken Maren Povelsdatter paa Bodum land, som selv tilstaar og bekiender af fri forset og beraad hue :/ efter sin moders til skyndelse som hjalp hende /: at have med en strikke og kilte baand qvelled og saaledes ombragt og myrt sin egen echte mand Peder Christensen Balle bøde lif for lif efter loven, og skal hun af skarpretterne fire gange knibes med gloendes tenger, først uden for den gaard eller det huus hvor mordet er begaaet og trende gange imellem samme gaard og gierningssted og til retterstedet og allersidst paa retterstedet. Dernest skal hendes høyre haand hende levendes afhuges med en øxe og siden hovedet i lige maade med en

Bemærk højre hånd!

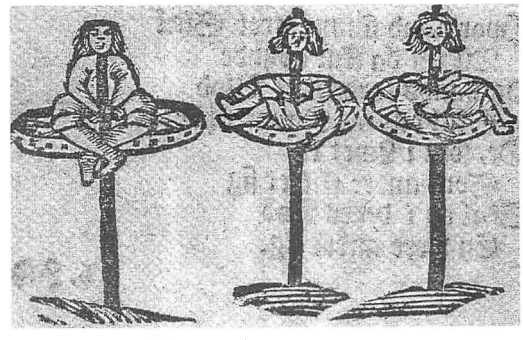

På stejle og stage.

øxe at afhugges hvorpaa legemet af natmanden eller hans folch at legges paa steille, og hovedet tillige med haanden at festes paa en stage oven over legemet.

Den mordiske Karen Sørensdatter som er dend aflivede Peder Christensen Balle hans hustrues moder som self med sin datter bejaer og her for retten i dag tilstaar icke alleeniste at have med egne hænder hiulpen med stricken og kiltebaandet at qvelle og aflive hendes egen datters mand, men end og saa tilskyndet sin datter at giøre dend slemme uchristelige grove mord og gierning og levere hende baandet og giort s..... lycken derpå bør andre slige udediske[7] mennisker til des støre skræck og afskye paa lige maade som foreskrevet staar at dødes og strafes og det efter hans kongl: maj[st] allernaadigste lov og forordning af 16 oktob. 1697.

Den forhen om mentionerede skriftelig beki-

Billede af Ballegaard fra 1905. I 1915 nedrives gården og huset »Villa Balle« opføres på stedet, Fuglebækvej 1. Lille Balle formodes at have ligget lige i nærheden.

endelse af de tvende misdeder Maren Povelsdatter og Karen Sørensdatter af Bodum af denne indhold, Anno 1708 den 11 Juli var Maren Povelsdatter Lille Balle[8] i Bodum udi Bodum præstegaard og selfvillig indstillet sig samme steds overværende sognepræsten Hr Saxo Hendrichsen Aschanius og medtieneren Hr Henrick Bech sampt ladefogden Christen Graversen og Thomas Jensen tillige med medhielperne Balle Nielsen og Christen Nielsen, hvor hun da giorte følgende bekiendelse om hendes sal. mands Peder Christensens dødelig afgang nemld: om aftenen imellem torsdag og fredag som var den 17 maj efter sollens nedgang, flyde hendes moder hende sit kiltebaand som de slog om dend sahl. mands hals og moderen holt ved den eene ende og hun self ved dend anden ende, og saaledes qvaltede ..... hvor hand da imidlertid raabte at de icke ville tage livet af hannem men moderen sagde hand skal faa en ulycke og samme øyeblick døde han blef saa ligendes i sengen natten over hvor paa hun gick til Balle mend og lod dem vide at hendes mand var død, førde ham saa i en skiorte til om morgenen, de tog hannem af sengen og lagde ham paa straa i deris buur, dette at vere en rigtig bekiendelse efter hendes egen mund ord fra ord som ovenskreven staar, tilstaar vi undertegnede.

Bodum præstegaard ut supra[9] S. H. Aschanius, Henrik Bech, CGS, Thomas Jensen, Balle Nielsen Christen Nielsen.

P. S. efter at ovenskrevne var passeret i Bodum præstegaard forføyede vi os strax til Lille Ballegaard for at høre moderens egen bekiendelse og efter at det som ovenfor var skrevet blef lest for den gamle moder svarede hun at det var saa i ald sandhed skeet med den gamle mands død, hvilched vi atter med underskrevne hender testerer Henrik Bech, CGS, Thomas Jensen, Balle Nielsen Christen Nielsen.

[1] *Teksten er original*

[2] *Lat. Ibidem = samme sted*

[3] *Ædlig = at aflægge en ed med 2 oprakte fingre. Hvis man vidnede falsk, mistede man de to fingre.*

[4] *bevidnede*

[5] *overbragt*

[6] *velbårne*

[7] *forbryderiske*

[8] *Det første fæstebrev på en del af "Krogen" lyder således: "No. 16: Kiendis ieg underskrefven, at hafve stedet og festet Hans Neelsøn, en Bolig udi Boddum kaldis Krogen, staar udi ny Matricul for 2 Tynder 3 Skpper 1 Album Hartkoren, illigemaader, Hafver stedet Bemelte Hans Nelsøn, en Bolig udi Boddum kaldis Lille Ballegaarden, staar udi ny Matricul for 1 Tynde 5 Skpper 2 Fkar 2 Album Hartkorn; af Krogen gifver Hand Aarligen til Langilde, to tynder Byg, og tre mark for 1½ Skofsvien, af Lille Ballegaarden, gifver Hand Aarligen to tynder Byg, og fire slette daler Arbedspenge og maa Hand beholde Bemelte Boliger sien Lifstied naar Hand udi Rette tider Betaler alle Kongelige skatter og paabud, og sin Langilde Aarligen udi Rette tieder, og vere Hosbonden og Hans Fuldmegtig lydig, og Hans Kongelige Mayestets Lov at efterlefve; dette skal holdis under dette Festebrefs Fortabelse: Til Vitterlighed under min Hond. - O. Thot. Boddumbisgaard d. 7 october 1719".*

[9] *Som ovenfor*

50 år med KFUK Spejderne – De Grønne Pigespejdere i Bedsted

Af Agnethe Jensen, Bedsted

Alle tiders lejr i 2002.

»Som spejder lover jeg at gøre mit bedste for at ære Gud ved at leve efter hans vilje.

Derfor skal en spejder:
tale sandhed,
stifte fred.
dele med andre,
være en god kammerat,
værne om naturen,
vise hensyn og hjælpe andre,
leve i hjem og samfund med kærlighed og omtanke.«

Spejderløftet

Sådan lyder spejderløftet i dag. Ordene lød lidt anderledes i 1946, da der blev startet KFUK Spejdere i Bedsted, men meningen var den samme. Pigerne hørte en kort tid med i Hørdum trop, men så blev der nok til at danne 2 patruljer som en selvstændig enhed i Bedsted, men de eksisterede her kun i nogle få år og ophørte så.

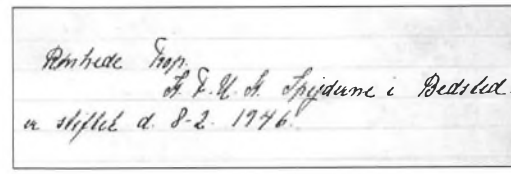
Rønhede Trop.
K. F. U. K. Spejderne i Bedsted.
er stiftet d. 8-2. 1946.

Spejderne i Bedsted stiftes.

Heldigvis er deres patruljedagbøger bevaret, så man får indtryk af, at pigerne i 40erne har meget til fælles med nutidens spejdere. Spejderarbejdet har altid virket via patruljesystemet, opfundet af spejderbevægelsens stifter, Lord Baden Powell, som praktiserede små hold under sine militæropgaver i Sydafrika. I dag kalder vi det gruppe- og teamwork med en tovholder som ansvarlig leder.

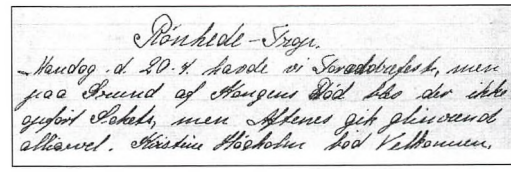
Rønhede-Trop.
– Mandag d. 20-4. havde vi Sovedåbsfest, men
paa Grund af Kongens Død blev der ikke
gydet Kakao, men Æblerne gik glimrende
alligevel. Kirstine Hochsholm blev Velkommen.

Udklip fra en patruljedagbog.

Efter mange års pause havde man i 1963 igen mod på spejderarbejde i Bedsted. Lærer ved Bedsted Skole, Sara Kjøller, uddannede en flok unge piger til flok-trop- og patruljeførere. En stor interesse i lokalbefolkningen var medvirkende til, at man det kommende forår - på kongens fødselsdag den 11. marts - kunne

Spejderpiger fra samme familie, fra venstre: Bente, Grete, Bodil, Ellen, Mette og Gertrud.

starte med 20 grønsmutter og 36 juniorspejdere. Møderne blev afholdt bl.a. i lærer Dybdals kælder, i Missionshuset og i skolens kælder. Pigespejderarbejdet blev et tilløbsstykke. Forældrenes opbakning var stor. Man fandt spejderarbejdet meget værdifuldt og således værd at støtte. Desuden var der ikke så mange forskellige fritidsaktiviteter i Bedsted, og det var medvirkende til, at der ofte kunne være både 2 til 3 spejdere fra en familie, ja helt op til 6 piger fra samme familie.

Snart opstod ønsket om eget hus. Med udsigt til kommunesammenlægningen fik KFUK Spejderne og KFUM Spejderne i efteråret 1968 en stor og næsten byggemoden grund af Bedsted-Grurup Sogneråd, hvilken er beliggende på Ved Stadion. Et byggeudvalg med 2 lokale ildsjæle - Knud Madsen og Svend Christensen i spidsen - påbegyndte opgaven. Der var stor hjælp fra nær og fjern, både økonomisk og praktisk. Og det blev et dejligt hus. Ved indvielsesfesten i april 1970 i skolens gymnastiksal var der samlet 350 mennesker plus piger- og drengespejdere.

I begyndelsen af 70erne blev der startet et tambourkorps i Bedsted. Man ville gerne gøre noget særligt for de lidt ældre piger og styrke

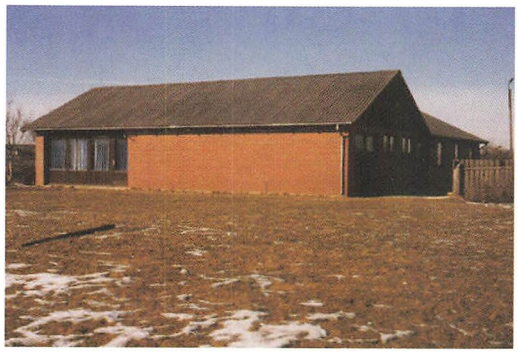

Det nye spejderhus samt uddrag af Henning Fogdes tale ved indvielsen.

samarbejdet mellem pige- og drengespejdere. Et tambourkorps er et meget festligt og musikalsk islæt. De første deltagere spillede med i Hurup Tambourkorps, men snart fik vi vores egen afdeling oprettet efter Fritidsloven. Vi startede med en dygtig instruktør, som også var instruktør i Hurup. Gradvist blev vore egne medlemmer så trænede, at de kunne undervise nybegyndere. Foruden den ugentlige øvetime betød det at være med i tambourkorpset også, at spejderne kom ud at spille til byfester, parader, hærvejsmarch og juleoptog og deltog i forskellige tambourkorpsstævner med tattoo.

Bedsted d. 18/3 - 7o

Til Skoleforbundsstyrrelsen for Bedsted-Grurup og Hvidbjerg-Ørum - Lødbjerg kommuner.

Ansøgning fra KFUM OG KFUK spejderne i Bedsted om lån af Bedsted Central skoles store gymnastiksal søndag den 19 april 197o.

Igennem længere tid har et festudvalg nedsat af KFUM- og KFUK spejderne i Bedsted arbejdet med planerne for indvielsesfesten af det nyopførte spejderhus i Bedsted. Under opførelsen af spejderhuset har vi modtaget en yderst værdifuld hjælp fra mange mennesker både af økonomisk art og en hjælp i form af arbejdstimer på huset. Ved indvielsen ønsker vi at takke alle disse mennesker, men vi er kommet i det dilemma, at ingen ledige lokaler i Bedsted kan rumme så mange mennesker på en gang, undtagen skolens store gymnastiksal. Egentlig ville vi have holdt indvielsesfesten i flere omgange, men er her stødt på det problem, at skulle foretage en prioritering af vores indvielsesgæster, hvilket kan give os problemer fremover.
Det er vort håb at kunne løse dette ved at søge om tilladelse til at benytte den store gymnastiksal på Bedsted Centralskole. Vi er indstillet på at betale alle udgifter i den forbindelse.

Med venlig hilsen

for KFUM- OG KFUK spejderne i Bedsted
lærerinde Agnethe Jensen

Agnethe Jensen

Skoleforbundsstyrelsen har på sit møde 19/3 197o vedtaget - rent undtagelsesvist - at give tilladelse til, at skolens gymnastiksal den 19. april 197o anvendes til KFUM og KFUK spejdernes indvielsesfest af det nyopførte spejderhus i Bedsted.

Tilladelsen meddeles under forudsætning af, at der træffes en tilfredsstillende aftale med pedel H. Bovbjerg angående arrangementets afvikling, og at spejderne - som anført i ansøgningen - afholder de med arrangementet forbundne rengøringsudgifter m.v.

19/3 197o

Ansøgning om at låne skolen til indvielsen af spejderhuset

Thy som forbillede

Distriktschef for KFUM i Nordvestjylland, lektor Henn. Fogde, Nr. Nissum, betegnede det nye spejderhus som det dyreste og flotteste, han endnu havde set, og han tog det som et vidnesbyrd om, at der virkelig gøres noget inden for KFUM og K spejderne i Thy. – Spejderarbejdet her er fuldt på højde med, om ikke bedre end de fleste andre steder i landet, sagde han.

– Det er for tiden svært at drive spejderarbejde, og skal det bestå, må det udbygges og ændres. Arbejdet er gået tilbage i byerne, og

Samarbejdet mellem Bedsted og Hurup betød, at efter nogle år blev de 2 afdelinger slået sammen til Sydthy Tambourkorps.

Desværre betød de mange flere valgmuligheder af fritidsinteresser, at medlemstallet dalede, og efter knap 20 år måtte tambourkorpset lukke ned.

Årets gang i spejderarbejdet kan variere fra år til år. De faste punkter med smutte-, patrulje- og tropmøder har deres eget program. Men mange begivenheder er naturligvis sæsonbestemte med den fornyelse og fantasi, som medlemmerne bestemmer. Det gælder udflugter, sommerlejre, weekender, stævner, kirkegang, Luciaoptog, forældrefest, julestue, bilorienteringsløb, ture med overnatning, avisindsamling og strandrensning m.m.; alle spændende og udfordrende aktiviteter.

Sommerlejrene har altid været et højdepunkt i spejderåret. Det kan være overnatning i hytte for grønsmutterne eller telt for juniorspejderne med spændende lejrarbejde og hyggelige lejrbål. Dog kan vejret være en udfordring, som kræver opfindsomhed og udfordring. Noget helt specielt har været landslejrene på 8 -10 dage, afholdt forskellige steder i Danmark hvert femte år. Disse store lejre bliver nu afholdt - ikke kun af de grønne pigespejdere - men sammen med de andre spejderkorps i Danmark.

Tambourkorpset foran Bedsted Kro i 1986.

De sammenlagte tambourkorps – Sydthy Tambourkorps.

Luciaoptog ved julestue i spejderhuset i 1997.

Avisindsamling.

Det har været en stor succes og givet spejderbevægelsen et nyt pust og en masse god reklame i aviser og fjernsyn.

Smutter omkring bålet.

Der findes spejdere i utrolig mange lande, med det enkelte lands særpræg og kultur. Til de store lejre bliver repræsentanter for udenlandske spejdere inviteret til at deltage, ligesom danske spejdere også kan deltage i andre landes lejre. Piger fra Bedsted har således deltaget i forskellige lejre i Europa og Afrika.

Igennem årene har mange børn været spejder i Bedsted i kortere eller længere tid. Da der var flest pigespejdere var der godt 100

Lejrarbejde.

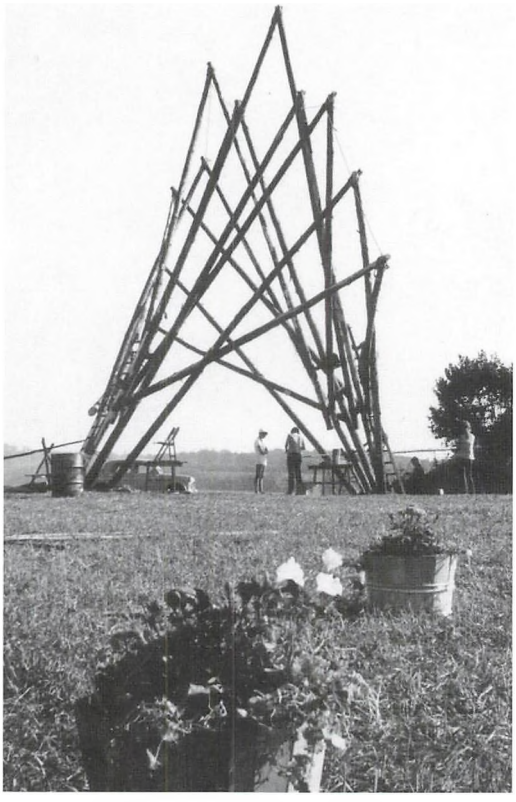

Indgangsportal fra en landslejr.

Pigerne på hjemmelavet tømmerflåde.

Oversigt over teltlejren på en landslejr.

Spejdere fra andre lande.

medlemmer fordelt på flok og trop. Men det faldende børnetal og en delvis tilflytning til byerne har forårsaget, at de grønne pigespejdere ikke længere findes i Bedsted. Piger, der ønsker at blive spejder, indmeldes i dag hos KFUM Spejderne.

Gennem de 50 år har mange ledere virket i spejderarbejdet og lagt mange frivillige timer i arbejdet. Det gælder både de unge patruljeførere og de lidt ældre førere. En lederudvikling, som har været en personlig glæde, og som ofte har haft indflydelse på valg af uddannelse og job. Gamle spejdere omtaler gerne deres spejdertid som tiden med de spændende oplevelser, det gode kammeratskab, man lærte at tage ansvar, det var bare noget særligt.

KFUK Spejderne gav mange piger fundamentale værdier.

HUMA – en virksom del af Sydthy i 80 år

Af Jens. F Munksgaard, Boddum

Normalt skal der være kapital, adgang til kvalificeret arbejdskraft og lave transport- og produktionsomkostninger for, at en virksomhed kan starte.

Carl Thøgersen havde 12,85 kr. Han og Gerda var ene to om at begynde i april 1939; og så skulle han helt til København for at finde det, han ville handle med: Brugte møbler. Men han ville det, han kunne: Han kunne handle. Og i løbet af nogle år fandt han det, han skulle handle mest med: Madrasser. HUMA blev skabt af vilje, handelstalent, held samt dygtige og engagerede medarbejdere.

Der var en stemning af stolthed omkring HUMA. "Det er jo min fabrik!" siger Sonja, der blev tillidsmand i 1991 og stadig er det efter 46 års ansættelse. "Her har hersket orden og redelighed. Og både Carl Thøgersen, Hans Oluf og Niels Erik holdt ord!" I dag er der 155 ansatte, og der produceres 1.200 springmadrasser, 1.200 boksmadrasser, 900 topmadrasser og 40 elevationsenge hver arbejdsdag på fabrikken Hilding Anders.

"Hønsehuset" vest for Hurups bygrænse.

Det begyndte småt med møbler – men med stor vilje!

Carl Thøgersen blev født i Vestervig 1914. Som ung blev han udlært slagter og slog sig ned i Ydby, hvor han åbnede en forretning. Han blev viet til Gerda i Vestervig kirke 20. oktober 1935. To år efter blev de enige om at opgive slagterforretningen, som blev realiseret med et samlet overskud på 12,85 kr.

Med den kapital og med fælles vilje til at handle indrettede de et møbeludsalg lige vest for Hurups daværende bygrænse i et tidligere hønseri, som i familien altid siden er omtalt som hønsehuset. Carl og Gerda drog til København, hvor de købte brugte og nyere møbler, som blev transporteret med Statsbanerne til Hurup, hvorfra møblerne solgtes til thyboerne.

Carl og Gerda på indkøb i København i 1943.

Allerede i begyndelse af krigen ansatte Carl Thøgersen en møbelpolstrer, som ud over at gøre møbler i stand producerede træuldsmadrasser, som kunne sælges for 3,85 kr. pr. stk. 15. februar 1945 flyttedes lager og produktion ind i ejendommen i Vestergade (i dag Bredgade 187 - revet ned i august 2019).

"Hurup Møbellager" stod der over indgangen til virksomheden. Den første fabriksbygning blev bygget i 1946 til 1947. Her produceredes møbler af alle slags. I familiens scrapbøger er der billeder af polstermøbler, dækketøjsskabe, rygeborde, kakkelborde, soveværelser, spisestuer og skriveborde. Med tiden blev træuld skiftet ud med krøluld, som blev lavet på opkradsningsmaskiner, og så kom der gang i fabrikation af krøluldsmadrasser. Samtidig lavedes vat i større og større mængder. Vat til polstermøbler, vat til dynetæpper og andre formål. I 1955 er der syv mand ansat, og der stiles efter endnu to.

Carl Thøgersen er kommet i gang. Men ikke uden vanskeligheder. Andre fabrikanter i samme branche forsøger at få deres leverandører til at undlade at levere til Carl Thøgersen. De går så vidt, at de truer med at boykotte dem, hvis de handler med thyboen. Men så begynder Carl Thøgersen at importere råvarer fra udlandet. I løbet af få år importerer han fra Italien, Vesttyskland, Frankrig, Portugal, Japan, Kina og Indien.

Møbellageret ændres med tiden til en madrasfabrik. Vatproduktionen stiger. Karterimaskiner arbejder hårdt. Krøluldsmadrasser produceres i døgndrift i sidste halvdel af 1950-erne.

Byggeri, maskiner og brande

Der bygges til, så vatproduktionen kan adskilles fra andet. Der ansættes flere folk. Der sælges stadig gulvtæpper, vatdyner og møbler. Men så sker den første katastrofe. 27. maj 1959 antændte en gnist fra en karteri-maskine det lette vat, og hele fabrikationen blev sat i stå. Maskiner blev ødelagt, og alt skulle startes forfra. Carl Thøgersen måtte spørge sig selv: "Skal jeg fortsætte?" Svaret blev et klart JA.

Selvom en storm væltede den næsten genopbyggede hal efter den store brand, mistede han ikke modet. Nye haller blev opført. Nye maskiner blev indkøbt. Forsikringssummerne slog ikke til, men virksomheden blev moderniseret, og der kunne ansættes flere folk.

Nu skulle der vekselstrøm til.

Det blev til store beslutninger i Hurup Elværk, hvor en ekstraordinær generalforsamling besluttede at skaffe vekselstrøm til HUMA og et par andre større virksomheder. De nye maskiner gjorde det muligt at producere madrasser, soveposer og vattæpper i stor stil. "En eksplosionsagtig brand" (overskrift i avisen) i 1961 standses af hurtige medarbejdere, fordi den nye produktionshal levede op til brandmyndighedernes krav. Brandårsagen fastslås til at være den samme som ved den store brand to år før: En metaltråd som i rivemaskinen lavede gnister i den opkradsede krøluld. Men denne gang blev branden slukket.

Stoffer med inspirerende mønstre importeres fra mange lande, bl.a. Kina, Skotland, Japan, Frankrig og Italien. Avisen skriver i en overskrift: Fabrik i Hurup drukner i ordrer.

Samtidig kan HUMA nu meddele, at det "revolutionerende franske fyld RHOVYL er varmere end uld og porøs". Huden kan ånde gennem det nye materiale, som er mølafvisende, vandafvisende og støvsikkert, og så kan det ikke brænde. På Dansk Textil messe kan publikum se den store HUMA-udstilling af soveposer, vattæpper og HUMA-RHOVYL dyner "stoppet med fordele".

Det går stærkt i 1962. Der beskæftiges 40 personer, som producerer 100 madrasser om dagen. Carl Thøgersen har en landsdækkende reklamekampagne i gang. Han udtaler til Thisted Dagblad i september 1962: "Ved den lejlighed blev jeg klar over, at det betaler sig at avertere, naar man vel at mærke er villig til at investere nok i reklamen. Jeg kunne mærke resultaterne få dage efter i form af en ordretilgang, jeg aldrig havde drømt om. Naar den nye fabrik *(red.: som er under opførelse)* er færdig, skal vi i gang med fabrikation af springmadrasser, og vi skal foruden den nye bygning have en mængde specialmaskiner. De er ikke billige, men de er nødvendige, naar fabrikationen skal

være rationel nok, og det skal den være, hvis man vil være med i konkurrencen".

Det store spring – til springmadrassen

I 1963 kan springmadrassen præsenteres på den store udstilling TEXFAIR, hvor blandt andre prinsesse Benedikte besøger HUMA's stand. Fra starten sælges springmadrasser i tre kvaliteter: HUMA special, HUMA super og HUMA eksportdesign.

En springmadras er en fjederbund med en masse udenom. Netop i 1963 kan et nyt materiale hjælpe på vej: polyether, som kan formes og klippes i alle faconer, så det kan være med til at gøre springmadrassen blød og smidig.

Næste generation er allerede i gang, og i 1963, da Hans Oluf Thøgersen er 23 år, er han leder af produktionen i virksomheden. Carl Thøgersen siger til en avis i 1963 om sin virksomhed: "Recepten er enkel. Vigtigst er kvalitet og udvalg. De to ting skal være til stede allerede, naar brødet slaas op. Herefter kommer medarbejdernes dygtighed og interesse i foretagenets trivsel. Tredje punkt er heldet. .... På Huma er vi begunstiget med folk, der ikke gør et stort nummer af noget som helst. De gør tingene, og de tænker selv".

I de før omtalte scrapbøger er der i 1963 jule- og nytårshilsner fra adskillige forretningsforbindelser i Danmark foruden i England, Frankrig, Tyskland, Italien, Indien, Belgien, Spanien og Portugal. Carl og Gerda Thøgersen har skabt en virksomhed i Thy ved at skabe trofasthed, tillid og medejer-fornemmelse blandt medarbejderne og ved at være åbne over for verden.

Carl Thøgersen og Hans Oluf ved skrivebordet på kontoret i Bredgade i 1964.

Ved virksomhedens 25-års jubilæum i 1964 gentager Carl Thøgersen: "Det vigtigste er kvalitet og udvalg. Dernæst kommer medarbejdernes dygtighed og interesse. Og så kommer heldet!" Af HUMA's prisliste fremgår det, at der nu sælges springmadrasser i forskellige kvaliteter, krøluldsmadrasser, polyethermadrasser, rullemadrasser, polyether-hynder og -ryghynder, sengebunde, topmadrasser, dyner, puder,

En madras er en bund af fjedre med forskelligt stof uden om. I dag præsenteres det således.

sengetæpper, soveposer samt tæpper i forskellige materialer. I salgsbrochurerne understreges, at priserne er populære, og at HUMA udelukkende arbejder med nye, rene råvarer. Handelsmanden har nu virkelig noget at handle med. Og hans virksomhed omsætter for millioner. I 1967 kan HUMA kalde sig Danmarks største madrasfabrik med 100 ansatte. Der er 10.000 m^2 under tag på grunden mellem Bredgade og Ny Refsvej, og der produceres 2.000 madrasser om ugen foruden tæpper og soveposer. Hele produktionen afsættes i Danmark. Personalet rundede 100 i antal i 1967. Siden er produktionen steget betragteligt, mens antallet af medarbejdere aldrig blev mere end 200. Ergo: Hver medarbejder fik uddannelse og maskiner til at producere mere og mere.

Carl Thøgersen

Carl Thøgersen omtales i det ene avisudklip efter det andet som en person, der ikke ville rose sig selv. Han var derimod altid parat til at omtale sine medarbejderes dygtighed og loyalitet positivt. Ved arbejdet med at samle HUMA's historie har jeg opsøgt mennesker, der har kendt Carl Thøgersen. De fortæller, at han var en meget stædig mand, der altid holdt ord. Han var afholdt i sin virksomhed, og han gav sine folk ansvar. Og ingen var i tvivl om, at Gerda Thøgersen levede med i det hele sammen med sin mand. Et sted udtaler hun selv: "Jeg var med i det hele!"

Der synes at have været nogle gentagne standpunkter hos Carl Thøgersen: "Jeg er handelsmand – en handelsmand skal have noget at handle med. Det fører til fabrikation, som skal være præget af kvalitet og stort udvalg.

En mand er en mand, og et ord er et ord.

Aldrig bruge det hele af den krone, du har tjent!"

Bredgade

Jeg besøgte fabrikslokalerne bag den gamle kontorbygning i Bredgade i maj i år. Minna Thøgersen og Knud Larsen viste rundt. Det blev til en fortælling om byggeri og anskaf-

Seniordirektør Knud Larsen og tidl. ejer Minna Thøgersen i showroomet i de gamle fabrikslokaler i Bredgade.

felse af maskiner. "Her stod den første kartemaskine, som blev sat op fire år før den første brand!". "Her sad alle syerskerne, som fik besøg af Carl hver eneste dag. Han fulgte med i alt; og alle holdt af, at han gik forbi og hilste!" Minna Thøgersen fortæller: "Nu går vi ind i den del, hvor lageret var. Her var krøluldsmadrasser, tæpper, dyner og puder.

Der skulle altid være fyldt op på lageret, så kunderne kunne få deres varer inden for tre dage! Nu er her showroom, hvor sælgere fra fabrikkens største kunder kan komme for at se produkterne".

Minna Thøgersen blev ansat i administrationen i 1993. Knud Larsen begyndte i 1962 som arbejdsdreng og blev efter soldatertiden ansat på lageret. Han blev senere logistikchef, direktør og er endnu i dag ansat – nu som seniordirektør med kontrakt til efteråret 2019 og primært som kontaktmand til virksomhedens store kunder. Der blev bygget til igen og igen mellem Bredgade og Ny Refsvej. Den ene hal efter den anden. I dag er der lager og showroom i de gamle bygninger, så der kører endnu den dag i dag store lastbiler mellem Fabriksvej og Bredgade. Nu står der bare ikke HUMA på bilerne, men HILDING ANDERS.

Vat

Minna Thøgersen og Knud Larsen fortæller om, at der skal bruges vat i dyner og møbler. Det kan købes, men det kan også produceres af en selv. Derfor købte Carl Thøgersen i 1969 De Forenede Vatfabrikker i Herlev. Så nu blev der lavet vat til HUMA, til mange andre fabrikker i Danmark, og der blev lavet vat til husholdningsbrug i hele landet. "Byggeri af en selvstændig hal på 2.500 m² til vatproduktion finder sted ved

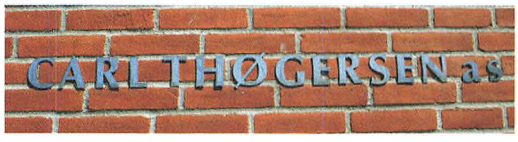

egenfinansiering uden egnsudviklingsstøtte af nogen art", stod der i avisen i efteråret 1969. Nu var der 110 ansatte på HUMA, og der var 15.000 m² under tag.

I 1970 dannedes Carl Thøgersen A/S. Navnet står stadig på væggen ved indgangen til den store fabrik på Fabriksvej, skønt HILDING ANDERS har købt Carl Thøgersen A/S.

Og så ville Carl gerne selv kunne lave fjedre til alle de madrasser. I 12 år havde Carl Thøgersen købt madrasfjedre i udlandet, men han ville gerne selv. Så han lavede en fjederfabrik i 1974. Og den kom til at betyde meget i årene fremover.

LAMA

Engang var der en direktør fra madrasfabrikken LAMA ved Lyngby, der sagde til Carl Thøgersen: "LAMA bli'r aldrig din!" Men når man blader fremad i scrapbogen, ser man i år 1977 store røde bogstaver: MEN NU ER DEN MIN. Alle medarbejdere på LAMA blev opsagt, og maskiner og produktion blev installeret i Hurup; produktionen kunne øges med 40%.

Da familieaktieselskabet bliver stiftet i 1970 har Hans Oluf Thøgersen arbejdet i firmaet i 14 år og Niels Erik Thøgersen i et år. Carl Thøgersen har udtænkt en plan for fremtiden. Sønnerne skulle overtage virksomheden, så den kunne fortsætte som familieaktieselskab, ledet af mennesker, der havde øje for medarbejdernes tilknytning til virksomheden.

Gennem alle årene var Carl Thøgersen en skarp indkøber. Han rationaliserede og gjorde arbejdsgangene mere effektive. Hele tiden med sans for, hvordan markedet udviklede sig.

Hans Oluf Thøgersen og Niels Erik Thøgersen

Carl og Gerda Thøgersen havde fem børn. Det blev de to sønner, der overtog henholdsvis administration og produktion, og i 1984 købte de virksomheden.

22. januar 1982 blev virksomhedens vatfabrik ramt af en storbrand. Avisen skriver: Eksplosionsbrand på "Huma" i formiddag. Ikke bare fabrikshallen på 3.600 m² er stærkt brandhærget, men også dyre specialmaskiner blev mere eller mindre ødelagt. Et par dage senere kunne kriminalpolitiets teknikere fastslå, at branden var opstået i en tørreovn, der var blevet overophedet". Nu var det Hans Oluf, der var talsmand

Hans Oluf og Niels Erik ved indgangen til kontoret i Bredgade. SENGEUDSTYR FOR SUND SØVN blev det slogan, som fulgte med fremover. Foto: Thisted Dagblad - med tilladelse fra Lokalhistorisk Arkiv.

til offentligheden. Han sagde til avisen: "Vi skal ud på markedet og finde nye råvarer, alt, hvad vi havde, brænder i dag". Og så var det Hans Oluf Thøgersens tur til at overveje, om de skulle løbe fra det hele, eller om de skulle begynde genopbygningen straks. Han valgte det samme som sin far 23 år tidligere. Der skulle bygges nyt! Efter branden købte Carl Thøgersen A/S de bygninger, som Kreditforeningen havde måttet overtage ved en tvangsauktion efter "Sydthy Boliginventar" i Ettrup. Her blev plads efter branden, og siden kunne der påbegyndes produktion af boksmadrasser i Ettrup.

Carl Thøgersen bliver 70 år den 30. september 1984. Virksomheden har 130 ansatte. Der er sket meget, siden han og Gerda tog til København for at købe brugte møbler. "Gerda passede "hønsehuset"", siger Carl i et fødselsdagsinterview i avisen, "mens jeg i ny og næ tog til Aalborg og købte en bilfuld møbler".

"Hvorfor gik det så godt?" spørger k.h. fra avisen. Carl Thøgersen har ikke noget færdigsyet svar, men dvæler endnu en gang ved det med en krone og dens skæbne i indehaverens hænder (– ikke bruge hele den krone, du har tjent!) "Og så er det nok en god ting, hvis mennesker kan undgå at blive svimle af at tjene mange penge".

Samtidigt nævner avisen til slut i interviewet, at Carl Thøgersen ikke er meget for store armbevægelser og nødig omgiver sig med nogen form for offentlighed.

Fødselsdagsinterviewet slutter således: Det er dog sket, at han har bøjet sig, som da Sydthy Erhvervsforening i 1980 hængte æresslipset om halsen på ham. Da var Thøgersen klædeligt glad, så heller ikke evnen til at føle har han sat til i mange års travlt erhvervsliv.

I 1984 var det på plads, at de to sønner skulle overtage virksomheden.

Carl Thøgersen døde 5. april 1985 og blev begravet på Hurup Kirkegård. Gerda Thøgersen døde 31. oktober 1996.

I 1989 kunne virksomheden fejre 50-års ju-

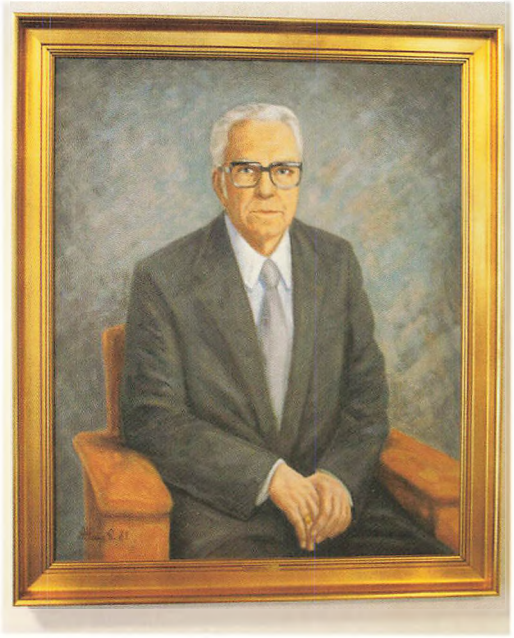

Ved 50-års jubilæet i 1989 forærede personalet et maleri af Carl Thøgersen til virksomheden. Billedet hænger indenfor hovedindgangen på fabrikken i dag.

bilæum. Da var generationsskiftet for længst gennemført.

Fabriksvej

Mange i Hurup kan den dag i dag huske HUMA's gule biler.

Jeg kom til Hurup i 1990 og husker 1990-erne som en tid, hvor der næsten konstant blev kørt i gule biler mellem Fabriksvej og fabrikken

Den lille varevogn fotograferet ved HUMA's 50-års jubilæum i 1989.

med indkørsel fra Ny Refsvej. På de gule biler står der med store bogstaver: HUMA springmadrasser for sund søvn. Den ene bil var en lille beskeden varebil; i den sad direktøren for Hurups største virksomhed.

Hans Oluf Thøgersen var på farten dag ud og dag ind mellem Fabriksvej, hvor der blev bygget år efter år, og virksomheden mellem Bredgade og Ny Refsvej. Det var en særlig oplevelse at komme ind på kontoret ved Bredgade. Et meget stort skrivebord fyldte i et lille lokale. Bag ved var der en stue med læder-møbler fra en tid, som jeg ikke troede fandtes mere. Herfra blev virksomheden ledet. De gule biler var i den grad en del af Hurups bybillede, at en tilflytter ikke kunne undgå at lægge mærke til dem. Og når jeg mødte folk, der arbejdede på HUMA, mærkede jeg en stolthed over det, de var med i.

Bygning efter bygning blev rejst på Fabriksvej. I 1988 en hal på 2.500 m². Senere bl.a. efter store ordrer fra JYSK endnu en hal og endnu en. Mere og mere produktion blev flyttet, og Bredgade og Ettrup blev efterhånden til lager. Nu præsenteres virksomheden under mærket: HUMA / LAMA for sund søvn.

I 1988 eksporteres til fem lande i Europa. I 1991 begynder eksporten til Østtyskland. Da er virksomheden ejer af 20.000 m² under tag på Fabriksvej. Mellem Bredgade og Ny Refsvej er der 28.000 m² under tag. JYSK SENGETØJS-LAGER har været kunde hos HUMA siden 1981, og med tiden vokser leverancerne dertil, så JYSK blev og er stadig en af de største kunder.

I en samtale i 1990-erne spurgte jeg Hans Oluf Thøgersen om, hvad han tænkte mest på efter en lang arbejdsdag i virksomheden. Svaret var klart, men sagt stille og med vægt: "Jeg har altid det i tankerne, at jeg har ansvar for, at medarbejderne har en god arbejdsplads i dag og i den kommende tid".

Fritid blev det også til. Hans Oluf og Minna Thøgersen var til stor hjælp ved bygning af Sydthy Rideklubs ridehal. Døtrene var ivrige ryttere, og Hans Oluf kunne man ofte træffe med skovl eller greb i hånden i stalden blandt hestene.

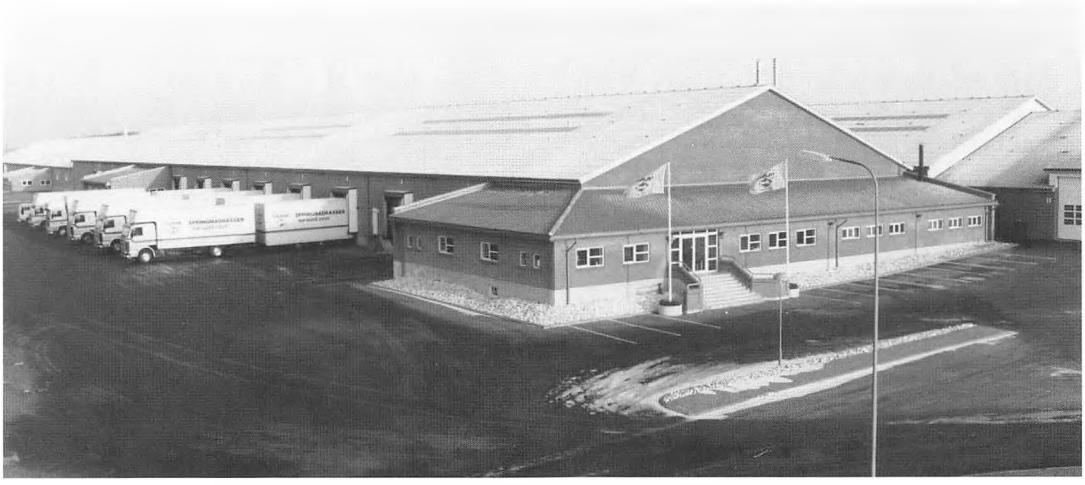

På Fabriksvej blev det til flere udbygninger gennem 1990-erne.

I 1993 tildeles den nye ledelse "Sydthy-slipset". Slipset overrækkes af formanden for Erhvervsforeningen i Sydthy, bankdirektør Poul Erik Mortensen, som en anerkendelse for energisk virke til gavn for egnen.

Hans Oluf Thøgersen og Niels Erik Thøgersen deler ledelsen imellem sig således, at Hans Oluf leder administrationen, og Niels Erik leder det tekniske. Der er konstant meget at tage stilling til. Da Niels Erik Thøgersen dør i 1994, bliver Hans Oluf eneejer af virksomheden. Han og Minna Thøgersen bliver mere og mere fælles om ledelsen. Minna Thøgersen siger i dag: "Der var ikke røde tal på bundlinjen et eneste år siden 1939. Der var jo altid unikke chefer i alle afdelinger, som var hamrende dygtige". Hans Oluf sagde engang: "Vi har en meget lille administration, og vi har altid meget kort afstand til medarbejderne". Flere år senere, da virksomheden igen var vokset, ændredes udtalelsen til at lyde: "Vi har en meget effektiv administration!"

Carl Thøgersen karakteriseredes som en dygtig købmand, som krævede, at alt skulle være i orden, både når han selv købte ind, og når han solgte. "Han kunne være hård i filten", lyder det fra en mangeårig medarbejder. Og Hans Oluf Thøgersen får samme karakteristik: "Hans købmandskab, faglighed og medinddragende ledelse er legendarisk i virksomheden!"

To brødre binder slips i 1993.
Foto: Klaus Madsen, Thisted Dagblad
- med tilladelse fra Lokalhistorisk Arkiv

I juni var jeg på besøg i fabrikshallerne på Fabriksvej

Poul Erik og Sonja husker begge Carl Thøgersen. **Sonja fortæller:** "Han kom ud i fabrikken hver dag og snakkede med os alle. Snabby var med – hunden, som snusede til folks madpakker i taskerne. Det grinede vi af", siger Sonja. Hun arbejdede *"på Carl Thøgersen"*, som de sagde dengang i 1970-erne. Det var dengang, Carl Thøgersen overtog LAMA. "Carl Thøgersen kunne få noget ud af alting. I dag er der "en brug-og-smid-væk-kultur". Sådan var det ikke dengang. Vi var stolte af at arbejde for Carl Thøgersen og senere for Hans Oluf. Det var mennesker, som man var glade for at have

arbejdet for. HUMA eksisterede så at sige "i os" eller "i Carl Thøgersen".

Sonja blev tillidsmand i 1991 og senere fællestillidsrepræsentant. Hun fortæller, at der på HUMA altid har været betalt en god løn. Ikke mindst da man gik fra enkeltmands akkordløn til bonusløn, som fremmer samtale og samarbejde.

Arbejdet tilrettelægges i tre grupper: Springmadrasafdelingen, boksmadrasafdelingen og elevationssengeafdelingen.

"Vi gamle har en slags ejerskab til HUMA. Vi har taget firmaet til os. Det har de unge jo ikke", fortæller Sonja, mens vi går rundt på den moderne fabrik. "Du skal lige gå herinde på fortovet", anviser Sonja; og pludselig kan jeg godt se striberne i gulvet, som fortæller, at her skal jeg gå, for dér suser eldrevne gaffeltrucks forbi med madrasser pakket i tre til seks stk. pr. pakke. Der er meget højt til loftet, og hylderne rejser sig i mange meters højde. Der er renlighed og orden over det hele. Både der hvor boksmadrasser bliver samlet med stålfjedre i rammer, og der hvor springmadrasser bliver til af skummaterialer og posefjedre, som er stofovertrukne små fjedre, der ligger inde i madrasserne. De bliver efter en tur på tre – fire minutter gennem de delvist menneskebetjente og delvist robotbetjente maskiner presset sammen til ruller og pakket i plastic. Madrasser fylder meget i lastbiler, og derfor er det en fordel at rulle dem sammen og få det hele til at fylde så lidt som muligt.

"Det var flot at være med dengang, vi fik en europæisk pris for at have forbedret arbejdsmiljøet. Syerskerne havde et alt for højt sygefravær. Det blev ændret ved, at vi indførte hæve- sænkesybordene til syerskerne. Sygefraværet faldt fra 8-10 % til 1-2%", fortæller Sonja Jepsen. Anna Thøgersen var som direktør i Spanien for at modtage prisen fra "European Agency for Safety and Health at Work 2003".

Sonja Jepsen slutter sin rundvisning og si-

To ansatte med henholdsvis 43 års og 46 års ansættelse på "Carl Thøgersen", Poul Erik Risum Jensen og Sonja Jepsen.

Direktør Anna Thøgersen modtager europæisk pris for fremme af arbejdsmiljø i 2003.

ger: "Thøgersens har været nogle dejlige mennesker at arbejde for, og så er det jo også lidt ***min fabrik".***

Poul Erik Risum Jensen blev ansat som 18-årig i 1976. Han havde ikke nogen anden uddannelse end den, han fik på HUMA gennem årene. Han fortæller, at "hvis man selv mødte med åbenhed og ærlighed, så tog Thøgersen-familien godt imod. Jeg oplevede så at sige at blive en del af familien. Carl Thøgersen var købmand, og alt skulle være i orden – han kunne være hård i filten".

"Da vi var kommet så vidt, at vi gerne selv ville til at lave fjedre til madrasserne, tog Hans Oluf og Niels Erik til Schweiz. Den schweiziske fabrikant blev mødt med vores ønsker til fremstilling af madrasfjedre. "Det kan ikke lade sig gøre", sagde han. "Jamen Poul Erik siger, at det skal være sådan. Nu tager vi hjem, og så må I lave det på den måde". Så lavede de maskinen sådan, som den skulle laves, og vi kunne give os til at producere madrasfjedre i Hurup".

Jo, Niels Erik og Hans Oluf var inspirerende over for Poul Erik. "Det sætter du bare i gang!", sagde Hans Oluf. "Det oplevede jeg som en god evne for en leder!" Og så gik fjederfabrikationen i gang under Niels Eriks ledelse.

Senere blev Poul Erik mødt med tillid fra både Knud Larsen og Anna Thøgersen. Knud Larsen var også opdraget i Thøgersen-ånden.

HUMA LAMA bliver til HILDING ANDERS

HUMA står der på bilerne i mange år. Med tiden føjes LAMA til, så der står HUMA LAMA. Den dag i dag står der Carl Thøgersen A/S på

En af de nye lastbiler på vej mellem Bredgade og Fabriksvej.

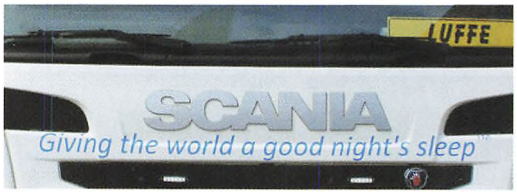

Chauffør Luffe kører internt mellem forskellige lagre i Sydthy, men også på København.

muren ved hovedtrappen til administrationen. Hans Oluf Thøgersen overvejede i 1999 sammen med døtrene Lise og Anna, om de eventuelt ville overtage virksomheden. Det ønskede de ikke. Derefter kom der gang i forhandlinger med Bengt Adolfsson som repræsentant for HILDING ANDERS i Sverige og Hans Oluf Thøgersen om virksomhedsoverdragelse. Så grunden til handelen var lagt, da Hans Oluf Thøgersen døde i december 2000. Minna Thøgersen blev direktør, men kort tid efter blev titlen givet videre til datteren Anna, der var direktør fra marts 2001 til august 2003. 40% af aktierne i Carl Thøgersen A/S blev købt af HILDING ANDERS i 2001 og de resterende 60% i 2002.

HILDING ANDERS

Fra personledet virksomhed til økonomistyret produktionskoncern.

Fabrikken fortsætter med Anna Thøgersen som direktør i den større koncern HILDING ANDERS, som har 24 fabrikker i Europa, og er en af de allerstørste i sengetøjsindustrien. Koncernen uddeler hvert år en pris til den virksomhed, der har klaret sig bedst. Således blev Carl Thøgersen A/S hædret med titlen "Company of the Year 2003". Også herhjemme bliver Anna Thøgersen hædret, idet hun får "Sydthy-slipset" i marts 2003.

"Posefjedre" er kernen i moderne springmadrasser.

Eksporten til Europa stiger, og på hjemmemarkedet er JYSK den største kunde, men Salling Group med BILKA er også en stor aftager.

I perioden 2007 til 2010 fusioneres Carl Thøgersen A/S og to andre fabrikker ind I HILDING ANDERS Danmark. Fra 2013 ledes driften af produktionen helt af HILDING ANDERS, hvor tre varemærker præsenteres: LAMA, Dunlopillo og JENSEN.

I dag er der 155 ansatte i Hurup, og der produceres 1.200 springmadrasser, 1.200 boksmadrasser, 900 topmadrasser og 40 elevationsenge hver arbejdsdag på fabrikken HILDING ANDERS.

Mange maskiner har overtaget løft og samling af produkter. I boksmadrasserne ligger der fjedre af stål. I springmadrasserne er der mindre stålfjedre – men mange flere, som er samlet i utallige små poser, der tilsammen danner indlægget i madrassen.

Yderst oplimes en ramme af skum, så lægges de sammenhængende posefjedre på plads. I en speciel maskine pakkes skum og fjedre ind i bolsteret. Derefter pakker automatiske robotter madrasserne ind i plastik. Så triller de på valser fra sted til sted for til sidst at blive presset sammen i ruller, som køres til lageret på en af de mange eldrevne gaffeltrucks, der suser gennem de store haller.

Der hersker orden og koncentration. Effektivitet og styring.

Hurupfabrikkens offentligt tilgængelige regnskab viser en omsætning i 2018 på 449 millioner kr.

Produktionstal og antal medarbejdere

Det er bemærkelsesværdigt, at antallet af medarbejdere siden 1979 ikke er steget voldsomt, mens produktionen er steget til mere end det tredobbelte.

Der er gennemført effektiviseringer og de seneste år automatiseringer, som øger produktionen. HILDING ANDERS i Hurup er derfor i dag optimeret væsentligt.

Skat af lønkroner

Af regnskabet for 1980 til 1981 fremgår det, at der er udbetalt 3 mill. kr. i løn. Af regnskabet for 1999 fremgår det, at der er udbetalt 9.8. mill. kr. i løn.

I 2018 er der udbetalt 66.4 mill. kr. i løn. Tidligere souschef i økonomisk forvaltning i Sydthy Kommune Tage Andersen siger om dette, at disse lønbeløb bidrager godt til den kommunale økonomi i form af skat. "Endvidere har butikker og andre virksomheder i kommunen indtægter i form af salg og tjenesteydelser til HUMA, og disse butikker og virksomheder betaler således også skat til kommunen. Alt i alt er der tale om et overordentligt godt og solidt firma, der er til stor gavn for lokalområdet".

Fusionen mellem Carl Thøgersen A/S og HILDING ANDERS har den betydning, at der nu er væsentlig sikkerhed for, at der fortsat er en sund virksomhed i Hurup.

HILDING ANDERS har mere end 20 fabrikker i hele Europa. Virksomheden i Hurup har i dag en aktiekapital på 250 millioner kr. og ejes nu af en amerikansk investeringsfond.

Årstal	1939	1955	1967	1979	1981	1989	2000	2010	2018
Antal medarbejdere	1	7	100	130	100	140	119	197	155
Antal madrasser	4 om dagen		2000 om ugen	Dagligt 700 madrasser	Dagligt 1.550 – 1.800 madrasser				Dagligt: 1.200 boksmadrasser, 1.200 springmadrasser, 40 elevationsenge og 900 topmadrasser

Fremtiden
Grundlaget for fremtidig drift skulle være på plads. Der er kapital, der er gode transportmuligheder, og der er dygtige medarbejdere. Og madrasser vil der altid være brug for..... Dét understreges yderligere af en klassiker i familien Thøgersens "fynd-ordbog": "Det bliver næppe umoderne at sove!"

Vi ligger, som vi har redt i Sydthy – på HUMA-madrasser. Det giver os en sund søvn, så vi kan holde os vågne om dagen!

De fleste oplysninger til overstående er hentet fra de scrapbøger, som er ført i Carl Thøgersen A/S om tiden fra 1939 til 2013. Adskillige avisudklip gengiver beretninger om og beretninger fra virksomheden. Hvor det har været muligt, er avisens navn nævnt. Men hvis avisens navn ikke altid er noteret, hvor jeg har angivet "avisen" som kilde. Hyppigt fra Thisted Amts Tidende og senere Thisted Dagblad samt Thylands Avis. Endvidere har jeg hentet oplysninger fra Niels Høys artikel om Carl Thøgersen A/S i "SYDTHY – glimt af kommunens historie" fra 2007.

Nordens Dronning og Den Jyske Høg

Af Jacob Oschlag, instruktør, Hørdum

I 1937 blev der fundet en panserhandske under arbejdet ved anlæggelse af en bro over Hvidbjerg Å. Ifølge Nationalmuseet var det en stor sjældenhed. Der var aldrig tidligere fundet noget lignende i Danmark.

En sådan handske måtte kunne fortælle en historie. Da man så opdagede, at der var en forbindelse fra Ørum til den danske kongeslægt ved, at Bo Høg, ejeren til Ørum i det 14. århundrede, havde overdraget hovedgården Ørum og 15 gårde i Thy til kong Valdemar Atterdag som straf for, at Bo Høg havde deltaget i de jyske stormænds oprør mod kongen, ja, så var der skabt en mulighed for, at Fyrspillene kunne få besøg af den hidtil fornemste person i skikkelse af Kong Valdemars datter: Nordens Dronning Margrete den I.

Hvert år er det forskelligt, og hvert år er det en ny udfordring. Brian Wind-Hansen har karakteriseret sit spil som "en historisk fortælling, der gør brug af fiktive elementer". Men for en skuespiller og en instruktør skelnes der ikke mellem det fiktive og det historiske. Der skal opstå en teaterfortælling, hvor alt er lige virkeligt, hvor den historiske Margrete den 1. og den fiktive Magnus Høg kan mødes i en virkelig kærlighedshistorie.

Vi følger de to personer gennem et helt liv, fra de to bliver født på samme dag, til Margrete dør 59 år senere på Flensborg Fjord. Det fortælles i 16 scener, der på én gang er fragmentariske og sammenhængende, på én gang del og helhed. De 2 ord har også været en slags overskrift for instruktionen.

Af Brian Wind-Hansen, dramatiker, Odense

Margrete den I.

Jeg har længe været fascineret af historien om Margrete den I og hendes liv og bedrifter og haft lyst til at dykke ned i hendes historie. Da jeg blev kontaktet af Fyrspillene med et ønske om en forestilling i anledning af Foreningen Nordens 100-års jubilæum, så tænkte jeg straks på Margrete, Nordens Dronning, som var med til at stifte det første nordiske fællesskab, Kalmarunionen.

Snart viste det sig også, at Margrete og hendes far, kong Valdemar Atterdag, var forbundet til Thy gennem den nordjyske og nu uddøde Høg-slægt. Her var altså en mulighed for at skabe en fortælling om både en lokal slægt fra Thy, om Margretes fascinerende liv og om en turbulent tid i middelalderen i Danmark og Norden.

Baseret på historisk materiale

Dette er en historisk fortælling, der gør brug af fiktive elementer. Stort set alle personer, steder og begivenheder, som optræder i stykket, er baseret på autentisk og historisk materiale. Af de gennemgående karakterer, er det kun Magnus Høg, der er fiktiv. Der er mange ubelyste huller i den danske middelalderhistorie, og der er meget, historikerne ikke ved, også om Margrete og begivenhederne i hendes tid. Jeg har selv udfyldt hullerne i stykket for at skabe et dramatisk værk med en tydelig handling. Hvad Margrete siger og gør skal ses som min tolkning af hende, baseret på hendes bedrifter og på de få eksisterende og bevarede historiske kilder.

Den sidste Høg og den skjulte skat

Der findes en sjov detalje om manden, som muligvis er den sidste mand i Høg-slægten. Han var barnebarn af den Bo Høg, der optræder i stykket, og hed også Bo Høg.

Om ham skrives der: »*at han blev slagen i en Krig og havde ingen Sønner, men Døtre; to af hans Døtre satte en stor Skat ned ved Tanderup i Thy i en Abildhave og er tidt ledt efter den; de have seet Tegn til, at den har været der.*« Hvem ved, måske ligger der stadig en skat begravet et sted i Thy?

Landboliv

ved Grethe Christensen, Hurup - (redigeret af Rita Christensen)

Min alder er snart ret fremskreden, men min hukommelse er heldigvis stadig så nogenlunde intakt. Derfor er der flere, der har opfordret mig til at fortælle om mit liv. Jeg har ikke været med til at tage de store beslutninger på verdensplan, men jeg har levet et liv på godt og ondt, og verden har jo i høj grad selv sørget for at ændre sig i de 91 år, jeg har været med. Måske har min lille fortælling ikke den helt store interesse, men jeg tror dog mine børn, børnebørn og nok også oldebørn, senere vil blive glade for at høre om mine mange år.

Min barndom

Mit navn er Margrethe Larsen Christensen, bliver kaldt Grethe. Jeg blev født den 29. august 1928 på Vilhelmsminde Mark. Min far hed Ole Bak Kristensen. Han var født i 1896 og døde i 1990. Min mor hed Ane Marie Bak Kristensen, født Tophus. Hun blev født i 1893 og døde i 1969. De er begge begravet på Ørum kirkegård.

Mine forældre Anne Marie og Ole Bak.

Vi var 3 søskende. Jens, der var født i 1924, Valdemar i 1925, og jeg selv i 1928. Valdemar flyttede som ung til Sjælland. Her bor han stadig på en mindre ejendom. Han er frisk og rask, og som 93-årig har han igen formået at kalke sin ejendom. Jens blev boende hjemme og døde i 1979. Jeg selv blev også i Thy og bor i dag i Hurup.

Min barndom var vel nok som de fleste andres på den tid. Vi boede på en mindre ejendom, som min far havde overtaget i forbindelse med udstykningen af proprietærgården Vilhelmsminde. Bygningerne blev opført af min farfar, Jens Kusk Kristensen, der var tømrer. Fra gården Vilhelmsminde var der udstykket i alt 9 parceller. Disse parceller blev udstykket så store, at sparsommelige familier skulle kunne leve af bruget. Vores sted, Vilhelmsmindevej 13, var på 7,3 ha. Området Vilhelmsminde blev således et sted, hvor mange unge familier slog sig ned, og en stor børneflok fik deres barndom her.

Vi fik tidligt pligter både ude og inde. For at få pengene til at slå til, var det en nødvendighed, at vi hjalp til. Men det skulle alle de mange børn, der boede på naboejendommene jo også, så det var en selvfølge, og ikke noget vi protesterede videre over.

Min bror Jens var anderledes. Jeg tror aldrig der blev stillet en diagnose, men hans utilregnelige måde at være på prægede ind imellem forholdene i vort hjem. Min mor var utrolig tålmodig over for Jens, og hun fik som regel tingene dysset ned, når Jens blev aggressiv. Men jeg har da ofte som lille pige gemt mig, indtil der igen var fred i huset. Hvis det var i dag, tror jeg, at Jens havde fået en bedre verden blandt

Mine forældre og os søskende med ægtefæller.

hans lige, men det blev aldrig nævnt, at Jens ikke skulle bo hjemme.

Som seksårig begyndte jeg i Ørum Skole i "æ bette klas". Jeg gik i skole hver tirsdag og fredag. Store klasse gik mandag, onsdag og torsdag. Vejen hertil var godt tre km, så det kunne være hårdt, men igen, det var ens for alle børn, og det kunne jo ikke være anderledes. Jeg kan dog huske, at når snevejret rasede, kom min far i "æ styv vogn" og fik os hjem. Jeg var glad for at gå i skole. Skrivning, regning og bibelhistorie var, hvad vi skulle have lært i de syv år, vi gik i Ørum Skole. Vores lærer hed N.C. Bundgaard, og særlig bibelhistorie var meget vigtig.

Brødremenigheden

Da vi nærmede os konfirmationsalderen, oplevede jeg en træls tid, for jeg var ikke døbt og skulle derfor ikke konfirmeres. Mine kammerater snakkede meget om konfirmationen og glædede sig til dagen. Der var særlig én fra klassen, der fik de andre med, og jeg blev i denne periode holdt udenfor/mobbet, og det var hårdt. Grunden til, at jeg ikke skulle konfirmeres, var, at vi ikke tilhørte folkekirken. Vi tilhørte en anden menighed, nemlig Brødremenigheden. Bevægelsen var opstået i Amerika og var bragt til Danmark i 1876 af en dansk udvandrer, der hed Christian Hope. Bevægelsen praktiserede voksendåb, der foregik ved fuld neddykning af kroppen, afholdenhed fra spiritus og forkastelse af militærtjeneste. Brødremenigheden opførte bl.a. et missionshus i Hørdum og i 1925 et nyt bedehus i Bedsted, der fik navnet Zion. Bygningen lå ved siden af tidligere Fiat i Bedsted og er nu nedrevet. Tilknytningen til denne menighed stammede fra min mors slægt. Vi var glade for at komme i Zion, hvor vi bl.a. gik i søndagsskole. Der blev taget hånd om hvert enkelt barn, og familierne, der var kom her, hjalp hinanden. Med tiden ophørte bevægelsen i Thy, og kun i København fortsatte den. I 1947 sluttede Den amerikanske

Brødremenigheds missionsprojekt i Skandinavien. Arbejdet blev dog i en vis grad videreført af den selvstændige frikirke, Christi Menighed med menigheder i København og Frederiksværk.

Vi tre søskende ønskede senere at blive døbt og konfirmeret. Vi henvendte os derfor til præsten i Svankjær, og den 1. juli 1945 blev vi alle 3 både døbt og konfirmeret i Ørum Kirke. Af kirkebogen kan jeg se, at vidnerne til min dåb og konfirmation var gårdejer Niels Hilligsøe og gårdejer Peter Pedersen, begge Handrup.

Ud og tjene

Mit højeste ønske var at blive sygeplejerske, men det kunne der ikke være tale om. Ikke mere skolegang, nej, jeg skulle ud at tjene, når skolen var slut, ligesom de fleste andre unge på den tid. Pigerne kom i huset og drengene på landet. Første plads som 14-årig var i Lodbjerg. Det var under krigen, og jeg længtes utroligt meget hjem. Jeg skulle hjælpe med alt i huset, og der var også 3 børn, der elskede at drille den nye pige. Jeg var ikke stor af vækst, og når jeg vaskede gulv og lå på knæ på gulvet, sad ungerne på min ryg. Jeg kunne ikke engang tillade mig at skælde ud. Kan også huske, at én af de første dage, jeg var ansat, kom konen i huset og smed en 12 punds torsk på køkkenbordet. "Bare gå i gang", sagde hun, "vi skal have kogt torsk til aften".

Efterfølgende havde jeg så flere forskellige pladser i Thy, bl.a. ved: Jacob Jacobsen, Krogsgaard, Villerup. Det var i 1947, og jeg kan huske, at det var en utrolig varm sommer. På gården var der flere karle og piger, og vi forstod at more os sammen, når det blev aften. En dag sagde en af karlene til en pige og mig: "I er dovne, jeg vil gerne se jer gå til Thisted, så kan I få 25 kr. af mig". Jeg var hurtig i replikken og svarede: "Ja, det kan vi da sagtens". Jeg fortrød det i samme sekund, som jeg sagde det, men vi begav os på gåben de 27 km til Thisted. Undervejs var vi inde på Koldbygård og få kaffe. Her boede noget familie til Jacob Jacobsen, men ellers klarede vi den lange tur uden forplejning. Undervejs var vi dog flere gange ved at fortryde, men ville ikke have det til at sidde på os, for vi ville garanteret blive drillet, hvis ikke vi nåede i mål. Så det var en slukøret karl, der måtte have pungen frem, da vi, godt nok med tog, kom tilbage til Bedsted.

Et andet sted, jeg tjente, var ved Maja og Niels Hilligsøe. Her var jeg i 1 ½ år. Jeg var 17 år, og en tid var konen i huset indlagt på sygehuset i 4 uger. Der var 3 børn og en stor husholdning, som jeg skulle klare. Jeg klarede det til alles tilfredshed og fik ros herfor. Det var en meget lærerig plads hos nogle venlige mennesker.

Gift og hverdag på landejendom

I 1949 var jeg til ungdomsgilde i Oksenbøl. Her møde jeg en ung flot soldat, Marius Fomsgaard Christensen, der var hjemme på orlov. Marius var født i 1927 i Harring, som søn af boelsmand Vilhelm Christensen og Thora Fomsgaard. Kort efter, at Marius blev født, flyttede

Bryllupsbillede 1951.

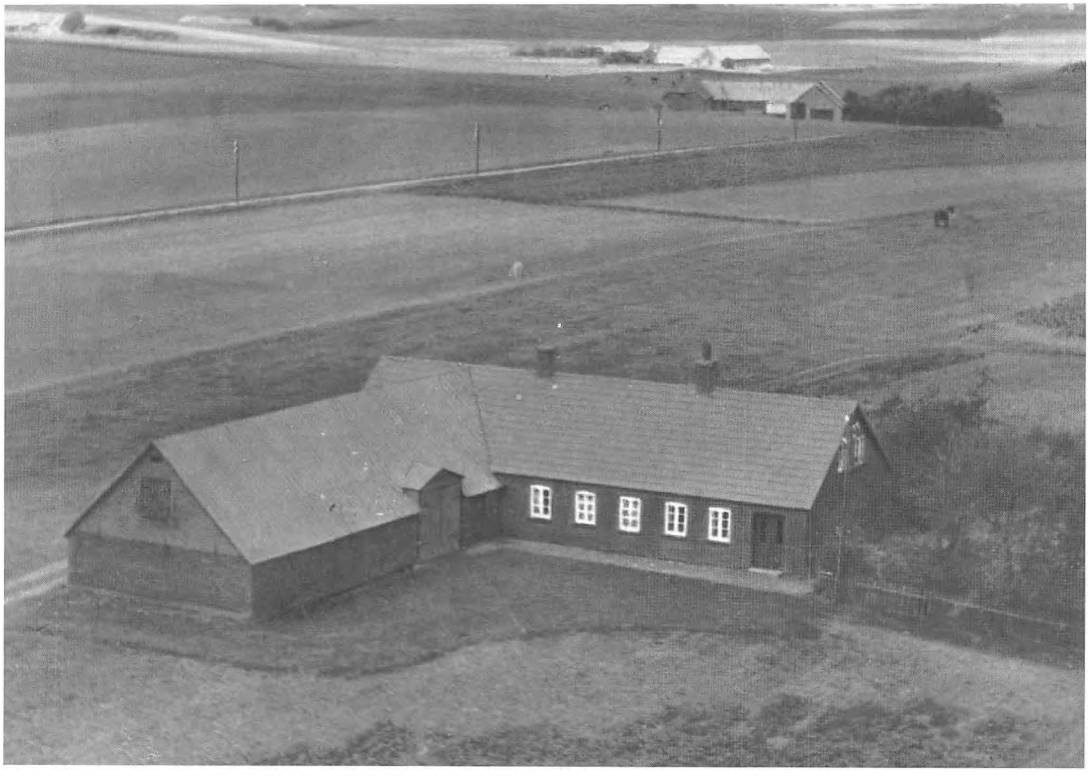

Ejendommen Adbølvej 5, som den så ud, da vi overtog den i 1951.

familien til Sønderhå et par år, men derefter bosatte de sig i Spolum, og her voksede Marius op.

Vi blev gift i Vestervig Kirke i 1951. Vestervig Kirke var nemlig Marius' kirke, og derfor blev det her i stedet for Ørum Kirke. Vort bryllup blev holdt i mit hjem i vognhuset, vi var 90 mennesker, og der var stor travlhed mange dage forinden. Kogekonen, Charlotte fra Ullerup, lavede den bedste mad. Selvfølgelig suppe, tarteletter, steg og is. Alt hjemmelavet helt fra bunden, og selvfølgelig skulle der afsluttes med blødt brød og mange slags småkager! Det hørte sig til.

Samme år, som vi blev gift, købte vi en ejendom i Adbøl, (Adbølvej 5), som blev vort hjem i mange år frem. Det var en meget slidsom periode, hvor pengene var små. Jeg kan huske, at da vi havde betalt den 1. termin i december måned i 1951, havde vi 90 øre tilbage. Heldigvis havde vi ønsket os penge i julegave, så vi klarede lige julen.

Men vi var unge og havde kræfterne, så det betød ikke noget, at vi måtte arbejde mange timer alle ugens dage.

Efterhånden fik vi en besætning på 8-10 køer, 5-6 søer og høns. Æggene blev leveret til Brugsen i Vestervig. Betalingen herfor blev modregnet, når vi fik leveret varer én gang om ugen. Forinden skulle vi aflevere en ordreseddel. Én af vore drenge cyklede rundt og samlede ordresedler ved vore naboer og afleverede dem i Brugsen dagen før. Næsten alle havde en bog i Brugsen, og så afregnede man ca. 1 gang om måneden.

De fleste af vore naboer var ældre folk, som vi havde et godt forhold til. Der blev af og til indbudt til "nabobøjl". For det meste blev der serveret hjemmebag, bestående af boller, hvedebrød, lagkage og småkager i lange baner. Alle kom så med deres kludesko under armen og drøftede, hvad der skete i nabolaget. Kvinderne havde som regel også håndarbejde med, for tiden skulle jo udnyttes til noget fornuftig.

Børn

Vi var så heldige af få 3 børn; Asbjørn i 1953, Esben i 1957 og John i 1959. Senere fik vi endnu en lille dreng, som desværre ikke var i stand til at leve.

Drengene gik i skole i Lindalsminde skole de første 4 år og så herefter i Vestervig Centralskole. Alle tre har skabt sig en god tilværelse, og jeg er efterfølgende blevet velsignet med 3 svigerdøtre, 8 børnebørn, 7 oldebørn og endnu 2 er på vej. Så det er en daglig glæde for mig med en stor og dejlig familie, der holder mig i gang og altid stiller op, når jeg har brug herfor.

En ny tid i Hurup

I 2003 overtog vores yngste søn, John ejendommen i Adbøl, og vi købte et parcelhus i Hurup. Marius og jeg fik nogle gode år i Hurup, selv om det var en stor omvæltning pludseligt at skulle bo i en by. Det havde vi aldrig prøvet før. Desværre blev Marius syg, og han døde den 28. april 2011, kort tid før vi kunne have fejret diamantbryllup. Marius er begravet på Hurup Kirkegård.

Familiebillede 1967 med vore 3 drenge.

Guldbryllup 2001.

Og så skulle jeg pludselig finde ud af at leve alene efter 60 år, hvor vi havde været to om alt. En stor omvæltning var det, men jeg har nok altid været ret udadvendt og god til at acceptere tingene, som de kom, og det har hjulpet mig.

Den 1. september 2019 skete der endnu en stor omvæltning i min dagligdag, idet jeg flyttede ind på plejehjemmet Åbakken i Hurup. Jeg måtte erkende, at selv om jeg havde modtaget god hjælp fra hjemmeplejen derhjemme, kunne jeg ikke blive ved med at klare dagligdagen. Jeg er nu i trygge omgivelser her, og selv om alting er meget nyt, føler jeg, at det er det rette for mig. Man må jo erkende sin alder og formåen. Det var så min lille fortælling om et langt og godt liv, som jeg er meget taknemmelig for.

Sommerudflugt til Han Herred
16.-6.-2019

Af Helge Thinggaard

Foreningens årlige bustur var atter orienteret mod det høje nord. Efter den obligatoriske morgensang nød deltagerne den medbragte kaffe og rundstykker udendørs ved **Nationalt testcenter for store vindmøller** i Østerild Klitplantage. I det nybyggede besøgscenter blev de flotte informative plancher intenst studeret. Særdeles aktuelt i forbindelse med det netop afholdte folketingsvalg, hvor netop klimaet var højt prioriteret! Lokaliteten er et forsøgsområde til at teste vindmøller på helt op til 250 m, og – efter den seneste udvidelse af kapaciteten – havvindmøller på 330 m. Østerild er et af de bedst egnede steder at teste store vindmøller i Danmark. Vigtigst af alt, så ligger testcentret tæt på kysten med masser af vind. For at teste de store vindmøller er der behov for en middel-vindhastighed på mindst 8 meter i sekundet i 100 m højde. Centret blev indviet i oktober 2012. En rapport fra begyndelsen af 2015 viste, at hverken fugle eller flagermus havde taget skade af opsætningen af de store møller. I nord- og sydenden af testområdet findes to 250 m høje sendemaster med lamper til at advare flyvemaskiner om de høje konstruktioner i området. Stedet er blevet en turistattraktion med årligt ca. 30.000 besøgende.

Næste destination var turens geologiske høj-

Der drikkes kaffe i Østerild Klitplantage.

depunkt **Bulbjerg.** Undervejs garneret med Willy Mardals store viden om stedets imponerende fugleliv. Den 47 meter høje kalkstensklint er hjemsted for en koloni af verdens almindeligste måge, riden. Den bygger rede på de små fremspring og gør Bulbjerg til Jyllands eneste fuglefjeld. Fra toppen er der en fantastisk udsigt, og i klart vejr er der frit udsyn fra Hanstholm i vest til Rubjerg Knude i nordøst. Nordsøstien passerer Bulbjerg, som derfor besøges af vandrere i stort antal. Bulbjergs strategiske beliggenhed betød, at området under besættelsen 1940-45 havde tyskernes bevågenhed. Straks efter den tyske besættelse 9. april 1940 overtog værnemagten kontrollen over hele Bulbjerg-området, hvor der efterhånden blev bygget pejlestation, kanonstilling, bunkere, barakker og tankspærringer. Desuden blev der udlagt miner for at hindre de allierede i at gøre landgang via Vejlerne. Lokalbefolkningen var forment adgang til Bulbjerg i samtlige fem år, medmindre man havde særligt ærinde. Mod slutningen af krigen blev badehotellet bortsprængt af tyskerne. Den store bunker yderst på Bulbjerg blev i 1996 åbnet for offentligheden, og her kan man dels nyde udsigten og dels se en plancheudstilling om natur og historie.

Der knytter sig mange folkesagn til Bulbjerg. Det siges, at Holger Danske sidder inde i bjerget og er parat til at træde til, hvis landet skulle komme i stor nød og fare. Øverst på klippen Skarreklit – som stod for sig selv ude i havet lidt vest for Bulbjerg, men væltede under en storm natten til 19. september 1978 – skulle Holger Danske have placeret en guldskål til at opbevare sine guldpenge i. I dag er der kun en lille stump tilbage af klippen, som enten har navn af fuglearten skarv eller af naturfænomenet kløfter (»skår« og »kløv«).

Vi nedsteg fra det høje plateau og kom virkelig ned på jorden igen, for den sidste del af strækningen mod fjordbyen Gjøl var afvandet område og fladt som en pandekage. Menuen på den gamle Gjøl Kro med takkede gavle var ikke pandekage, men flæsksteg. Den var noget forsinket, så der var god tid til at studere det omkringliggende havnemiljø. Den lidt sene madindtagelse skærpede appetitten, men forsinkelsen havde kroen kompenseret med, at der var rigelige mængder af den gode flæsksteg. Mange forbinder nok Gjøl med Hans Kirks roman: "Fiskerne". Kirks far stammede fra en fattig, indremissionsk fiskerfamilie ved Harboøre, mens moderen var grundtvigianer. Igennem opvæksten fik han derfor et indgående kendskab til den indremissionske tro, som han skildrer i "Fiskerne". Inspirationen til romanens personer fik han under et ophold på Gjøl Kro sommeren 1925, hvor han i en kortere periode hjalp sin farbror med fiskeriet og fulgtes med de indremissionske fiskere til møder i missionshuset. Det kom derfor som et chok og vakte harme, da Kirk udgav "Fiskerne" i 1928. Til dels kunne de indremissionske familier, der var blevet beskrevet, identificeres, og på adskillige punkter var romanen – mente man – alt for afvigende fra virkeligheden.

Plateauet på Bulbjerg.

Vi fortsatte turen til næste mål, **Aggersborg,** landets største vikingeborg, beliggende ved

Deltagere med Gjøl Kro i baggrunden.

Aggersund på Limfjordens nordlige side. Som medarrangør af turen var Willy Mardal godt forberedt og øste ud af sin store historiske viden om borgen. Anlægget er svært at datere, da der under det ligger en landsby med grubehuse og langhuse fra germansk jernalder. Men det er formentlig bygget nogenlunde samtidig med de andre trelleborge – højst sandsynligt omkring år 980, da Harald Blåtand og/eller Svend Tveskæg regerede landet. Borgen er bygget i løbet af 1-2 år og har kun været anvendt i omkring 5-20 år.

Sidste punkt på programmet var **Fjerritslev Bryggeri- og Egnsmuseum.** Et mindre museum med Nordeuropas bedst bevarede landbryggeri, hvor interiøret med de gamle kedler, kar, øltønder, aftapningsanlæg samt forskellige andre apparater og redskaber står – som om bryggerkarlene lige havde forladt stedet. Under vores besøg var de til lejligheden indkaldte dog særdeles nærværende med udskænkning af husets velsmagende øl i moderate portioner – et populært indslag på tærsklen til sidste etape af en vellykket udflugtsdag. En stor del af bryggerfamiliens private bolig er stadig intakt, så vi oplevede, hvordan en af byens bedrestillede familier boede med udsigt til det pulserende liv på gaden og i nærkontakt med det selskabs- og kulturliv, der ikke mindst udfoldede sig på kroen lige over for bryggeriet. Det var ren Matador! Sammen med bryggerimuseet er der et righoldigt egnsmuseum, som fortæller om dagligliv, foreningsliv, håndværk, fiskeri, sundhedsvæsen og meget andet i hele Fjerritslev-området mellem hav og fjord. Stedet kan anbefales som et godt stoppested for de mange thyboer, der af og til har Aalborg som endemål.

Fra museets arbejdsmark 2019

Af Jytte Nielsen, Museum Thy

Kallerupfundet

En af de sidste dage i februar måned i år blev der gjort et opsigtsvækkende fund i Kallerup Sogn. Museet var i gang med en arkæologisk prøvegravning forud for råstofudvinding og havde bedt detektorfører Peter Jensen om at afsøge marken for mulige flydele. Under 2. verdenskrig styrtede et engelsk Stirling bombefly nemlig ned på marken i Kallerup. Peter Jensen fandt flere mindre vragstumper fra flyet og troede også, at et nyt signal ville bidrage med endnu en flydel, men til sin store overraskelse var han stødt på signalet fra en kæmpestor økse af bronze, omkring 3000 år gammel. Ved den efterfølgende udgravning viste fundet sig også at indeholde en dobbelthovedet bronzefigur med en hornet hjelm samt to figurer med dobbelte hoveder forestillende heste. Et helt og aldeles fantastisk fund, og begejstringen hos museets arkæologer ville da heller ingen ende tage. Fundet blev taget op i en samlet jordklump og senere udgravet på bevaringsværkstedet på Moesgaard Museum. Nu befinder alle genstandene sig på Nationalmuseet i København med henblik på konservering. Fundet er i mellemtiden blevet erklæret for Danefæ, men Museum Thy har fået lovning på, at fundet kan komme tilbage til Thy, når en ny udstilling ser dagens lys i forbindelse med Nyt Thisted Museum. Fundet er enestående, og der findes ikke tilsvarende fund i Danmark. Genstandene er med stor sandsynlighed ble-

Bronzeøksen fra Kallerup.

vet brugt ved religiøse ceremonier i bronzealderen, idet afbildninger af lignende genstande findes på bl.a. de svenske helleristninger. Nyheden om fundet og dets unikke karakter gik verden rundt, så i nogle dage i marts måned fik Museum Thy henvendelser fra nær og fjern. Nu venter vi spændt på at gense øksen i konserveret tilstand på Danefæudstillingen i 2020. Peter Jensen modtog den 10. maj Erik Westerbys opmuntringslegat på Nationalmuseet. Så en tur med metaldetektoren kan afføde fund, som ingen troede længere ville være bevaret efter de mange tusinde år i den danske muld.

Jernaldergården på Heltborg Museum

Til stor glæde for mange, myldrede det igen af liv i Jernaldergården. Museets formidler Rune Tjørnild har startet en ny gruppe af frivillige, som hjælper med at levendegøre gården i juli måned og på udvalgte dage i årets løb. Gruppen mødes i vinterhalvåret til sysselaftener, hvor de dygtiggør sig i forskellige gamle håndværk og teknikker, men også nyder det sociale samvær. I løbet af de sidste par år er der også blevet fremstillet dragter til gruppens deltagere samt til skolebørn, som besøger jernaldergården for en dag. Endvidere er der påbegyndt et nyt værkstedshus på pladsen. Det bliver et stort halvtag, hvorunder der kan arbejdes med forskellige håndværk. I løbet af de næste par år skal husene i gården renoveres, idet de næsten 25 års brug har slidt på husene, ligesom stråtagene er blevet "lidt tynde". Museet oplever hver sommer, at det er uhyre populært at besøge jernaldergården. Specielt børnefamilier eller bedsteforældre med børnebørn er hyppige gæster og kan nemt tilbringe flere timer i "tidslommen", hvor ting går langsomt, der er tid til fordybelse, og hvor de frivillige og ansatte er klar til en god snak om fortidens levevis her i Thy.

Museet er meget taknemmelig for den indsats, som de frivillige udøver, og ud fra de mange positive tilkendegivelser fra de besøgende på museet, er det helt tydeligt at indsatsen også her værdsættes højt. Men der er stadig plads til flere frivillige, så har du tid og lyst til, så grib røret eller tastaturet!!

Jernaldergården i Heltborg.

Så er der serveret – jernaldermad.

Kirketekstiler og Birte Ohsten

Sommeren på Heltborg Museum har stået i kirketekstilernes tegn. I et samarbejde mellem provstierne i Nordthy, Sydthy og Mors og de tilhørende Distriktsforeninger af Menighedsråd lykkedes det at låne kirketekstiler fra mange af områdets kirker. Det drejede sig især om messehagler fra kirkerne. Liv Stange, som til daglig passer museets tekstilsamling, blev tilknyttet udstillingen som kurator, og med hendes store viden og kyndige færdigheder, blev der hentet messehagler rundt i kirkerne. Godt 30 messehagler blev udstillet, og det var et prægtigt skue, for kirketekstilerne er farverige og udført i gedigne materialer og med mange forskellige teknikker. Mønstre og figurer prydede messehaglerne og tilhørende fotografier af kirkerne viste tilhørsforholdet, så man kunne se den sammenhæng, tekstilerne var fremstillet til. I forbindelse med udstillingen var der en dag i hver uge i juli måned mulighed for at lære at strikke dåbsklude. I de seneste år er det blevet meget brugt, at dåbsbarnet får en strikket dåbsklud med hjem. Foruden dette tilbud var der også arrangeret to lørdage i august med workshops om broderi og tilhørende foredrag. Samarbejdet med provstier og menighedsråd forløb særdeles tilfredsstillende, og mange gæster fik sig en overraskende oplevelse og ny viden med sig hjem.

I en af de første dage i februar måned i år døde kunstneren Birte Ohsten, 84 år gammel. Hun flyttede til Thy, nærmere bestemt Nørhå, i 1969 – altså for 50 år siden. Siden flyttede hun til Stenbjerg, hvor hun blev den store fortolker af klitheden, dens former, vækster og farver. Faktisk skildrede hun hele Thy i løbet af de mange år, især i sine akvareller fandt mange motiver vej til papiret. I årenes løb har Birte Ohsten af flere omgange doneret værker til

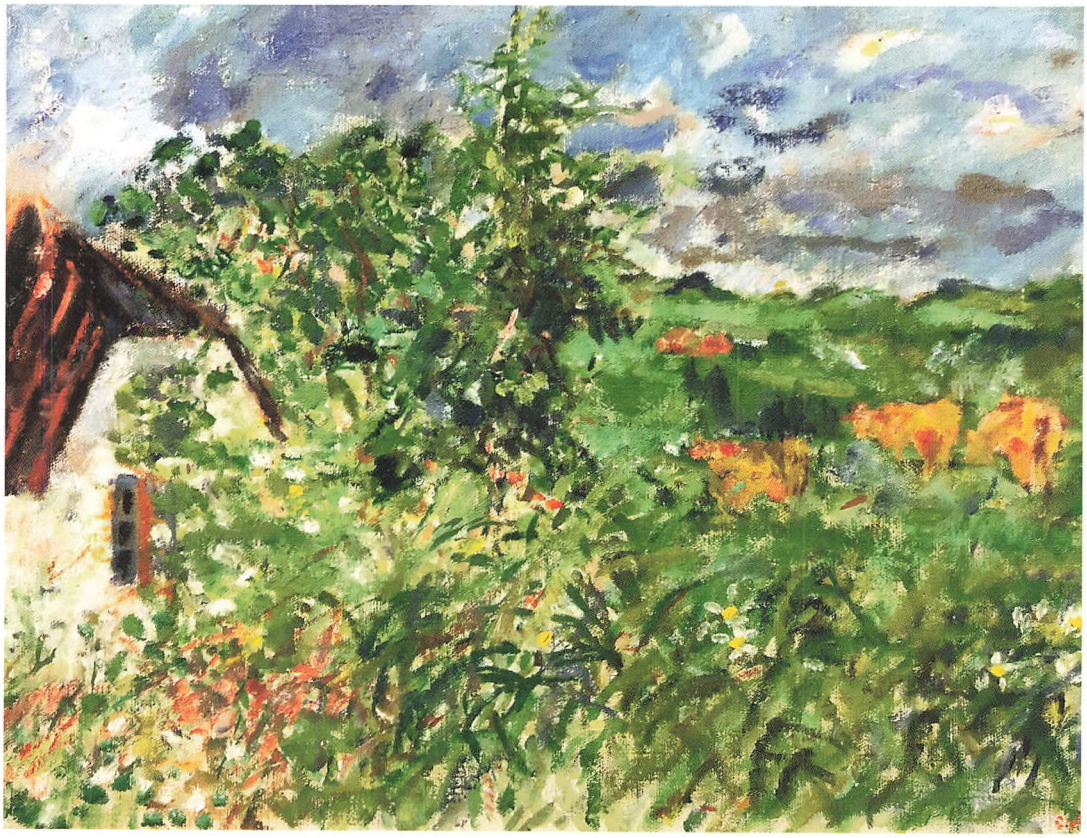

Birte Ohsten. Mit hus, Nørhå, Thy. Sommer 1972.

museet, og i sit testamente havde hun også betænkt Museum Thy med 35 oliemalerier og 30 akvareller.

Disse værker er i skrivende stund udstillet på Heltborg Museum, og i forbindelse med udstillingen har museet udgivet en bog med et udvalg af hendes akvareller fra Thy.

Birte Ohsten gjorde ikke stort væsen af sig, men gennem sin kunstneriske produktion har hun ydet et endog stort bidrag til formidlingen og forståelsen af området. Hendes værker hænger i rigtig mange hjem i Thy, fordi de fortæller historien om landet derude, og de i deres udtryk fortolker det kendte på en særlig måde. Foruden udstillingen på Heltborg Museum har der også været udstilling på det Ny Kastet i Thisted og på Galleri Arte i Lild Strand, så det er tydeligt at Thy værdsætter hendes kunst og vedholdende indsats i kunstens tjeneste i de mange år i Thy.

Nyt Thisted Museum og nyt magasin

Med en stor donation fra Aage og Johanne Louis-Hansens Fond kunne Museum Thy i dette forår erhverve ejendommen på Jernbanegade 11 i Thisted - på den modsatte side af gaden af det nuværende Thisted Museum. Planen er, at bygningen fremover skal rumme Thisted Museums udstillinger, og arbejdet med at skaffe penge dertil er påbegyndt. Det er håbet, at en ny udstilling kan være klar i løbet af de næste par år. I det nye museum vil tilgængelighedsforholdene være optimale, hvilket ikke er tilfældet i det nuværende Thisted Museum. Ligeledes vil der være betydelig mere plads og mulighed for at bruge moderne formidlingsmetoder samt give plads til brugerinddragende aktiviteter.

Museum Thys magasiner har også flytteplaner til nye lokaler i Thisted. I øjeblikket befinder museets store genstandssamling sig i Vang,

Inspiration og resultat

men her er forholdene ikke tidssvarende. Nu forestår et stort arbejde med at gennemgå hele samlingen før en flytning. Dette arbejde forventes også at tage 2 - 3 år, men så vil genstandene også være sikrede for mange år. Et nyt magasin vil være klimastyret, og genstande vil blive kompaktmagasineret i store rullemagasiner, og derved også bedre beskyttet mod støv og snavs, som ikke helt kan undgås. Magasinerne blev flyttet til Vang for 30 år siden fra lokaler I Smithsons gamle tekstilfabrik på Munkevej i Thisted.

Ting fra Thy

Ting fra Thy er titlen på den måske sidste særudstilling på det nuværende Thisted Museum. Det er en meget seværdig udstilling, som er lavet med bidrag fra områdets borgere. Museet har bedt 25 "thyboere" om hver at udvælge en genstand fra museets magasin, som de mener "signaler" Thy. Det er der kommet en mangfoldig og spændende udstilling ud af. Alt fra oldsager, malerier, redskaber og tekstiler har fundet vej fra magasinet i Vang til Jernbanegade i Thisted. Hver borger har også skrevet en tekst om valget af genstand, og museets medarbejdere har tilsvarende udvalgt genstande, samt beskrevet arbejdet med at udvælge ting til fremtidig bevaring. En proces, som også har ændret sig i de forløbne snart 115 år fra museets start til i dag. I udstillingen kan man som gæst også være med til at foreslå, hvilke ting fra nutiden, som skal bevares for eftertiden. Jeg kan kun opfordre til at slå vejen forbi Thisted Museum og se udstillingen Ting fra Thy.

Endnu et år er gået, og set i bakspejlet har det også været et spændende år ligesom de foregående. Der er gjort spektakulære oldtidsfund, formidlet og publiceret på livet løs, udtænkt nye planer og løsninger men også udført meget "rugbrødsarbejde" i forbindelse med rutineopgaver. Museum Thy har meget kompe-

Nye og gamle kirketekstiler mødes.

tente medarbejdere, som udfører et stort og solidt arbejde for kulturarven i Thisted Kommune. Det er en fornøjelse at betragte deres engagement og passion for arbejdet. Ligeledes er det dejligt at se på de mange samarbejdsflader som museet og dets medarbejdere har rundt i området. Der skal her lyde en stor tak til brugere og borgere, som bidrager til det gode samarbejde. Kun i et frugtbart samarbejde kan vi værdsætte og bevare vores fælles kulturarv til gavn for os selv og de kommende generationer.

Ting fra Thy – hvad skal gemmes for eftertiden?

Egnshistorisk Forening for Sydthy

Af Henrik Eriksen

Generalforsamlingen i 2018 fandt sted den 21. november i dejlige rammer på Agger Badehotel – hotellet med klitter og Vesterhavet i baghaven, og som har eksisteret siden 1904. 70 medlemmer var mødt frem. Deltagerne kom fra et stort område – fra Nordthy til Holstebro. Dejligt med den store opbakning, når vi kalder! Forsamlingen valgte Tage Skovsted, Holstebro, til dirigent.

Formanden kunne under bestyrelsens beretning fortælle, at vores Facebook-gruppe **"Vi er også fra Sydthy"** stadig får nye medlemmer. Medlemsantallet er her i slutningen af september 2019 på 274 – tak! Der kommer heldigvis stadig små lokalhistoriske indslag fra medlemmerne. Foreningen bruger siden til at omtale arrangementer i vores regi. Medlemstallet i foreningen er på knap 600 og desværre nedadgående, selv om bestyrelsen ved forskellige arrangementer forsøger at tegne medlemmer. Nye kommer til, men desværre falder der også nogle fra. Aldersgennemsnittet i foreningen er stigende; vi mangler flere yngre medlemmer. Foreningen mangler også medlemmer, der på sigt kan overtage de arbejdsopgaver, der ligger i en bestyrelse samt i redaktionsudvalget. Vi har brug for, at alle arbejder for og reklamerer for vores forening. Formanden omtalte også det store arbejde, som redaktionsudvalget har med at indsamle og færdiggøre artikler til Sydthy Årbog. Vores årbog er foreningens flagskib. Til slut blev der rettet en stor tak til sognerepræsentanterne, der er foreningens "forlængede arme" rundt omkring i Thy.

Kassereren, Knud-Ole Henriksen, aflagde regnskab. Årets resultat viste et overskud på kr. 7.720,85. På valg til bestyrelsen var Willy Mardal, Sønderhå og Henrik Eriksen, Bedsted. De blev begge genvalgt uden modkandidater. Britta Nielsen, Vestervig modtog genvalg som 1. suppleant. Desuden var der genvalg til Elsebeth Nielsen, Vilsund, som revisor. Efter generalforsamlingen underholdt "Uggis trio" med sange samt små humoristiske fortællinger om personer/miljøer fra vores lokalområde. Aftenen sluttede med kaffe samt en præsentation af "Sydthy Årbog 2018"ved Jenny Kobberø, Bedsted.

På det efterfølgende bestyrelsesmøde konstituerede bestyrelsen sig. Henrik Eriksen, Bedsted, blev valgt til formand. Willy Mardal, Sønderhå, til næstformand og Rita Christensen, Bedsted, til sekretær. Øvrige medlemmer af bestyrelse: Ruth Thinggaard, Vestervig, Gitte Jensen, Agger. Knud-Ole Henriksen, Bedsted (uden for bestyrelse) blev genvalgt til kasserer.

Den 6. marts 2019 var Egnshistorisk Forening for Sydthy sammen med Hurup Bibliotek vært for et arrangement på biblioteket, hvor den tidligere Vorupør-dreng, Jimmy Munk Larsen, fortalte om varsler, spøgelser, genfærd, gespenster og "andet godt fra havet" samt om de hvide damers huseren på herregårdene. Det interessante foredrag var en opfølgning af en artikel med samme emne, skrevet af foredragsholderen i Sydthy Årbog 2018.

Søndag den 16. juni 2019 deltog 34 deltagere i foreningens årlige sommerudflugt, der denne gang gik til Nordthy, Hannæs og Han Herred. Det var en veltilrettelagt tur arrangeret af Ruth, Helge og Willy, hvor vi standsede ved Det Nationale Testcenter i Østerild, Bulbjerg, Svinkløv, Gjøl, Aggersborg samt Fjerritslev Bryggeri- og Egnsmuseum. På "dannelsesturen" fik vi en stor viden om de besøgte steder samt områdets specielle natur og historie. Det blev en dejlig sommerudflugt for deltagerne, hvor der også var tid til socialt samvær over en kop kaffe samt middag på Gjøl Kro. På sådanne ture skal der være tid til den "gode samtale".

En god gammeldaws høstfest havde foreningen planlagt i et samarbejde med Villerslev og Omegns Beboerforening. Festen skulle finde sted lørdag den 28. september i Villerslev Forsamlingshus. Vi mente selv, at programmet så fornuftigt ud med både god mad, kaffe, sang,

tale og dans, men antallet af tilmeldte var for lille til, at vi turde gennemføre arrangementet. Skal vi have høstfest, skal vi næsten kunne fylde en sal!

Fremtiden tegner nogenlunde lys for vores forening. I er gode til at møde op, når vi kalder. Vi skal dog også udvise rettidig omhu og erkende, at vi inden for en overskuelig fremtid har brug for nye hænder i det arbejde, der finder sted i vores forening. Er du villig til at hjælpe? Antallet af medlemmer er tilfredsstillende, men heller ikke mere – tallet falder lidt hver år. Vi må også fremover hjælpe hinanden med at tegne nye medlemmer, for uden medlemmer ingen forening og dermed heller ingen årbog. Jeg håber, at Egnshistorisk Forening for Sydthy er kommet for at blive, men vi har brug for, at alle er ambassadører for/hjælper til med at fremme den lokale historiske interesse ved at tegne nye medlemmer til vores forening og evt. er villige til at hjælpe med bestyrelsesarbejdet og arbejdet i redaktionsudvalget. Jeg vil slutte dette indlæg med en strofe fra Inge Hertz Aarestrups digt "Morgensolen op af fjorden".

Her har oldtidsbonden levet
Du ser spor i flint og ler
Og med runer blev der skrevet
Om det folk som fandtes her.
Jættestuens kampesten
hvælvet over slægtens ben
udsigt over fjorden
egnens ældste bygningsværk
viser Thyboen er stærk
får sin kraft fra jorden.

Sådan får du kontakt til Egnshistorisk Forening for Sydthy

Drejer det sig om medlemsskab, spørgsmål og/eller forslag til foreningsarbejdet med mere: Kontakt da et bestyrelsesmedlem eller en kontaktperson.

Bestyrelsen:

Henrik Eriksen (formand), Rishøjvej 16,
7755 Bedsted. Tlf. 97 94 58 40
henrikeriksen1953@gmail.com

Gitte Jensen (næstformand),
Vesterhavsvej 44, Agger,
7770 Vestervig. Tlf. 23 67 88 56
aggergitte@gmail.com

Willy Mardal, Legindvej 102,
Sønderhå, 7752 Snedsted. Tlf. 97 93 91 45
willy@mardal.dk

Rita S. Christensen, Gyvelvænget 2,
7755 Bedsted. Tlf. 20 36 11 88
ritachristensen2@gmail.com

Ruth Thinggaard, Klostergade 34
7770 Vestervig. Tlf. 97 94 12 42
rwt@live.dk

Kasserer (ej medlem af bestyrelsen)
Knud Ole Henriksen, Skolegade 36,
7755 Bedsted. Tlf. 97 94 56 16
til@knudole.dk

Sogne-kontaktpersoner:

Agger: Jens Andersen, Blåbærvej 10,
Agger, 7770 Vestervig. Tlf. 97 94 26 29

Bedsted: Leif Krogsgaard, Morup Møllevej 11,
7755 Bedsted. Tlf. 21 44 47 11

Jenny Kobberø, Syrenvej 3,
7755 Bedsted. Tlf. 51 31 64 35

Boddum: Erik Gravgaard, Fugløvej 1,
Boddum, 7760 Hurup. Tlf. 43 54 54 16

Gettrup: Evald Lousdal, Vestervej 32,
7760 Hurup. Tlf. 97 95 62 12

Grurup: Bodil Lund Larsen, Visbyvej 23,
7755 Bedsted. Tlf. 97 94 56 75

Hassing: Peter Østergaard, Åbrovej 9,
Hassing, 7755 Bedsted. Tlf. 97 94 61 21

Helligsø: Evald Lousdal, Vestervej 32,
7760 Hurup. Tlf. 97 95 62 12

Heltborg: Jerry Madsen, Krogen 2, Heltborg
7760 Hurup. Tlf. 97 95 33 13

Hurup: Svend Kristensen, Svanevej 12,
7760 Hurup. Tlf. 97 95 24 12
Kristian H. Kristensen, Thyrasvej 43,
7760 Hurup. Tlf. 97 95 61 87

Hørdum: Jens J. Krogh, Møllevangen 5,
Hørdum, 7752 Snedsted.
Tlf. 97 93 63 61

Koldby: Jens Handrup, Tøttrupvej 5,
Koldby, 7752 Snedsted. Tlf. 30 50 69 92

Lodbjerg: Betty Jensen, Rønheden 6,
7755 Bedsted. Tlf. 97 94 82 02

Skyum: Ghita Noermark, Skyumvej 140,
7755 Bedsted. Tlf. 51 74 93 11

Snedsted: Willy Mardal, Legindvej 102, Sønderhå,
7752 Snedsted. Tlf. 97 93 41 66

Svankjær: Vera Møller, Storkjærvej 2,
Svankjær, 7755 Bedsted. Tlf. 97 94 81 63

Sønderhå,
Nørhå og
Hørsted: Willy Mardal, Legindvej 102, Sønderhå,
7752 Snedsted. Tlf. 97 93 91 45

Thisted: Erik Boesen, Gråkildevej 73,
7700 Thisted. Tlf. 97 91 25 40

Vestervig: Uggi Larsen, Ydbyvej 30,
7770 Vestervig. Tlf. 40 53 12 99

Ruth Thinggaard, Klostergade 34,
7770 Vestervig. Tlf. 97 94 12 42

Bjarne Madsen, Gisselbækvej 5,
7752 Snedsted. Tlf. 97 94 58 03

Villerslev: Ghita Noermark, Skyumvej 140,
7755 Bedsted. Tlf. 51 74 93 11

Visby: Henrik Eriksen, Rishøjvej 16,
7755 Bedsted. Tlf. 97 94 58 40

Ydby: Jytte Sunesen, Brendgårdsvej 67,
Ydby, 7760 Hurup. Tlf. 97 95 64 05

Ørum: Vera Møller, Storkjærvej 2,
Svankjær, 7755 Bedsted. Tlf. 97 94 81 63

Årbogen tilsendes alle medlemmer:
Kontingent for 2019: Kr. 150,00

ISSN 0900 - 2103 · EAN 978-87-88919-41-7